DET FRANSKE SPROG

Michael Herslund ▪ Hanne Korzen ▪ Henning Nølke ▪ Finn Sørensen

Kapitel V. Modifikation

Henning Nølke

1999

DEUS NON EST RENUMERATOR NOMINUM SED ADVERBORUM, I.E. NON RENUMERABIT OPUS QUOD FIT, SED QUOD BENE FIT.
(Menot 17/1963:68)

FORORD 3

I. ADVERBIALTYPER 4

1. ADVERBIALKLASSIFIKATION 4

2. OVERORDNET KLASSIFIKATION 4

3. BUNDNE ADVERBIALER 7

3.1. Instrumentaladverbialerne *8*
3.2. Kvantitetsadverbialerne *10*
3.3. Gradsadverbialerne *12*
3.4. Mådesadverbialerne *13*

4. FRIE ADVERBIALER 17

4.1. De sceniske adverbialer *19*
4.2. Operatoradverbialerne *21*
4.3. De lette tidsadverbialer *23*

5. SÆTNINGSADVERBIALER 26

5.1. Ytringsadverbialerne (y-adverbialerne) *28*
5.1.1. De modale y-adverbialer 30
5.1.2. Evidens-y-adverbialerne 33
5.1.3. Evaluativerne 35
5.1.4. Subjekts-y-adverbialerne 36
5.1.5. Relevans-y-adverbialerne 37
5.1.6. De paradigmatiserende adverbialer 39
5.2. Udsigelsesadverbialerne (u-adverbialerne) *42*
5.2.1. Intensitetsillokutiverne 43
5.2.2. Evidensillukotiverne 44
5.2.3. Relevansillokutiverne 45
5.2.4. Ansvarsillokutiverne 46
5.2.5. Formadverbialerne 46
5.3. Opsamling *48*

6. KONNEKTORER 49

6.1. Generelle egenskaber *50*
6.2. Konnektortyper *52*
6.2.1. Rækkefølge 52
6.2.2. Underordning 54
6.2.3. Samstilling 56
6.2.4. Den argumentative motorvej 57
6.3. Et eksempel: donc *61*

7. AFRUNDING 66

II. DET ATTRIBUTIVE ADJEKTIVS STILLING 70

1. FAKTORER: TRADITIONEN 71

2. DE STORE ENHEDSTEORIER 78

2.1. Strukturalisterne *78*
2.2. Funktionalisterne *80*
2.3. Kognitivisterne *81*

3. FAKTORER: SAMMENFATNING 81

4. FOKALISERING SOM FORKLARINGSPRINCIP I EN MODULÆR TILGANG 85
4.1. Det modulære grundlag 86
4.2. Fokusreglen 87
4.3. Fokus og semantik 90
5. FOKALISERINGSTEORIENS FORKLARINGSPOTENTIALE 91
5.1. KOMPATIBILITET MED DE STORE ENHEDSTEORIER 91
5.2. FORDELE VED FOKALISERINGSTEORIEN 93
5.3. Tilsyneladende modeksempler 94
6. FOKALISERINGSTEORIENS DESKRIPTIVE VÆRDI 95
6.1. Formelle faktorer 96
6.2. Typer af adjektiver 102
6.3. Semantiske faktorer 107
6.3.1. Subjektiv og ekspressiv værdi 108
6.3.2. Én tanke, ét koncept 109
6.3.3. Banal kvalifikation, anaforisk værdi 110
6.3.4. Iboende egenskab, overført betydning 112
6.3.5. Kategorisering, distinktiv værdi, bogstavelig betydning m.m. 116
6.3.6. Morfemagtig, numeral og kvantificerende værdi, determination 117
6.3.7. Kvalifikation, beskrivelse af substantivet 120
6.3.8. Adverbielforanstilling 121
6.3.9. Varia 124
6.4. Faktorer i konflikt 125
6.5. Adjektiver med forskellig betydning i for- og efterstilling 126
7. KONKLUSION VEDR. AS VS SA 127
8. FLERE ADJEKTIVER VED SAMME SUBSTANTIV 128
8.1. Nominalsyntagmets struktur 128
8.2. Præfelt 131
8.2.1. Underordning 132
8.2.2. Sideordning 134
8.2.3. Kombination af side- og underordning i præfeltet 137
8.3. Postfelt 138
8.3.1. Underordning 139
8.3.2. Sideordning 142
8.3.3. Kombination af side- og underordning i postfeltet 147
8.3.4. Andre konstituenttyper 148
8.4. Samspil mellem præ- og postfelt 149
9. ADJEKTIVETS STILLING VED SAMMENSATTE SUBSTANTIVER 154
10. OPSAMLING OG RESTPROBLEMER 157
BIBLIOGRAFI KAPITEL V 160

FORORD

Med kapitel V. afsluttes gennemgangen af sætningens fundamentale struktur og dermed den egentlige valensteoretiske analyse. Efter at have set på valensleddene og forskellige grammatiske strukturer, går vi her nærmere ind på de andre sætningsled, nemlig modifikatorerne. Kapitel V. består af to hovedafsnit. I det første gives en samlet oversigt over den største gruppe ikke-valensled (nemlig adverbialerne), som inddrager en række egenskaber, der ikke er direkte forbundet med deres plads i en valensteoretisk tilgang, men som der vil blive brug for i de følgende kapitler. Hovedparten af eksempelmaterialet i dette afsnit stammer fra Discotext 1 (Conception : INaLF, Édition : Hachette). I andet hovedafsnit præsenteres som illustration af modifikation på syntagmeniveau en analyse af det attributive adjektivs stilling.

I. ADVERBIALTYPER

Vi vil i dette afsnit foreslå en overordnet klassifikation af de franske adverbialer samt give en kort beskrivelse af de enkelte typers væsentligste syntaktiske og semantiske egenskaber. Klassifikationen vil senere blive anvendt i andre sammenhænge, specielt i Kap.IX., hvor adverbialernes stilling i overfladestrukturen beskrives nærmere[1].

1. Adverbialklassifikation

Egentlig eksisterer begrebet adverbial slet ikke i den valensteoretiske tilgang, vi har anlagt i dette arbejde. Som gennemgået i KapIII.1.2. er vort udgangspunkt en klassifikation af sætningsled, alt efter om de har status af argument, modifikator, begge dele eller ingen af delene. Status som argument betyder leksikalsk binding til et prædikat. Angiver vi det med trækket 'leks', får vi altså fire hovedklasser af led:

(1)	{+leks, -mod}	Valensled (VL)
	{+leks, +mod}	Bunden modifikator (BM)
	{-leks, +mod}	Fri tilføjelse (FT)
	{-leks, -mod}	Konnektor

De to første klasser er de (verbal-)bundne led, de to sidste de frie led. Den første klasse, valensleddene, har allerede været genstand for tilbundsgående analyser i tidligere kapitler, medens forskellige aspekter ved de to modifikatorklasser er blevet behandlet i dette kapitel. Vi vil afrunde kapitel V., og dermed behandlingen af sætningens fundamentale struktur, med at give en samlet oversigt over ikke-valensleddene. Vi vil i denne forbindelse inddrage en lang række egenskaber, der ikke direkte er forbundet med adverbialernes plads i en valensteoretisk tilgang, men som vi får brug for i de følgende kapitler.

Hovedparten af ikke-valensleddene er adverbialer ifølge den gængse opfattelse af denne term. Klassen af adverbialer er dog aldrig blevet præcist afgrænset og vil heller ikke blive det i nærværende arbejde, hvor vi vil gå ud fra følgende karakteristik:

---

1. Der er her tale om en ret overordnet klassifikation. Der er inden for de seneste ca. 25 år blevet foreslået en række forskellige mere dybdeborende klassifikationer af de franske adverbialer. Se Nølke (1990b) for en historisk oversigt. Af nyere arbejder skal fremhæves Gil (1995), Nøjgaard (1992-95), Van Raemdonck (1996).

(2) Et adverbial er et sætningsled, der ikke er defineret som nogen anden type sætningsled. (Nølke 1990a:17)

Denne "skraldespandsdefinition" er den gængse måde at definere et adverbial på i skandinavisk tradition, der til forskel fra fx fransk tradition konsekvent adskiller funktion og konstituenttype, og som definerer en række elementære sætningsledtyper. En afgrænsning af klassen af adverbialer foregår altså ved en listning af alle andre (veldefinerede) ledtyper. Restgruppen udgør så klassen af adverbialer[2].

Alle valensled er selvfølgelig veldefinerede også i denne forstand og er derfor aldrig adverbialled. Dermed har vi allerede løst det problem, Ruwet (1968:188-90) nævner i forbindelse med følgende eksempler:

(3) a1. Il viendra ici.
a2. *Ici, il viendra.
b1. Il viendra demain.
b2. Demain, il viendra.

Ruwet benytter denne distributionelle forskel på *ici* og *demain* til at konkludere, at tidsadverbiet har en mere perifer status end stedsadverbiet. Bagved denne påstand synes at ligge en hypotese om en snæver sammenhæng mellem konstituenttype (her adverbi**um**-type) og ledfunktion, ifølge hvilken adverbier fungerer som adverbialer. Det er imidlertid klart, at adverbierne slet ikke har samme ledfunktion i a. og b. *Ici* fungerer som valensled (A_{loc}) og *demain* som fri tilføjelse. *Ici* er altså ikke her et adverbialled for os.

Omvendt henregnes de Bundne Modifikatorer og Konnektorerne oftest til adverbialerne, og det vil også være vort udgangspunkt i dette afsnit.

Afgrænsningsproblemet opstår dermed kun inden for de frie tilføjelser, hvor man finder en række led, der traditionelt modtager en selvstændig definition. Dette hænger muligvis sammen med, at mange af de frie tilføjelser semantisk set minder om valensleddene. Man kan således tentativt opstille følgende skema over sammenhænge:

---

2. I adskillige af de i note 1 nævnte arbejder har der været foretaget en række forsøg på at definere adverbial positivt. Intet af disse har dog givet noget overbevisende, endsige operationelt resultat.

(4)

Valensled (VL)	**Frie Tilføjelser (FT)**
S_t	Agens
A_{dat}	Fri Dativ
A_{neu}	Specielle adverbialer
A_{loc}	Tids- og Stedsadverbialer
$A_{præd}$ (intransitiv)	Frit Subjektsprædikativ
$A_{præd}$ (transitiv)	Frit Objektsprædikativ

De Frie Tilføjelser, der således får selvstændige benævnelser, minder på mange måder om adverbialer. Dette gælder måske i særlig grad Agens og Fri Dativ; men også de Frie Prædikativer har "adverbielle" egenskaber. Alligevel vil vi følge traditionen og se bort fra dem i vores klassifikation af adverbialerne. Vi vil i øvrigt heller ikke kommer nærmere ind på nægtelserne, der rejser en særlig type problemer. For overskueligheds skyld vil vi også foretage en tredje begrænsning. Ligesom Valensleddene findes adverbialerne på andre syntaktiske niveauer end sætningen (nominalsyntagmer, infinitte verbalgrupper, adjektiv- og adverbialsyntagmer). Vi vil imidlertid koncentrere os om deres anvendelse i den almindelige sætning og blot lejlighedsvis nævne særlige funktionsmuligheder.

Selv med disse begrænsninger i undersøgelsesområde udgør de tilbageværende adverbialer en meget broget flok med stærkt varierede syntaktiske og semantiske egenskaber. For at få et bedre overblik, trænger en klassifikation sig derfor på. Den lingvistiske litteratur indeholder mange klassifikationsforsøg, og det er tankevækkende, hvor meget de opnåede resultater afviger fra hinanden. Alt synes at afhænge af de anvendte kriterier, dvs. af hvilke egenskaber man fokuserer på. Adverbialerne synes således ikke at falde i naturlige klasser[3], og ved udvælgelsen af kriterier bliver selve formålet med klassifikationen derfor altafgørende. Dette vanskeliggør anvendelse af

3. Teoretisk set bør man skelne mellem en naturlig klassifikation, som man ofte kalder en typologi, der prætenderer at afspejle en form for teoriuafhængig virkelighed, og en teoretisk klassifikation, der eksplicit bygger på et specificeret formål, fx muligheden af at kunne opstille regelsystemer for delmængder af den behandlede mængde (jf. Nølke 1994:214ff.).

allerede opnåede resultater, idet det nødvendiggør en stadig redegørelse for, på hvilket grundlag disse er opnået.

Formålet med vores klassifikation er at kunne give en beskrivelse, der kan benyttes til at opstille regler og principper for adverbialernes indflydelse på de grammatiske fænomener, der behandles i de følgende kapitler, herunder specielt den franske sætnings topologi (Kap.IX.). Uden et præcisere formål end dette er det ikke hensigtsmæssigt at foretage andet end en grov klassifikation. På et ret overordnet plan synes tidligere undersøgelser dog at afsløre et vist system, der primært hænger sammen med, at hovedparten af adverbialerne indeholder trækket {+mod}. En klassifikation kan derefter bygge på, hvilket prædikat adverbialet modificerer, og hvilken måde modifikationen foregår på.

2. Overordnet klassifikation

Vort udgangspunkt giver os tre klasser adverbialer: Bundne Modifikatorer, Frie Tilføjelser og Konnektorer. Der er imidlertid væsentlige egenskaber, der går på tværs af disse tre klasser, så denne tredeling er ikke tilstrækkelig i forhold til vores formål. Ved nærmere undersøgelser viser det sig, at især de Frie Tilføjelser udgør en meget heterogen klasse, hvoraf nogle nærmer sig de Bundne Modifikatorer, medens andre kan være vanskelige at holde ude fra Konnektorerne. Problemet synes primært at ligge i, at trækket {mod} kan dække over ret så forskellige forhold.

I forbindelse med adverbialerne kan {mod} gentolkes i termer af virkefelt. Der er ret bred enighed om, at adverbialerne er størrelser med virkefelt. Den modifikation, de udfører, udfører de netop i forhold til deres virkefelt. Også Konnektorerne har imidlertid virkefelt, og derved opstår væsentlige paralleller til visse adverbialtyper. Problemet med en virkefeltsanalyse er imidlertid, at virkefelt er et dårligt defineret begreb i moderne lingvistik. Det anvendes oftest, som om det giver sig selv; men ser man nærmere efter, forstår forskellige forskere oftest forskellige ting ved dette begreb. Vi skal ikke her gå ind i en nærmere diskussion af de forskellige anvendelser, men nøjes med at præcisere vor egen[4].

4. Se Nølke (1994a) for en længere diskussion af virkefeltsbegrebets anvendelse i lingvistik. Heri påvises bl.a., hvorledes det ofte er blevet blandet sammen med fokaliseringsfænomener. Virkefeltets betydning tages op igen i Kap.IX.

Begrebet stammer oprindelig fra den formelle logik, hvor det er præcist defineret og kan præsenteres fx ved hjælp af en parentesnotation. Her er begrebet semantisk-logisk og anvendes især i forbindelse med beskrivelsen af kvantorer. Vores anvendelse er snarere syntaktisk, idet vi ved virkefelt for et virkefeltselement, forkortet **v-element**, vil forstå en streng, inden for hvilken v-elementet har en indflydelse på form og/eller betydning af de morfemer, ord og syntagmer, strengen indeholder. Der skelnes mellem to aspekter af virkefeltet, nemlig dets **udstrækning** (**v-udstrækning**) og dets **perspektiv** (**v-perspektiv**)[5]. Udstrækningen er selve den streng, der indgår i virkefeltet; perspektivet er det aspekt, virkefeltet ses under af v-elementet. Man kan skelne mellem mindst fire perspektivtyper: **form** (*bref*), **udsigelse** (*sans blague*), **ytring** (*peut-être*) og **proposition** (eller 'propositionelt indhold', *soigneusement*). Adverbialerne i parentes er eksempler på v-elementer, der har den pågældende perspektivtype.

Adverbialernes virkefeltsegenskaber er fundamentale i den forstand, at en lang række af deres syntaktiske og semantiske egenskaber synes at hænge sammen med deres virkefelt. Vi vil derfor i klassifikationen tage udgangspunkt i virkefeltsegenskaberne. V-perspektivet er den væsentligste parameter, idet adverbialer der spiller med i det propositionelle indhold opfører sig radikalt forskelligt fra dem, der ikke gør det (se nedenfor). Lad os tildele adverbialer med virkefeltet 'propositionelt indhold' trækket {+prop} og alle andre trækket {-prop}. Trækket {+leks} medfører trækket {+prop}, da leksikalsk bundet netop betyder knyttet til det propositionelle indhold. Det omvendte gælder ikke; men trækket {+prop} synes at kræve enten {+leks} eller {+mod}, da der ellers ingen forankring er til det propositionelle indhold. Sammenholder vi dette, får vi følgende grove inddeling af adverbialerne:

---

5. Denne skelnen synes delvis at svare til to forskellige udstrakte anvendelser af begrebet virkefelt i moderne lingvistik. For nogle er det et rent (morfo-)syntaktisk begreb, evt. med semantiske konsekvenser, for andre snarere et logisk-semantisk begreb. Nogle anvender ligefrem terminologien 'syntaktisk virkefelt' og 'semantisk virkefelt'.

(5) Adverbialer

	{+prop}		{-prop}	
	{+leks}	{-leks}	{+mod}	{-mod}
	I: BM (**De Bundne Adverbialer**)	II: FT_1 (**De frie Adverbialer**)	III: FT_2 (**Sætnings-adverbialer**)	IV: Konnektorer (**Konnektor-adverbialer**)
Eks:	(*pèse*) *5 kilos*	*à 3 heures*	*peut-être*	*en effet*

Som det fremgår af oversigten i (5), går den vigtigste skillelinie midt gennem klassen af Frie Tilføjelser, som opsplitttes i to klasser med hvert sit v-perspektiv. Denne forskel har en lang række syntaktiske og semantiske konsekvenser, der hænger direkte sammen med perspektivforskellen, og skyldes, at adverbialer med perspektivet 'propositionelt indhold' er sagt i Wittgensteins forstand (1961:§4.022ff.), de er udtrykt ved **veridiktion**, medens adverbialer med et andet v-perspektiv er vist, de er udtrykt ved **monstration**[6]. Det betyder, at adverbialerne af førstnævnte type kan fokaliseres, at der kan spørges til dem, at de kan benægtes osv., medens adverbialerne af sidstnævnte type ikke tillader nogen af disse operationer. Derfor kan man til hjælp ved afgrænsningen opstille skematiske tests som følgende (Nølke 1990a:21):

(6) FOCALISABILITE :

a. C'est __ qu' Ph'
   ex : *C'est *heureusement* que Paul a vendu sa voiture.
   C'est *hier* que Paul a vendu sa voiture.

b. Sujet ne Verbe pas (...) (...).
   ex : *Paul n'a pas *heureusement* vendu sa voiture.
   *Paul n'a pas vendu sa voiture *heureusement*.
   Paul n'a pas vendu sa voiture *hier*.

c. Ph __ ?
   ex : *Paul a-t-il vendu sa voiture *heureusement* ?
   Paul a-t-il vendu sa voiture *hier* ?

6. Denne Wittgensteinske dikotomi introduceres og gennemgås i KapIX.I.6.7.

Hier er Frit Adverbial og *heureusement* Sætningsadverbial i disse sætninger. Som det fremgår, accepterer *hier* de tre eksemplificerede former for fokalisering, medens *heureusement* ikke accepterer nogen af dem. De foreslåede navne på de fire hovedklasser i (5) følger delvis traditionen og vil blive diskuteret nedenfor, hvor vi behandler de fire klasser enkeltvis.

Generelt er adverbialerne karakteriseret ved at manifestere sig gennem et bredt udvalg af konstituenttyper. Med en vis variation fra adverbialtype til adverbialtype er der særlig hyppigt tale om adverbier og præpositionssyntagmer; men man ser også faste forbindelser, nominal- og adjektivsyntagmer, infinitte verbalsyntagmer og ledsætninger. Vi vil her ikke komme nærmere ind på verbalholdige adverbialer, som behandles i KapVIII.

3. Bundne adverbialer

De Bundne Adverbialer er defineret ved kombinationen af trækkene {+leks} og {+mod}. Trækket {+leks} deler de med valensleddene, trækket {+mod} med de prototypiske adverbialer: de Frie Adverbialer og Sætningsadverbialerne. Pga. trækket {+prop} er de Bundne Adverbialer sagt og kan derfor underkastes de ovenfornævnte operationer (fokalisering osv.). Som følge af trækket {+leks} er deres virkefelts udstrækning begrænset til den konstituent, de er leksikalsk bundet til, og som de normalt vanskeligt skilles fra. Denne konstituent vil vi kalde **adverbialets kerne** eller blot **kernen**. Taler vi om sætningsled, som i dette afsnit, er der tale om verbet; men netop de Bundne Modifikatorer findes også hyppigt knyttet til andre konstituenttyper (adjektiver og adverbier). Der er stort set tale om traditionens konstituentadverbialer[7]. De er som sagt syntaktisk karakteriseret ved kun vanskeligt at kunne flyttes fra kernen (kun visse mådesadverbialer accepterer adskillelse) og ved at tiltrække fokalisering, især i sætninger med nægtelse, hvori de derfor altid[8] følger nægtelsesordet i den lineære sætning.

---

7. Eller verbaladverbialer. Ofte er de også samlet under betegnelsen 'mådesadverbialer', da de pga. trækket {+mod} modificerer verbalet leksikalske indhold ({+leks}), hvilket pga. verbalsemantik let fører til mådesbetydning. Vi regner dog i denne fremstilling med en særlig klasse (egentlige) mådesadverbialer.

8. Visse gradsadverbialer kan dog stå umiddelbart foran nægtelsesordet. De indgår så i et særligt samspil med nægtelsen. Se 3.3. nedenfor.

Vi vil her kun give en overordnet behandling af klassen[9], da mange af dens elementer allerede er blevet behandlet andetsteds i dette kapitel. Man kan skelne mellem fire hovedtyper: **instrumental**adverbialer, **kvantitets**adverbialer, **grads**-adverbialer og **mådes**adverbialer. De første to fokuserer på trækket {+leks} og nærmer sig dermed valensleddene, de sidste to fokuserer på trækket {+mod}, hvorved de nærmer sig de prototypiske adverbialer.

3.1. Instrumentaladverbialerne

Instrumentaladverbialerne udtrykker instrument i bred betydning. De er dermed knyttet til agentrollen. Som vi så i Kap.III.3.3.1., har agentrollen en sammensat natur, idet man kan adskille en kontrollerende fra en udøvende funktion. I de prototypiske tilfælde er agentrollen i sin helhed knyttet til subjekt, hvor vi kan finde begge nuancer:

(7) a. Ce clou agace Pierre.
b. Julie agace Pierre.

I begge sætninger har subjekt agentrollen tilknyttet; men i (7a) har det kun den udøvende funktion, hvor det i (7b) kan have både den udøvende og den kontrollerende. Instrumentaladverbialerne kan bruges til at udtrykke agentrollens udøvende funktion:

(8) Paul a battu le chat *avec le bâton*.

Man kan sige, at agentrollen i sådanne tilfælde fordeles på subjekt og instrumentaladverbial. Det er dette forhold, der fik Korzen et al. (1983:39ff.) til at foreslå en opfattelse af instrumentrollen som en ekspansion af agentrollen, hvorved instrumentaladverbialerne altså snarere bliver en slags valensledsudvidelser. Det nære slægtskab med valensleddene afspejler sig også i det faktum, at instrumentaladverbialerne næsten altid realiseres ved hjælp af præpositionssyntagmer (Nøjgaard 1993:605).

Det, der adskiller disse størrelser fra valensleddene, er tilstedeværelsen af trækket {+mod}. Det viser sig bl.a. ved, at instrumentaladverbialer svarer på spørgsmål med *comment*:

---

9. For en tilbundsgående analyse af de Bundne Modifikatorer henviser vi til Melis (1983) og Nøjgaard (1993-95).

(9) Comment Paul a-t-il battu le chat ?
— *Avec le bâton.*

Denne egenskab deler de med mådesadverbialerne, som jo også er Bundne Modifikatorer. Faktisk ser det ud til, at disse to typer er nært beslægtede og blot fokuserer på hvert sit af de konstituerende træk: instrumentaladverbialerne på {+leks}, mådesadverbialerne på {+mod}. Begge typer er ud over at være leksikalsk knyttet til verbet også relateret til agentrollen (se 3.4.). Ofte kan det i konkrete tilfælde være vanskeligt at afgøre, om det drejer sig om den ene eller den anden type. Nøjgaard (1993:607) giver følgende eksempel:

(10) Elle le regarda *d'un œil courroucé*.

I betydningen 'avec dépit' har vi et mådesadverbial, i betydningen 'avec des yeux brillants de colère' snarere et instrumentaladverbial.

Dette kunne få os til at betvivle det hensigtsmæssige i at adskille de to typer. Nu er det imidlertid en helt karakteristisk egenskab for adverbialerne, at der oftest er "slørede grænser" mellem de enkelte klasser[10], og man kan faktisk foreslå en test til at adskille de to typer. Nøjgaard (1993:608) viser således, at kun instrumentaladverbialer (og undergruppen som han kalder konkomitensadverbialer) kan svare på spørgsmål med '*avec* + spørgende pronomen':

(11) a. Il est venu *avec sa femme*. (konkomitensadverbial)
→ Avec qui est-il venu ?
b. Il a percé le mur *avec une vrille*. (instrumentaladverbial)
→ Avec quoi a-t-il percé le mur ?
c. Il a parlé *avec élégance*. (mådesadverbial)
→ *Avec quoi a-t-il parlé ?

Forskellen ligger altså i grad af abstrakthed (hvilket også afspejler sig i determinativbrugen inden i præpositionssyntagmet), og vi genfinder her den samme type glidende overgange, vi registrerede inden for adjektsrelationen mellem A_{neu} og A_{loc} (Kap.III.6.).

10. Eller "glidende overgange" sådan at forstå, at man dels finder en lang række fællesegenskaber, dels støder på adverbialer, der tilsyneladende står med et ben i hver lejr. Begrebet 'slørede grænser' indføres og defineres i Nølke (1978).

3.2. Kvantitetsadverbialerne

En lille gruppe Bundne Adverbialer modificerer noget kvantitativt målbart i verbet. De findes derfor kun sammen med verber, der tillader en sådan speciel læsning. Man kan skelne to typer, alt eftersom der er tale om angivelse af en præcis kvantitet som i (12):

(12) Les pommes pèsent 5 kilos.

eller om en egentlig kvantifikation som i (13):

(13) Pierre a *peu* travaillé.

Den første type kan umiddelbart i deres form minde om objekter; men som vi så i Kap.III.1.3.6., adskiller de sig klart herfra på flere måder. De accepterer ikke passivvending:

(12a) *5 kilos sont pesés par les pommes.

De kan ikke fremkalde kongruens:

(12b) Les 5 kilos qu'il a pesé(*s) autrefois.

Og man kan have både et kvantitetsadverbial og et objekt i samme sætning:

(14) il rapportait une boîte de petits poids, un kilo de pain et un quart de beurre *qu*$_{(objekt)}$'il avait payé *le triple de leur valeur*$_{(adv.)}$. (Tournier *Roi* 236)

Den anden type, der kvantificerer, nærmer sig til gengæld ofte andre ledfunktioner som fx determinativer, hvori man ligeledes finder kvantifikation. Således ligger følgende to sætninger tæt på hinanden i betydning:

(15) a. Pierre a peu mangé.
b. Pierre a mangé peu de choses.

hvor *peu* i (15a) er adverbial og i (15b) indgår i determinativet. Adverbialer af denne type er også sammen med gradsadverbialerne de Bundne Adverbialer, der hyppigst har ikke-verbal kerne.

Som eneste adverbialklasse[11] tillader kvantitetsadverbialerne adjektiver som konstituent. Det gælder begge typer:

(16) Cela lui coûtera *cher*.
Ces pommes de terres pèsent *lourd*.
La machine a creusé *profond*.
Il pense *universel*.

(16) giver eksempler på angivelse af (principielt) præcis angivelse af kvantitet.

(17) Pierre travaille *dur*.
Marie parle *fort*.
Paul a bu *sec*.

I (17) er der derimod snarere tale om kvantifikation. Der er dog glidende overgange mellem de to klasser i disse eksempler. Muligheden for anvendelse af adjektiver i disse tilfælde, hænger netop sammen med, at adjektivet modificerer det "nominale indhold" i verbet. Disse særlige adverbialer findes derfor kun sammen med de inergative intransitive verber, fordi de i en vis forstand modificerer et internt objekt. I nogle tilfælde kan objektet udtrykkes i sætningen, og adjektivet nærmer sig da adjektsfunktionen ($A_{præd}$):

(18) a. La machine a creusé le trou profond.
b. Cette maison, il ne l'a pas payée cher.

Modsat de fleste andre adverbialtyper manifesterer kvantitetsadverbialerne sig aldrig som præpositionssyntagmer. Til gengæld accepterer den kvantificerende type tilstedeværelsen af gradsadverbial i sin konstituent:

(19) Oui, le silence de Stuart Mill parle *très fort* pour Avignon. (Barrès *Mes Cahiers t.8* 13)

(20) Je parlais *extrêmement peu*. (Renan *Souvenirs* 278)

Den eneste anden type Bundne Adverbialer, der tillader dette, er mådesadverbialerne.

11. Se dog 3.4. nedenfor.

3.3. Gradsadverbialerne

Gradsadverbialerne er en slags mådeskvantitetsadverbialer, der modificerer verbalets semantik ved at angive, i hvilken grad det gælder. De ligger i en vis forstand semantisk midt mellem (de kvantificerende) kvantitetsadverbialer og mådesadverbialerne. Deres modifikation består i en graduering på en skala, og de kræver derfor, at deres kerne (her verbet) indeholder et element, der kan gradueres. Syntaktisk minder de mest om kvantitetsadverbialerne ved dårligt at kunne flyttes fra kernen og ved ofte at have adjektiv- eller adverbiumsyntagme som kerne. Inventarmæssigt minder de til gengæld om mådesadverbialerne, idet en række adverbier kan bruges i begge funktioner. Det gælder fx *légèrement*:

(21) a. Pierre a *légèrement* mangé.
b. Pierre a mangé *légèrement*.

der er gradsadverbial i (21a), hvor det angiver graden af Peters spisning (og dermed indirekte kvantiteten af, hvad han har spist), og mådesadverbial i (21b), hvor det angiver måden, Peter har spist på (og dermed indirekte siger noget om, hvad han har spist). For de adverbier på *-ment*, der kan bruges i begge funktioner, er netop placeringen inden i henholdsvis uden for verbalfeltet (se Kap.IX.2.) et kriterium til adskillelse af de to typer.

Nogle adverbier og faste forbindelser er specialiseret i funktionen som gradsadverbial:

(22) Julien rougit *extrêmement* et dit avec un soupir et d'une voix défaillante : [...] (Stendhal *Le Rouge et le Noir* 28)

(23) Ainsi il est au pouvoir du dernier des hommes de m'émouvoir *à ce point* ! (ibid. 266)

Specielt de adverbier på *-ment*, der har specialiseret sig i denne funktion, har hyppigt et adjektiv- eller et adverbium som kerne. Sådanne gradsadverbialer kan, som det fremgår, placeres uden for verbalfeltet. I visse tilfælde kan det være svært at afgøre, om man her har et grads- eller et mådesadverbial:

(24) a. Pierre a *énormément* mangé.
b. Pierre a mangé *énormément*.

Måske kan man hævde, at efterstilling under alle omstændigheder giver mådesbetydning. Blot betyder *énormément*'s specielle semantik, at der bliver tale om en slags neutralisering, idet det at spise på en enorm måde betyder det samme som det at spise i en enorm grad. I begge tilfælde er betydningseffekten en kvantifikation af mængden af det spiste.

En undergruppe af gradsadverbialerne indgår i et tæt samspil med nægtelsen:

(25) a. « Oh ! mylord, je ne crois *vraiment pas* que ce gentleman soit un escroc, parce que... » (Baudelaire *Paradis artificiels* 397)
b. je n'aime *absolument personne*, monsieur, vous le savez bien, n'est-ce pas ? (Dumas *Le Comte de Monte Cristo* 495)
c. car il ne s'y passa *pratiquement rien* qui put faire monter la tension donc de permettre au public un peu de plaisir. (La dépêche du Midi)

Som det fremgår, kan disse adverbialer (som den eneste undergruppe af de Bundne Adverbialer) placeres umiddelbart foran nægtelsen, som de indgår i en slags semantisk fusion med. Nægtelsen kan altså i naturligt sprog gradueres; den kan gælde mere eller mindre.

3.4. Mådesadverbialerne

De egentlige mådesadverbialer udgør langt den største gruppe Bundne Adverbialer og er samtidig dem, hvor trækket {+leks} spiller den mindste rolle. Deres modifikation består i en angivelse af måden verbalhandlingen/-tilstanden foregår/er på. Derved opstår der snævre selektionsrestriktioner mellem verbum (evt. subjekt+verbum) og de enkelte mådesadverbialer, idet et givet verbum kun tillader visse former for måder. Generelt medfører mådesbetydningen, at disse adverbialer kræver en verbal kerne; de forekommer ikke i adjektiv- og adverbiumsyntagmer. Herudover er mådesadverbialerne underkastet færre generelle restriktioner end de andre Bundne Adverbialer. Den mindre stærke binding til verbet viser sig bl.a. ved, at de kan være fokus i en kløvning og i visse tilfælde kan foranstilles hele sætningen, dog ikke hvis denne indeholder en nægtelse:

(26) a. Pierre a terminé son travail *soigneusement*.
b. Pierre n'a pas terminé son travail *soigneusement*.
c. C'est *soigneusement* que Pierre a terminé son travail.
d. *Soigneusement*, Pierre a terminé son travail.
e. **Soigneusement*, Pierre n'a pas terminé son travail.

Man bemærker samspillet med nægtelsen: Medens (26d) er acceptabel, er (26e) udelukket pga. nægtelsen. Derimod udgør adverbialet næsten automatisk fokus i (26b), hvorved nægtelsen kommer til at "gå på" måden.

Selektionsrestriktionerne mellem individuelle mådesadverbialer og verber kan sætte begrænsninger på denne distribution. Enkelte verber kræver således et efterstillet mådesadverbial. Det gælder fx *se comporter*:

(27) Marie se comporte *comme un ange*.
Pierre se comporte *bien*.
Mes enfants se comportent toujours *poliment*. (Nøjgaard 1995:34)

I disse tilfælde kan mådesadverbialet ikke foranstilles:

(28) **Poliment*, mes enfants se comportent toujours. (ibid.)

At dette skyldes den særlige binding, verbet *se comporter* indfører, ses af, at eksempler som:

(29) *Poliment*, il exagérait sa déception. (E. Carrière *Hors* 37; cité de Nøjgaard 1995:34)

er fuldt ud acceptable.

En særlig egenskab ved mådesadverbialerne er, at de oftest er styret af subjekt således at forstå, at de snarere end blot at modificere kernen (verbet) modificerer selve relationen subjekt-prædikat, og derved semantisk kommer til at beskrive S-referentens holdning, indstilling, adfærd osv[12]:

(30) *Tendrement* la mère habillait les enfants. (Nøjgaard 1995: 44)

(31) je les cachais *soigneusement* [...] (Stendhal *Le Rouge et le Noir* 217)

(32) A côté du maître de poste était un homme qui fouillait *tranquillement* dans le coffre ouvert. (ibid. 305)

12. Se også KapIII.3.2.3.

(33) Après cet acte de vigueur, Sorel rentra *prudemment* dans ses formules respectueuses ; elles prirent un bon quart d'heure. (ibid. 22)

I disse eksempler kvalificerer mådesadverbialet på en gang verbalet og subjektet. Moderen var kærlig og handlede kærligt, *je* var omhyggelig og handlede omhyggeligt osv. Denne virkning kommer særlig tydeligt frem, når adverbialet spidsstilles som i (30)[13]; men virkningen er også tydelig i de andre eksempler.

I nogle tilfælde knytter mådesadverbialet sig snarere til objektet. Følgende eksempeltype nævnes ofte i denne forbindelse:

(34) Marie décorait joliment le salon.

Det er dog nok mere korrekt at sige som fx Schlyter (1977), at adverbialet modificerer verbalhandlingen og dens resultat, der så i dette konkrete tilfælde bliver et smukt værelse. Det synes dog klart, at adverbialet samtidig beskriver S-referentens indsats og altså derfor også her modificerer selve relationen subjekt-prædikat. Ønsker man en adverbiel modifikation af O-syntagmet alene, kan man, som vi så ovenfor, ty til et kvantitetsadverbial, der netop knytter sig til kvantiteten i objektsreferenten, subsidiært i verbets "nominale indhold":

(35) Cette maison, il ne l'a pas payée *cher*.

(36) La machine a creusé (le trou) *profond*.

(37) Pierre a *peu* mangé.

I (35) var huset (ikke) dyrt, i (36) er det hullet, der er dybt, hvad enten det er udtrykt i sætningen eller ej, og i (37) er det det, Peter har spist, der kun var lidt af[14].

Mådesadverbialerne kan dog gå på verbalet alene:

(38) Je la déteste, et je suis contraint de l'embrasser *étroitement*. (Guérin *Correspondance* 205)

Her kvalificerer *étroitement* udelukkende verbalhandlingen. Dette er ikke nogen speciel egenskab ved dette særlige adverbium, som følgende eksempel viser:

---

13. Pga. kohæsionsprincippet, se Kap.IX.I.4.2.
14. Se også KapIII.3.2.3., hvor hele dette spil diskuteres.

(39) il est des êtres en qui se réunissent plus *étroitement* la cause et l'effet [...] (Ozanam *Essai ... Dante* 122)

Her er det snarere den relation, der etableres af verbalhandlingen inden for S(O)-referenten (cf. KapIV.1.5.), der kvalificeres af adverbialet[15].

Man forbinder oftest mådesadverbialerne med adverbierne på *-ment*. En anden karakteristik ved denne adverbialklasse er imidlertid, at man finder mange forskellige konstituenttyper:

(40) Au delà, sur la rive gauche, serpentent cinq ou six vallées au fond desquelles l'œil distingue *fort bien* de petits ruisseaux. (Stendhal *Le Rouge et le Noir* 5)

(41) Elle se fit répéter plusieurs fois l'assurance que Julien avait refusé *d'une façon positive*. (ibid. 46)

(42) C'est cent écus qu'il m'en pourra coûter, mais ceci doit être classé *comme une dépense nécessaire pour soutenir notre rang*. (ibid. 13)

(43) Mme de Rênal était restée pâle et tremblante et la promenade se termina *sans que ni l'un ni l'autre pût trouver un prétexte pour renouer le dialogue*. (ibid. 39)

I (40) har vi et adverbium(syntagme), i (41) et præpositionssyntagme, i (42) en sammenligningsstørrelse indledt af *comme* og i (43) en ledsætning. Modsat instrumental- og gradsadverbialerne - men ligesom kvantitetsadverbialerne af type 2 - kan mådesadverbialerne også indlejre adverbialer, specielt gradsadverbialer:

(39) il est des êtres en qui se réunissent *plus étroitement* la cause et l'effet [...] (Ozanam *Essai ... Dante* 122)

(40) Au delà, sur la rive gauche, serpentent cinq ou six vallées au fond desquelles l'œil distingue *fort bien* de petits ruisseaux. (Stendhal *Le Rouge et le Noir* 5)

(44) Je crois qu'il a agi *très naturellement* en tâchant de se dégager de moi. (Flaubert *Correspondances* 57)

Man finder endelig også valensholdige adverbialer i denne klasse:

---

15. Nillson-Ehle (1941) indeholder en fremragende semantisk analyse af de forskellige modifikationsmønstre, mådesadverbialerne kan indgå i.

(45) *Comparativement à l'obscurité totale des corridors*, il y faisait clair, quoiqu'il n'y eût, je crois ni lune ni étoiles. (Fromentin *Dominique* 266)

4. Frie adverbialer

De Frie Adverbialer udgør den ene af de to store klasser protypiske adverbialer. Den anden er Sætningsadverbialerne. Når vi foreslår at tale om Frie Adverbialer, er det, fordi de som følge af trækkombinationen {-leks} og {+prop} ikke er knyttet til noget andet led i sætningen, samtidig med at de er en del af sætningen i den forstand, at de indgår i opbygningen af det propositionelle indhold og dermed har betydning for dens sandhedsbetingelser. Dette hænger sammen med, at de er udtrykt ved veridiktion (deraf {+prop}, jf. 2.), hvorved de adskiller sig fra Sætningsadverbialerne, der er udtrykt ved monstration (og dermed {-prop}). De Frie Adverbialer er ikke direkte aktanter i det drama, sætningen udtrykker, men angiver ledsagende omstændigheder[16], som har noget med tid, sted, årsag, formål osv. at gøre, semantiske nuancer, man netop ofte kalder adverbielle. At de Frie Adverbialer er udtrykt ved veridiktion, har en række syntaktiske og semantiske konsekvenser. Således kan de som hovedregel fokaliseres, hvilket betyder, at de kan stå sidst i sætningen, kan være fokus i en sætningskløvning, kan stå efter nægtelsen m.m. og kan være genstand for spørgsmål. Endvidere kan de benyttes som tema og/eller gyldighedsramme.

Vi skal her kun se på de Frie Adverbialer som type placeret i adverbialsystemet. Mange Frie Adverbialer behandles andetsteds i denne fremstilling, hvor deres betydning i forbindelse med diverse grammatiske regler studeres nærmere, (fx vedr. tempus- og aspektbrug, jf. KapVII.).

De Frie Adverbialer falder i to hovedklasser, alt eftersom deres virkefelt er bundet eller frit. Frie Adverbialer med bundet virkefelt udtrykker alle noget med tid og kaldes traditionelt for de **lette tidsadverbialer**, en betegnelse vi også vil anvende i nærværende fremstilling. De lette tidsadverbialer binder og kvantificerer en generel tidsvariabel. Syntaktisk adskiller de sig fra de andre Frie Adverbialer ved naturligt at placeres i verbalfeltet efter finit og før evt. infinit verbal. Denne egenskab kan benyttes som kriterium for deres udskilning:

16. Deraf den franske betegnelse *circonstancielles*.

(46) a. Pierre a *souvent* fait la même remarque.
b. *Pierre a *le 10 avril* fait la même remarque.

Souvent er et let tidsadverbial, der kvantificerer de(t) tidspunkt(er), verbalhandlingen er foregået på. Denne særlige placeringsmulighed hænger formentlig netop sammen med, at de lette tidsadverbialer har bundet virkefelt, og at den variabel, de binder, typisk er knyttet til de verbale grammatiske kategorier, der manifesterer sig gennem det finitte verbal (jf.4.3.).

Frie Adverbialer med frit virkefelt, de tunge Frie Adverbialer eller de egentlige Frie Adverbialer, udgør langt den største gruppe og kan formidle mange betydningsnuancer. De kan underinddeles i de **sceniske adverbialer**, der angiver scenen, verbaldramaet udspiller sig på, og **operatoradverbialerne**, der udvider propositionen ved at relatere dramaet til et andet drama ved en årsags-, hensigts- eller lignende relation. Hanne Korzen (1985) har påvist en række syntaktiske forskelle på de to typer, som hun placerer på hvert sit niveau i en hierarkisk opbygning af sætningsstrukturen. Således hører de sceniske adverbialer med til elementærsætningen (eller mikrodramaet), medens operatoradverbialerne[17] sammen med elementærsætningen danner den centrale sætning. Operatoradverbialerne er altså placeret yderligere i sætningsstrukturen end de sceniske adverbialer, og det viser sig bl.a. ved, at kun operatoradverbialerne kan modificere fokus i en kløvning. Korzen (1985:95) giver bl.a. følgende eksempelpar:

(47) a. C'est *parce que Jean-Michel aime les jolies filles* que c'est *à Paris* qu'il drague.
b. *C'est *à Paris* que c'est *parce que Jean-Michel aime les jolies filles* qu'il drague.

A Paris er et scenisk adverbial og *parce que Jean-Michel aime les jolies filles* et operatoradverbial. En anden forskel ligger i, at de sceniske adverbialer altid befinder sig i nægtelsens virkefelt, medens operatoradverbialerne alle kan (for nogles vedkommende *skal*) stå uden for dette (Korzen 1985). Disse egenskaber kan bruges som kriterier til deres udskilning[18].

Samlet får vi altså følgende underinddeling af de Frie Adverbialer:

---

17. Korzens *adverbiaux de relation causale : type normal*.
18. Mange operatoradverbialer accepterer dog slet ikke fokalisering og dermed kløvning. Det ser vi nærmere på i 4.2.

(48) Frie Adverbialer

Egentlige Frie Adverbialer — Lette Tidsadverbialer

Sceniske adverbialer — Operatoradverbialer

Eks:	*à Paris*	*parce qu'il fait beau*	*souvent*

4.1. De sceniske adverbialer

De sceniske adverbialer udtrykker noget med tid og sted. De angiver scenen, verbaldramaet udspiller sig på. Strukturelt er der en parallel mellem deres forhold til propositionen og valensleddenes forhold til verbet. Ligesom verber i deres betydning har pladser, der kan udfyldes af bestemte typer valensled, har propositioner spatiotemporale parametre, der kan udfyldes af de sceniske adverbialer. Denne analogi hænger sammen med, at de sceniske adverbialers funktion ligesom valensleddenes grundlæggende er referentiel. Analogien går dog næppe længere. En afgørende forskel, som kommer til udtryk gennem trækket {mod}, ligger i, at adverbialerne modsat valensleddene ikke indgår i selve opbygningen af det propositionelle indhold, men blot forankrer det i tid og rum. En anden forskel kan siges at ligge i, at alle propositioner har plads til netop de sceniske elementer[19], hvor verberne individuelt (leksikalsk) specificerer deres valensled.

Man kan skelne mellem flere typer sceniske adverbialer efter deres referencemåde. Referencen kan skabes (rent) **leksikalsk** (49), **deiktisk** (50) eller **anaforisk** (51):

(49) a. *A Paris*, la vie coûte très cher.
b. *En 1994*, le Karolakiade a eu lieu à Albi.

(50) a. *Ici*, il fait trop chaud.
b. *Aujourd'hui*, il fait trop chaud.

19. Selv tilsyneladende undtagelser som atemporelle sætninger af typen *2 et 2 font 4* kan få tilknyttet sceniske elementer, om end det pga. vor viden om verden giver en særlig effekt. Således er sætningen *Ah, aujourd'hui 2 et 2 font 4.* ingenlunde ugrammatisk, selv om den skaber/kræver en speciel kontekst.

(51) a1. *Dehors,* il faisait déjà jour.
a2. *Là,* il fait trop chaud.
b. *Deux jours après la réunion,* il avait déjà tout oublié.

Som det fremgår, angiver alle disse adverbialer en enkelt scene. Sceniske adverbialer kan ikke indeholde egentlig (urestringeret) kvantifikation; men to særlige undergrupper udtrykker alligevel gentagelse af samme scene:

(52) Pierre rentre toujours tard *le soir*.

(53) Pierre est déjà revenu *trois fois*.

I (52) får vi en distributionel læsning og i (53) en begrænset iteration. Disse to typer nærmer sig betydningsmæssigt de lette tidsadverbialer; men syntaktisk set opfører de sig stort set som de andre sceniske adverbialer. En mere finkornet klassifikation ville også tage højde for referentens type og for, hvilket aspekt denne ses under (interval/-punkt, udstrækning, densitet osv.). Disse nuancer spiller oplagt en rolle for samspillet mellem adverbialerne og de grammatiske kategorier (tempus, aspekt, ...), men synes mindre interessante i forbindelse med en overordnet adverbialklassifikation.

Medens de sceniske adverbialer alle per definition har v-perspektivet 'proposition', kan de afvige indbyrdes mht. v-udstrækning:

(54) a. Pierre est revenu de Paris *hier*. (helsætning)
b. Pierre, qui est revenu de Paris *hier,* est déjà reparti. (ledsætning)
c. Revenu de Paris *hier,* Pierre est déjà reparti. (participiumsyntagme)
d. Cette plante, *maintenant* jaune, était verte il y a quelques jours. (adjektiv-syntagme)
e. L'explosion au musée *hier* a causé beaucoup de ravages. (nominalsyntagme)
f. Quand est-il venu ? — *Hier*. (?)

Fordi v-perspektivet altid er 'proposition', giver den syntaktiske variation ingen problemer for forståelsen af de sceniske adverbialer. Denne foregår nemlig altid via en rekonstruktion af den pågældende proposition, hvilket altid let lader sig gøre ud fra sammenhængen. Der er altså ingen grund til at inddrage det dårligt definerede ellipsebegreb for at gøre rede for de sceniske adverbialers syntaktiske muligheder.

Vi skal se i KapIX., at de fremdragne egenskaber ved de sceniske adverbialer afspejler sig i deres placeringsmuligheder i den lineære overflade.

4.2. Operatoradverbialerne

Operatoradverbialernes fundamentale funktion er ved en årsags-, hensigts- eller lignende relation at udvide propositionen ved at relatere dramaet, denne refererer til, til et andet drama[20]. Operatoradverbialerne udtrykker altså nødvendigvis selv en proposition, hvorved de adskiller sig afgørende fra alle andre adverbialer. De danner komplekse sætninger og behandles derfor mere indgående i Kap.VIII. Her skal vi blot fremhæve nogle overordnede egenskaber.

Operatoradverbialer udtrykkes ofte ved hjælp af ledsætninger:

(55) Toute sa vertu revint, *parce que l'amour s'éclipsait*. (Stendhal *Le Rouge et le Noir* 82)

(56) *Comme, sans se l'avouer, il était fort troublé,* il écrivit ce plan. (ibid. 81)

(57) Il vous prend auprès de lui, *pour que vous lui épargniez ce genre de peines*. (ibid. 240)

(58) *Quoique le don ne soit pas trop canonique*, je veux vous donner un Tacite. (ibid. 207)

(59) Eh bien, monsieur, *puisque vous m'y forcez*, je vous prend hardiment pour exemple. (ibid. 379)

Dette hænger sammen med, at de udtrykker en proposition. De kan dog også findes som præpositionssyntagmer:

(60) Il avait peur de Mme De Rênal *à cause de sa robe si jolie*. (ibid. 81)

(61) Mathilde fit suivre Mme De Rênal *afin de connaître ses moindres démarches*. (ibid. 502)

(62) *Malgré ces belles résolutions*, dès qu'il l'aperçut à vingt pas de lui, il fut saisi d'une invincible timidité. (ibid. 25)

(63) *En dépit de la fatigue physique*, des souvenirs trop séduisantes commençaient à envahir toute son imagination. (ibid. 365)

---

20. Det er denne egenskab, der har inspireret til navnet. I den formelle logik forstår man ved en operator en størrelse, der ud af et eller flere åbne/lukkede udsagn danner et nyt af samme type. Termen operator anvendes forskelligt i lingvistikken; men den grundlæggende idé hentet fra logikken synes altid at ligge bag. Se også operatorsætningerne i Kap.VIII.

Derimod findes der ingen egentlige operatoradverbier, kun spørgende og anaforiske:

(64) *Pourquoi* ne serait-il pas aimé de l'une d'elles, comme Bonaparte, pauvre encore, avait été aimé de la brillante Mme De Beauharnais ? (ibid. 24)

(65) Comment, *à quelle fin* s'est-on joué de moi ? (Moréas *Iphigénie* 94)

(66) Je ne fais point d'économies dans ma place, moi, messieurs, et c'est peut-être *pourquoi* je ne suis pas si effrayé quand on parle de me la faire perdre. (Stendhal *Le Rouge et le Noir* 12)

(67) j'ai *pour cette raison* renvoyé mon drogman qui tremblait à chaque buisson, ce qui ne l'empêchait point de [...] (Flaubert *Correspondances* 260)

Syntaktisk falder operatoradverbialerne i to klasser: de fokalisable og de ikke-fokalisable. De fokalisable udtrykker årsag og hensigt:

(68) C'est *parce que je parlais à vous* que je trouvais du plaisir à décrire la faiblesse que j'avais de ne pas retirer ma main, lorsque M. De Croisenois posant la sienne sur une table de marbre venait à l'effleurer un peu. (Stendhal *Le Rouge et le Noir* 430)

(69) votre belle-mère et votre frère passent devant sa porte, c'est *pour que son Nubien leur sauve la vie*. (Dumas *Le Comte de Monte-Cristo* 835)

(70) C'est *à cause de ce vilain mot* que le séjour des petites villes est insupportable pour qui a vécu dans cette grande république qu'on appelle Paris. (Stendhal *Le Rouge et le Noir* 6)

(71) M. Valenod pensa à se rapprocher des libéraux : c'est *pour cela* que plusieurs étaient invités au dîner où Julien récita. (ibid. 146)

De ikke-fokalisable kan udtrykke flere forskellige typer komplekse relationer:

(72) * C'est *puisque...*
* C'est *comme...*
* C'est *bien que...*
? C'est *malgré...*

Traditionelt opfatter man manglende fokalisabilitet som et tegn på løs tilknytning til sætningen. Dette skyldes, at en størrelses manglende fokalisabilitet ofte kan forklares

ved henvisning til reglen om, at størrelser, der er underkastet monstration (er viste), ikke kan fokaliseres. Man slutter så (i dette tilfælde fejlagtigt) baglæns, at ikke-fokaliserbare størrelser er viste, hvorefter man kan applicere en anden regel, der siger, at alt andet lige er viste størrelser løsere integreret i sætningsstrukturen end sagte. Første trin i ræsonnementet holder imidlertid ikke, idet veridiktion nok er en nødvendig, men ikke en tilstrækkelig betingelse for fokalisabilitet. Faktisk tyder alt på (Korzen 1985), at operatoradverbialerne alle befinder sig på samme hierarkiske niveau rent syntaktisk. Den manglende fokalisabilitet har i dette tilfælde da heller intet at gøre med en skelnen mellem veridiktion og monstration; operatoradverbialerne er alle sagt, de er {+prop}. Årsagen til, at nogle af dem unddrager sig fokalisering, ligger i deres komplekse semantik. For at en størrelse skal kunne fokaliseres, skal den udtrykke noget, der naturligt kan opfattes som et element i et paradigme (Kap.IX.I.6.). Kun de enkle årsags- og hensigtsadverbialer har denne egenskab.

4.3. De lette tidsadverbialer

De lette tidsadverbialer falder i to klasser. De fleste er frekvensadverbialer. Deres funktion består i, at de binder og kvantificerer den generelle tidsvariabel, der er knyttet til propositionen. Dertil kommer fire helt specielle adverbialer, som indeholder et komplekst præsuppositionsspil. Lette tidsadverbialer kan kun bestå af adverbier eller adverbiumsyntagmer; præpositionssyntagmer o.a. er udelukket. Alligevel skal termen 'let' ikke forstås hverken fonetisk eller semantisk, hvilket kan ses ved, at adverbialerne *tôt* og *tard* ikke tilhører denne klasse. Det, der er karakteristisk for de lette tidsadverbialer, er, at de strukturerer tidsaksen uden at indeholde nogen form for egentlig reference (eller deixis) til punkter eller områder på den[21]. Adverbialer som *tôt* og *tard* refererer derimod til særlige områder af den på forhånd strukturerede tidsakse. *Tôt* og *tard* er da også udelukket fra verbalfeltet[22]. Det er netop det totale fravær af referentiel værdi, der muliggør de lette tidsadverbialers placering i verbalfeltet, hvorfra egentlige referenceskabende elementer er bandlyst (KapIX.II.1.).

Fire lette tidsadverbialer udgør deres egen undertype: *encore*, *déjà*, (*ne...*) *plus* og *toujours* i betydningen 'stadig'. De har en kompleks semantik og har været genstand

21. I denne specifikke forstand er de "sans idée de temps" og "dénués de valeur temporelle" (Nøjgaard 1994:441).
22. Se dog KapIX.V.3.

for mange detailundersøgelser[23]. Syntaktisk opfører de sig stort set som frekvensadverbialerne, dog står de næsten obligatorisk i verbalfeltet, hvori to af dem, *encore* og *toujours*, til gengæld modsat frekvensadverbialerne kan stå foran et evt. nægtelsesord (*pas*):

(73) a. Elle ne répondit *encore pas*. (Zola *La Fortune des Rougon* 269)
b. Vous n'avez *toujours pas* voté la mort du roi. (Hugo *Les Misérables* 52)

Begge adverbier kan også stå efter nægtelsen:

(74) a. Celui-là ne me méprise *pas encore*, pensa Julien. (Stendhal *Le Rouge et le Noir* 59)
b. [...] et ils n'ont *pas toujours* à songer à leur subsistance ! (ibid. 303)

For *encore*'s vedkommende er der også i efterstilling tale om et "præsuppositionsadverbial", og det er vanskeligt at afdække en betydningsforskel mellem de to positioner. *Toujours* fungerer derimod som frekvensadverbial i denne position svarende til dansk *altid*. Derfor er det muligt at kombinere de to adverbialer:

(75) Avec ses grands yeux ronds, fixes, elle ne voit que ce qui est devant elle, et *encore pas toujours*. (Sainte-Beuve *Mes poisons* 75)

Frekvensadverbialerne kvantificerer propositionens generelle tidsvariabel. De angiver, hvor hyppigt propositionen er sand, og indskriver denne hyppighed på en skala, der går fra 'aldrig' til 'altid'. Undervejs introduceres en implicit norm for hyppighed, der deler klassen i "svag-frekvensadverbialerne" og "stærk-frekvensadverbialerne", som kan adskilles syntaktisk fra hinanden ved deres svarmønster på et spørgsmål med *souvent* (Molinier 1984:287):

(76) Paul va-t-il souvent au cinéma ?
a1. — Non, il y va (accidentellement + épisodiquement + exceptionnellement + ...)
a2. — *Oui, il y va (accidentellement + épisodiquement + exceptionnellement + ...)
b1. — *Non, il y va (fréquemment + souvent + constamment + ...)
b2. — Oui, il y va (fréquemment + souvent + constamment + ...)

23. Fx: Hansen (1998), Martin (1980), Muller (1975), Nef (1981).

Adverbialerne i a. er svage, i b. stærke. Testen bygger på, at *souvent*, der ofte regnes for det prototypiske frekvensadverbial, selv er stærk.

Som eneste type Frie Adverbialer kan frekvensadverbialerne indeholde adverbiel modifikation. Pga. skalafunktionen tillader de nemlig et tilknyttet gradsadverbial:

(77) Heureusement pour lui, ce soir-là, ses discours touchants et emphatiques trouvèrent grâce devant Mme Derville, qui *très souvent* le trouvait gauche comme un enfant, et peu amusant. (Stendhal, *Le Rouge et le Noir* 54)

To frekvensadverbialer adskiller sig på dette punkt, nemlig *parfois* og *quelquefois*, der hverken tillader adverbiel modifikation eller fokalisering (Nøjgaard 1994:443).

Syntaktisk udmærker frekvensadverbialerne sig ved som eneste adverbialgruppe at acceptere både pladsen som fokus og pladsen mellem præsentativ (*c'est*) og fokus i sætningskløvninger:

(78) [...] lorsqu'on n'a point fait le mal, c'est *souvent* que les occasions ont manqué... (Zola *Germinal* 1334)

(79) C'est *souvent* le meilleur qu'elles trouvent le pire et le mauvais qui leur semble bon. (France *Le Crime* 441)

I (78) udgør *souvent* kløvningens fokus, i (79) kommenterer adverbialet dette fokus. Pladsen i (79) er normalt forbeholdt Sætningsadverbialer (og enkelte Konnektorer), og det overrasker derfor umiddelbart, at frekvensadverbialerne accepterer denne position. Det skyldes formentlig, at de binder den *generelle* tidsvariabel og i denne forstand vedrører hele propositionen. Derved bliver de særlig knyttet til fokus, som er den aktualiserede propositions centrale element. At deres funktion i forhold til fokus er en anden end Sætningsadverbialerne, viser sig i forholdet til nægtelsen:

(80) C'est *souvent* Pierre qui fait la vaisselle.
  a. Ce n'est pas *souvent* Pierre qui fait la vaisselle.
  b. *Ce n'est *souvent* pas Pierre qui fait la vaisselle.

(81) C'est *peut-être* Pierre qui fait la vaisselle.
  a. *Ce n'est pas *peut-être* Pierre qui fait la vaisselle.
  b. Ce n'est *peut-être* pas Pierre qui fait la vaisselle.

Som alle andre adverbialer med {+prop} kan frekvensadverbialerne ikke stå umiddelbart foran *pas*, hvorimod Sætningsadverbialet *peut-être* ligesom alle andre adverbialer med {-prop} ikke kan stå umiddelbart efter *pas*.

På disse afgørende punkter adskiller frekvensadverbialerne sig også fra "vane-adverbialerne" (*généralement*, *normalement*, *d'habitude*, ...), som de ofte er blevet blandet sammen med. Begge grupper har en form for kvantificerende værdi; men hvor frekvensadverbialerne er {+prop}, fordi de kvantificerer en størrelse, der allerede er en del af propositionen, er "vaneadverbialerne" {-prop} (de er Sætningsadverbialer), da den variabel, de binder, ikke er indeholdt på forhånd i propositionen, men knyttes til den ved hjælp af adverbialet. Ved nærmere betragtning viser det sig da også, at de to typer opfører sig forskelligt syntaktisk. Først og fremmest accepterer "vaneadverbialerne" ikke pladsen som fokus i en kløvning:

(82) *C'est normalement que Pierre fait la vaisselle.

Dertil kommer, at de som sagt opfører sig ligesom de andre Sætningsadverbialer mht. nægtelsen (jf. (81) ovenfor):

(83) C'est *normalement* Pierre qui fait la vaisselle.
   a. *Ce n'est pas *normalement* Pierre qui fait la vaisselle.
   b. Ce n'est *normalement* pas Pierre qui fait la vaisselle.

Selv om frekvensadverbialerne på flere måder nærmer sig Sætningsadverbialerne, er der altså ikke tale om slørede grænser her. Parametren {prop} skaber både syntaktisk og semantisk en ret klar tvedeling af adverbialerne.

5. Sætningsadverbialer

Sætningsadverbialerne udgør den anden store klasse prototypiske adverbialer. I modsætning til de Frie Adverbialer udtrykkes de gennem monstration, hvilket har en lang række syntaktiske konsekvenser. De er {-prop} og er altså ikke en del af det propositionelle indhold. De arbejder så at sige på den aktualiserede proposition, og deres funktion er at etablere en forbindelse mellem denne og konteksten. Termen Sætningsadverbial er derfor lidt misvisende. Når vi alligevel har beholdt den, er det fordi,

det er den eneste, der har nydt en vis konsensus. De fleste andre termer, der er blevet foreslået, fokuserer på specifikke aspekter og/eller henviser kun til underklasser[24].

Sætningsadverbialerne er i praksis vanskelige at holde ude fra Konnektorerne, som de har mange fællesegenskaber med. Det definitoriske træk til adskillelse er {mod}, idet Sætningsadverbialerne er {+mod} og Konnektorerne {-mod}. Da Konnektorerne imidlertid også i en eller anden forstand siger noget om den sætning, de er syntaktisk knyttet til, har denne forskel ikke helt klare syntaktiske korrelater. Mange af de egenskaber, man kan afdække for Sætningsadverbialerne, deler de derfor med Konnektorerne. Vi vender tilbage til dette problem i afsnit 6.

Både syntaktisk, semantisk og funktionelt udgør Sætningsadverbialerne en meget broget klasse. Man kan dog udskille fire prototypiske egenskaber, der udskiller Sætningsadverbialerne fra de andre typer:

- De er meget mobile.
- De har ingen selektionsrestriktioner med sætningen.
- Deres v-udstrækning er hele sætningen.
- De accepterer ikke fokalisering under nogen form.

Alle egenskaber er kun prototypiske, som vi skal se.

Den væsentligste egenskab til forståelse af deres distribution og funktion er aversionen over for fokalisering. Denne følger direkte af, at de altid formidles gennem monstration. Man kan nemlig opstille en regel, ifølge hvilken størrelser underkastet monstration ikke kan fokaliseres (jf. KapIX.I.6.7.). Dette træk ved Sætningsadverbialerne forklarer, hvorfor de ikke kan "rammes" af nægtelsen, og hvorfor de ikke kan være fokus i fx. en kløvning eller for et spørgsmål, egenskaber der ofte er blevet brugt som formelle kriterier til afgrænsning af klassen (jf. 2.). Det er også derfor, at de ikke kan stå efter nægtelsesordet (*pas, jamais* osv.), at de ikke kan være sidste betonede element i en sætning, og at man ikke kan knytte direkte an til dem i diskursen eller kommentere dem på anden måde. Og det er derfor, de er specielt velegnede til at formidle afsenders holdning til det, han siger. Da den væsentligste del af det sagte netop kommunikeres gennem de fokaliserede elementer, forstår man ligeledes, hvorfor Sætningsadverbialerne har tendens til at knytte sig til fokus, jf. eksemplerne (81) og

---

24. Blinkenberg (1928) taler om *adverbes subjectifs* og Melis (1983) om *opérateurs*. Mørdrup (1976), Nøjgaard (1992-95), Schlyter (1977) og Van Raemdonck (1996) opererer med flere klasser. Endelig foreslår Nølke (1990a) termen "kontekstuelle adverbialer". Denne dækker fint hele klassen, men omfatter også Konnektorerne.

(83) ovenfor; de bringer en kommentar til valget af fokus og inducerer derved en struktur 'kommentar(kommenteret)'. Denne opførsel hjælper os med at forklare deres distribution[25].

Sætningsadverbialerne falder i to store hovedklasser alt efter deres v-perspektiv. Den største gruppe har perspektivet 'ytring' opfattet som resultatet af udsigelsesprocessen[26]. Denne klasse kalder vi **ytringsadverbialer**. Den anden og noget mindre klasse er mere heterogen; blot ligger det fast, at dens medlemmer hverken kan have 'proposition' eller 'ytring' som perspektiv. Alle implicerede perspektiver involverer dog selve udsigelsesprocessen, hvorfor vi vil kalde klassen **udsigelsesadverbialer**[27].

Man kan opstille en test til at adskille de to klasser:

(84) Il est ADV vrai que Ph.

Ytringsadverbialer accepterer at stå på ADV's plads, udsigelsesadverbialer gør det ikke:

(85) Il est *peut-être* vrai que Marie est fasciste.
Il est *malheureusement* vrai que Marie est fasciste.

(86) *Il est *sérieusement* vrai que Marie est fasciste.
*Il est *entre nous* vrai que Marie est fasciste.

Peut-être og *malheureusement* er ytringsadverbialer, *sérieusement* og *entre nous* er udsigelsesadverbialer. Som alle andre formelle tests fungerer heller ikke denne test dog 100%.

5.1. Ytringsadverbialerne (y-adverbialerne)

Som følge af, at alle ytringsadverbialer (herefter **y-adverbialer**) har v-perspektivet 'ytring' defineret som resultatet af ytringsprocessen, har de altid adgang til både ytringsprocessen og det propositionelle indhold, der kommunikeres gennem denne. De er som alle Sætningsadverbialer underkastet monstration, og deres funktion består

25. Denne særlige egenskab er, så vidt vi ved, blevet bemærket første gang af Ewald Lang (1979), der taler om Sætningadverbialernes "Bezugskonstituente".
26. Problemet med termen ytring er, at den - som så mange andre danske termer - både dækker over processen og over resultatet af denne.
27. På fransk hedder de to klasser *les adverbiaux d'énoncé* og *les adverbiaux d'énonciation* (Nølke 1990a).

derfor i at vise relationen mellem afsender, som er ansvarlig for udsigelsesprocessen, og det propositionelle indhold, han har valgt at gøre til genstand for denne proces. Da propositionelt indhold refererer til sandhedsværdi, kan ethvert y-adverbial kommentere sandhedsværdien, og det er denne helt generelle egenskab, der ligger bag testen i (84), som vi jo netop brugte til at udskille denne klasse.

Medens y-adverbialernes til fulde udviser tre af de fire prototypiske egenskaber nævnt ovenfor, kommer man hyppigt ud for, at deres v-udstrækning (tilsyneladende) er mindre end hele sætningen. Y-adverbialerne synes faktisk at have en særlig forkærlighed for ellipser[28]:

(87) — Qui a frappé à la porte ?
— Luc, *probablement*.

(88) Mais avant cela il admet qu'offre et demande pourront être équilibrées dès 1980 et *sans doute* les deux années suivantes. (*Le Monde* 21.6.1979, p.5)

(89) — Pour moi rien, pour vous *certainement* un indice capital. (Ressi *Le mort du bois* 25)

(90) Ils étaient une quinzaine, *peut-être* une vingtaine à jouer. (Simenon *Maigret et le tueur* 178)

Det er klart, at v-udstrækningen i disse eksempler ikke er en hel sætning. Man kan imidlertid argumentere for, at der i alle tilfælde er tale om en ellipse, hvori den oprindelige sætnings fokus er blevet bevaret. Averbialet indgår så i strukturen 'kommentar(kommenteret)' med fokus. Y-adverbialernes hyppige forekomst i ellipser skyldes hermed en kombination af to af deres fundamentale egenskaber: i) at de associerer sig med fokus, og ii) at de knytter (indirekte) an til det propositionelle indhold. De kommenterer valget af fokus. Det er af samme grund, at de (i modsætning til udsigelsesadverbialerne) ofte kan fungere alene som svar på et spørgsmål:

(91) — Tu viendras demain ?
— *Peut-être*.

Det er dog ikke alle y-adverbialerne, der i lige høj grad udviser disse egenskaber. Klassen er i det hele taget ret heterogen, og det er hensigtsmæssigt at foretage

28. Jf. Nølke (1993b), hvorfra disse eksempler er hentet.

en underopdeling efter, hvilken form for kommentar der knyttes til sætningens indhold. De forskellige typer, vi således når frem til, opfører sig nemlig mere eller mindre forskelligt. Alligevel er det vanskeligt at opstille egentligt formelle tests til udskilningen bortset fra mht. den sidste klasse, de paradigmatiserende adverbialer, der afviger væsentligt i enhver henseende fra alle de andre y-adverbialer.

5.1.1. De modale y-adverbialer

En første gruppe udgøres af de modale y-adverbialer, der hører til de hyppigst undersøgte og ofte er blevet taget som prototypiske Sætningsadverbialer. Derfor passer udskilningstestene særlig godt på dem. Vi skal se lidt nærmere på denne klasse og til gengæld ved de andre klasser kun omtale nogle væsentlige afvigelser i forhold hertil.

De modale y-adverbialer formidler afsenders vurdering af sandsynligheden for, at propositionen er sand. Med andre ord modaliserer de ytringens sandhedsbetingelser. Der kan både være tale om egentlig logisk modalitet som i følgende eksempler:

(92) Elle ne se décide *peut-être* en ma faveur qu'à cause de la facilité des entrevues. (Stendhal *Le Rouge et le Noir* 79)

(93) Raphaël devait *nécessairement* ou garder le lit ou quitter les eaux d'Aix. (Balzac *Le Médecin de campagne* 13)

og om en ren og skær sandsynlighedsvurdering som i:

(94) *Probablement* Julien avait marché avec imprudence. (Stendhal *Le Rouge et le Noir* 223)

(95) Ainsi l'absence détruit *sûrement* tous les sentiments de l'homme ! (ibid. 217) Denne

modalisering af ytringens sandhedsbetingelser genererer en inferens om, at afsender ikke har evidens for propositionens sandhed; med andre ord er han usikker, og dette gælder endda i en ytring som:

(96) — ce petit paysan a *sans doute* en poche des propositions de quelqu'un. (ibid. 71)

hvori afsender netop ved at sige, at der ikke er tvivl, lader forstå, at det er der rent faktisk. Som følge af denne særlige egenskab, kan man aldrig slutte fra en ytring

indeholdende et modalt y-adverbial til sandhedsværdien af ytringens proposition, med en mulig undtagelse for de adverbialer, der betegner (logisk) nødvendighed. Disse opfører sig i øvrigt på flere punkter anderledes end resten af adverbialerne i denne gruppe (se nedenfor).

Kun "positiv" modalitet kan formidles via de modale y-adverbialer. Ifølge Bellert (1977) hænger dette sammen med, at en negativ kvalifikation af ens egen assertion i en og samme sætning ville udgøre en semantisk inkonsistens. Ønsker man at angive noget som umuligt eller usandsynligt, må man ty til de modale perifraser:

(97) a. On a **impossiblement* dit cela.
b. Il n'est pas possible qu'on ait dit cela. (Hugo *Les Misérables* 240)

Perifrasen fungerer imidlertid fundamentalt anderledes end adverbialet, idet den asserterer modaliteten (der er altså tale om veridiktion) i modsætning til adverbialet, der viser den. Forskellen udmønter sig bl.a. ved, at den asserterede modalitet har indflydelse på modusbrugen, noget der er helt udelukket for den viste.

At de modale y-adverbialer altid er orienteret mod det positive, viser sig også i deres anvendelse i svar:

(98) — Tu viendras demain ?
a. — *Peut-être* (mais je ne suis pas sûr).
b. — Oui, *peut-être*.
c. — *Non, *peut-être*.
d. — *Peut-être* pas.
e. — Non *peut-être* pas.

Uden tilstedeværelse af nægtelsen (*pas*) i svaret, er dette nødvendigvis orienteret positivt. Derfor er svaret i (98c.) umuligt.

De modale y-adverbialer er undertiden blevet kaldt assertiver, fordi de som rene sandheds(betingelses)modalisatorer er direkte knyttet til assertionen. Dette viser sig også ved, at de kun accepterer assertive sproghandlinger. De er udelukkede fra fx spørgsmål og ordrer:

(99) a. **Probablement* Pierre est-il arrivé ?
*Pierre est-il *probablement* arrivé ?
*Pierre est-il arrivé *probablement* ?
b. **Probablement* venez demain !
*Venez *probablement* demain !
*Venez demain *probablement* !

Adverbialet *peut-être* er en interessant undtagelse fra denne regel:

(100) a. Pierre travaille mieux que Marie, *peut-être* ?
b. Pierre travaille *peut-être* mieux que Marie ?
c. *Peut-être* que Pierre travaille mieux que Marie ?
(cit. Nølke 1993:164)

Som det fremgår, spiller *peut-être*'s lineære placering i spørgsmålet en afgørende rolle for dets interpretation. *Peut-être* har i det hele taget en særlig distribution, som utvivlsomt hænger sammen med det verbale indhold i konstituenten[29].

De modale y-adverbialer placerer sandhedsværdien, eller rettere assertionen, på den øverste del af en skala gående fra umulig/usandsynlig til sikkert/nødvendigvis. Den lille undergruppe, der betegner nødvendighed, udviser et syntaktisk særtræk: "Nødvendighedsadverbialerne"[30] kan som eneste type Sætningsadverbialer stå umiddelbart efter nægtelsesordet[31]:

(101) De ce qu'elles sont données, il ne suit *pas forcément* qu'elles soient utilisées. (Durkheim *De la Division du travail social* 247)

Igen modsat alle andre y-adverbialer accepterer de tilsyneladende[32] ikke pladsen foran nægtelsesordet:

(102) *De ce qu'elles sont données, il ne suit *forcément pas* qu'elles soient utilisées.

Denne særlige syntaktiske egenskab er blevet tolket forskelligt. Problemet ligger i, at nogle lingvister har forvekslet placering efter nægtelsen med fokalisabilitet og derfor

---

29. *Peut-être* underkastes grundige analyser i Nølke (1993:145-80).
30. Nøjgaard (1993:245) opregner i alt 10: *nécessairement, fatalement, obligatoirement, automatiquement, inévitablement, immanquablement, infailliblement, irrémédiablement, sans faute* og *sans remède*.
31. Uden intonationsbrud eller særlig fokaliseringsaccentuering.
32. Vi har ikke fundet nogen autentiske eksempler, og flere af vore informanter tøver foran sætninger som (102).

har set eksempler som (101) som modeksempler til den helt fundamentale regel om, at Sætningsadverbialer ikke accepterer fokalisering. Adverbialet fokaliseres imidlertid ikke i (101) (og er altså ikke noget modeksempel); men det er placeret i nægtelsens virkefelt. Derved opstår der en særlig betydning pga. den ikoniske virkefeltsregel, der siger, at i sætninger med flere v-elementer med samme v-perspektiv[33] afspejler den indbyrdes rækkefølge de indbyrdes virkefeltsforhold. Vi har altså en slags sprogligt spejlbillede af den logiske regel i (103):

(103) **¬(□(p))** ⇒ ◊(¬p)[34]

Kombinationen *forcément pas*, som altså næppe er mulig, ville være et sprogligt spejlbillede af den logiske regel i (104):

(104) **□(¬(p))** ⇒ ¬(◊(p))

Hvorfor sproget tilsyneladende ikke tillader denne kombination, synes det til gengæld vanskeligt at forklare; men det er formentlig under alle omstændigheder i dette logiske spil, man skal finde forklaringen på disse adverbialers særlige forhold til nægtelsen.

5.1.2. Evidens-y-adverbialerne

Evidens-y-adverbialerne refererer til, hvorfra afsender har sin evidens for det, han siger[35]. Til denne klasse hører adverbialer som fx *indubitablement*, *de toute évidence* og *manifestement*:

(105) Toutes les sorties étaient *indubitablement* closes de cette façon. (Hugo *Les Misérables* 555)

(106) *De toute évidence*, il conduisit son examen, moins pour éprouver la force du candidat qu'afin de cribler de sarcasmes son gros confrère, [...] (France *La Vie en fleur* 434)

---

33. Den sproglige nægtelse kan have forskelligt perspektiv, men har nødvendigvis perspektivet 'ytring' i (101) og (102). Se Nølke (1994:250ff.) for en analyse af nægtelsens virkefeltsperspektiv.
34. ¬ symboliserer logisk nægtelse, □ logisk nødvendighed og ◊ logisk mulighed.
35. De opfører sig som "evidentials", jf. Chafe & Nichols (udg.: 1986), der indeholder en række såkaldte "evidentiality studies". Jacobson giver i en artikel heri en historisk oversigt over forskningen i evidentials. Se også Dendale & Tasmowski (1994), der indeholder en række franske evidentials studier.

(107) [...] pour y saisir les instigateurs des conspirations inouïes qui, par leur nature, mettent hors du droit des gens tous ceux qui *manifestement* y ont pris part. (Chateaubriand *Mémoires d'Outre-Tombe* 161)

og vel også et adverbial som *naturellement*, der kan karakteriseres som en slags modalt evidens-y-adverbial:

(108) Cette phrase officielle n'avouait *naturellement* pas l'intérêt que l'empire avait à la danse des écus, [...] (Zola *La Curée* 391)

Syntaktisk opfører evidens-y-adverbialerne sig stort set som de modale y-adverbialer; men inferensen om, at afsender ikke har evidens for propositionens sandhed, har de naturligvis ikke. Derfor kan de fx stå i determinative relativsætninger som i (107) og i følgende paradigme fra Nøjgaard (1993:219):

(109) Ceux qui *manifestement*/*indubitablement*/*prétendument*/*à l'évidence* font grève, sont mis à la porte.

hvorfra de modale er udelukket, da en sådan relativsætning tjener til at præcisere det overordnede nominalsyntagmes ekstension og derfor ikke tillader usikkerhed:

(107') *[...] mettent hors du droit des gens tous ceux qui *probablement*/*sans doute* y ont pris part.

En anden forskel ligger i, at evidens-y-adverbialerne ikke tillader egentlig graduering:

(110) **très manifestement*
**fort indubitablement*
....

hvilket mange modale y-adverbialer gør:

(111) *Très probablement*, elle lui eût dit : [...] (Stendhal *Lucien Leuwen* 7)

(112) *Très certainement*, cet air doux et bon, elle ne l'a avec personne. (Stendhal *Le Rouge et le Noir* 304)

Derimod accepterer begge grupper tilføjelsen af adverbialet *bien*:

(113) C'eût été, *bien évidemment*, l'avantage du pilote de conduire ses passagers jusqu'à Yokohama, puiqu'il était payé tant par jour. (Verne *Le Tour du Monde en 80 Jours* 114)

Modsat *très* og *fort* fungerer *bien* dog næppe som gradsadverbial i disse tilfælde, men snarere som Robert Martins "*bien* inférentiel, type 2" (Martin 1990: 86). Det forekommer naturligt, at evidenskilden ikke kan gradueres.

5.1.3. Evaluativerne

Medens evidens-y-adverbialerne ofte er blevet behandlet sammen med de modale y-adverbialer, er der tradition for at udskille evaluativerne som en særlig type Sætningsadverbialer. Til klassen, der er ret homogen, hører adverbialer som *heureusement*, *curieusement*, *par bonheur*, *inexplicablement*, *paradoxalement* m.fl. Evaluativerne adskiller sig afgørende fra de to førstbehandlede typer ved at præsupponere sandheden af den proposition, de modificerer. Derfor er de undertiden blevet kaldt "faktive adverbialer" analogt med de faktive verber:

(114) *Malheureusement*, le comte n'était qu'un bon homme garni de toutes sortes de prétentions qui lui étaient inspirées par ses flatteurs. (Stendhal *Le Rouge et le Noir* 260)

Som det fremgår, udtrykker adverbialerne afsenders vurdering af det propositionelle indhold, der antages at være sandt. Der er ikke tale om en egentlig propositionel præsupposition, som man har det ved aspektuelle verber som *cesser* o.l. og ved nominalsyntagmer i bestemt form som subjekt. Der er snarere tale om en form for tematisering; sandheden af propositionen præsenteres som givet på forhånd.

Som en naturlig følge af den semantiske funktion har evaluativerne en meget stærk tendens til foranstilling (jf. KapIX.V.4.). De placerer sig endda undertiden foran præsentativet i kløvninger:

(115) *Curieusement*, c'est Pierre-et-Paul qui me sortit d'affaire [...] (M. Braudeau 390; cit. Nøjgaard 1993:362)

Da de ingen indflydelse har på sandhedsbetingelserne, indeholder de heller ikke nogen inhærent argumentativ orientering. Derfor går de lige godt med positivt og negativt svar på et spørgsmål:

(116) Luc est-il parti ?
— Oui, malheureusement.
— Non, malheureusement.

Et enkelt evaluativ, nemlig *heureusement* kan dog også fungere alene som svar:

(117) Luc est-il parti ?
— Heureusement.

Her er det entydigt positivt. Der er sikkert en sammenhæng mellem denne egenskab ved *heureusement* og det faktum, at det også er det eneste evaluativ, der tillader en konstruktion med *que* (Borillo 1976):

(118) *Heureusement que* j'avais déguisé mon écriture. (Dumas *Le Comte de Monte-Cristo* 59)

5.1.4. Subjekts-y-adverbialerne

Subjekts-y-adverbialerne kan betragtes som en særlig type evaluativer. De formidler afsenders vurdering, ikke af det samlede propositionelle indhold, men af subjektsreferentens rolle i det drama, propositionen refererer til. Klassen er klart afgrænset, idet et subjekts-y-adverbial altid består af et adverbium på *-ment* og er placeret op ad subjekt (før eller umiddelbart efter) og adskilt fra dette med et intonationsbrud:

(119) Je l'arrêtai, et *bêtement*, sans réfléchir, je fis mon prix, pour la nuit. (Maupassant *Contes et Nouvelles* 567)

(120) *Calmement*, elle attira le compte de Rochenard dans une embrasure : [...] (Péladan *Le Vice suprême* 53)

(121) Mais elle, *courageusement*, lui demanda une explication nette ou son congé. (Michelet *Journal* 577)

Der er tale om en ret lille gruppe adverbialer, der til gengæld er blevet flittigt studeret. Sætninger med subjekts-y-adverbialer indgår i nogle parafrasemønstre (jf. Molinier 1984:72):

(122) *Sottement*, Paul a répondu à toutes les questions.
→ Paul a été sot de répondre à toutes les questions.
→ Il a été sot, de la part de Paul, de répondre à toutes les questions.

Typen er som sagt direkte bundet til positionen i sætningen (i præfeltet). De samme adverbier kan også benyttes andre steder i sætningen, men bliver så til mådesadverbialer:

(123) Paul a répondu *sottement* à toutes les questions.

I (123) vedrører adverbialet udelukkende måden, Paul har svaret på.

5.1.5. Relevans-y-adverbialerne

Relevans-y-adverbialerne adskiller sig væsentligt fra de andre Sætningsadverbialer. De angiver en ramme, inden for hvilken propositionen har relevans, og er derfor blevet kaldt domæneadverbialer, limitative adverbialer, synspunktsadverbialer m.m.m. Vi har valgt termen relevansadverbialer, fordi de netop giver en ramme for interpretationen; det er kun relevant at betragte ytringens proposition inden for denne ramme[36]. Gruppen er meget varieret:

(124) *Économiquement*, le fait peut se résumer ainsi : Paris panier percé. (Hugo *Les Misérables* 508)

(125) Vous vous en trouverez mieux, *moralement parlant*. (Flaubert *Correspondance 1858-1860* 249)

(126) *d'un point de vue plus avancé* on comprendra que la haute critique n'est possible qu'à la condition du jeu complet de la nature humaine [...] (Renan *L'Avenir de la science* 66)

Som korrelat til deres semantiske, diskursive funktion har relevans-y-adverbialerne kun få af de prototypiske Sætningsadverbialegenskaber, og det har ført til stor uenighed om deres behandling. Der er dog ingen tvivl om, at de er Sætningsadverbialer efter vores definition, idet de på ingen måde indgår i det propositionelle indhold. De giver blot en ramme for dets tolkning. Men en ramme er selvfølgelig valgt blandt flere mulige, så det kan ikke overraske, at disse adverbialer kan indgå i forskellige kontraststrukturer og derfor accepterer denne særlige form for fokalisering:

---

36. I øvrigt findes der også relevans-udsigelsesadverbialer, hvor det er relevansen af udsigelsesprocessen eller aspekter af denne, der limiteres, jf. 5.2.3.

(127) La plupart de ceux qui les composent ont un grand mépris pour les principaux agents du gouvernement, *non seulement politiquement mais moralement*, mais ils sont tellement embarrasés dans les haines [...] (Tocqueville *Correspondances avec H. Greeve* 212)

Et andet punkt, hvor relevans-y-adverbialerne afviger, er mht. v-udstrækning. De knytter sig ganske hyppigt til en mindre del af sætningen og kan, som Nøjgaard viser det, have enkelte sætningsled som virkefelt (Nøjgaard 1994:283):

(128) a. *Stylistiquement*, il n'a jamais mieux écrit.
b. Les Blancs dominent *économiquement* le pays.
c. *Mécaniquement*, cette voiture est parfaite.
d. L'affaire est *moralement* dégoûtante.

I a. er v-udstrækningen hele sætningen, i b. verbalet, i c. subjekt og i d. adjekt (subjektsprædikativ). V-perspektivet forbliver dog 'ytring' i alle tilfælde, som det fremgår af eksemplernes betydning.

En lille gruppe "vaneadverbialer" hører måske hjemme her:

(129) *D'habitude*, elle se tenait dans le salon, la plus belle pièce du logis. (Zola *La Fortune des Rougon* 70)

(130) C'est, *généralement parlant*, une chose singulière que la tendance attractive qui nous porte à rechercher (pour ensuite les exprimer) les ressemblances et les différences que recèlent [...] (Lautrémont *Les Chants de Maldoror* 309)

(131) *Normalement*, les mœurs ne s'opposent pas au droit, mais au contraire en sont la base. (Durkheim *De la Division du travail social* 30)

Disse er ofte blevet blandet sammen med frekvensadverbialerne (jf. 4.3.), der er Frie Adverbialer, og som de ligner ved at indeholde en kvantor. Modsat frekvensadverbialerne er "vaneadverbialerne" dog ikke en del af propositionen, men giver en ramme for den og minder på denne måde om relevansadverbialerne. De kan måske derfor opfattes som en særlig kvantorholdig variant af disse. Syntaktisk ligger de endda tættere på de prototypiske Sætningsadverbialer end de normale relevans-y-adverbialer. De tåler ikke fokalisering, men kommenterer gerne fokus, som vi så det i afsnit 4.3.:

(83) C'est *normalement* Pierre qui fait la vaisselle.
a. *Ce n'est pas *normalement* Pierre qui fait la vaisselle.
b. Ce n'est *normalement* pas Pierre qui fait la vaisselle.

"Vaneadverbialerne" illustrerer glimrende, hvor vanskeligt det er at underinddele adverbialerne, som har fællestræk på kryds og tværs. Endnu et eksempel får vi nedenfor (i afsnit 5.2.3.), hvor vi skal se, at også visse udsigelsesadverbialer kan opfattes som relevansadverbialer.

5.1.6. De paradigmatiserende adverbialer

Den sidste gruppe y-adverbialer, vi opererer med, de paradigmatiserende adverbialer[37], adskiller sig på flere punkter radikalt fra de andre i klassen. Deres funktion består i at udpege et specielt fokusdomæne[38], hvorved de direkte spiller på sprogets paradigmatiserende dimension, deraf navnet:

(132) *Même* la robe grise est belle.

I (132) udpeger *même* nominalsyntagmet *la robe grise* som specielt fokusdomæne. Der forekommer i ytringsprocessen en fokalisering inden for dette syntagme efter de generelle regler for fokalisering, hvilket betyder, at enten *robe grise* eller *grise* alene underkastes en specialfokalisering. Fokaliseringsintentionen varierer fra adverbial til adverbial inden for klassen. For *même*'s vedkommende består den i at udpege et element fra paradigmet, der gør propositionen sand, og for hvilket det gælder, at dette faktum har en særlig argumentativ værdi. Forestiller vi os en sammenhæng, hvori det i (132) er *grise* alene, der udgør fokus for *même*, formidler denne ytring følgende instrukser for sin interpretation:

(132') a. 'Den grå kjole er smuk'
b. 'Der er andre kjoler, der (også) er smukke'
c. 'Det, at den grå kjole er smuk, er i en eller anden henseende væsentligere end det, at de andre kjoler er smukke'

Hvilke de andre kjoler er, og i hvilken henseende den grå kjoles skønhed er væsentligere, afhænger naturligvis af den enkelte situation.

---

37. Denne noget tunge term blev foreslået første gang i Nølke (1983) og er nu almindelig anvendt inden for den franske adverbialforskning. Nølke (1983a) indeholder grundige analyser af hele klassen. Analysen er genoptaget i Nølke (1996) med inddragelse af det teoretiske apparat, der anvendes i nærværende fremstilling.
38. KapIX.I.6. indeholder en introduktion til den fokaliseringsteori, der ligger til grund for nærværende arbejde.

De paradigmatiserende adverbialer tager altså hele ytringen i deres virkefelt[39], de indgår ikke som del af propositionen, men knytter kommentarer til denne. Det forekommer derfor korrekt at betragte dem som y-adverbialer (altså med v-perspektivet 'ytring'), trods deres afvigende syntaks. De er således nok mobile, men til forskellige pladser hører oftest forskellige fokusdomæneudpegninger og derfor forskellige betydninger, selv om selve propositionen forbliver uberørt.

Klassen er forholdsvis lille; men dens medlemmer er hyppigt brugte. Eksempler er (fra Nølke 1983a:7):

(133) La vieille dame du premier étage sera appelée *aussi* à le reconnaître. (Simenon *Maigret et le tueur* 109)

(134) On parla *surtout* de politique étrangère. (ibid. 156)

(135) Il les dirigeait dans Paris *seulement*. (ibid. 80)

(136) Cela échappe *précisément* à la gradation continue. (Milner *De la syntaxe à l'interprétation* 306)

De paradigmatiserende adverbialer falder i underklasser, der varierer lidt indbyrdes både mht. syntaks og semantik. Generelt gælder dog følgende hovedregler:

(137) **Semantik**:

Lad ADV være et paradigmatiserende adverbial, S resten af den sætning, det står i, samt S' en sætning, der opnås ved at erstatte fokuselementet med et andet element fra det involverede paradigme.

Ytringen *ADV S* formidler så følgende instrukser for sin interpretation:

a. S er sand.
b. S' har en bestemt sandhedsværdi (sand eller falsk).
c. S's sandhed står i et specificeret forhold til de andre paradigmeelementers sandhedsværdi.

For adverbialer som fx *même*, *aussi* og *surtout* gælder, at S' er sand, for andre som fx *seulement* og *précisément*, at S' er falsk. Det specificerede forhold kan være ret komplekst, og en præcision af det kræver detaljerede analyser af de enkelte typer. Vi så et eksempel ovenfor i beskrivelsen af *même*'s betydning (i (132')).

39. Dette gælder dog ikke altid, se Nølke (1983a).

(138) **Fokusdomæneudpegning**:
Adverbialets fokusdomæne udpeges i den bidimensionale overfladestruktur[40] på følgende måde:
1°: Hvis adverbialet er del af et større intonem udgør resten af intonemet til højre for adverbialet dets fokusdomæne.
2°: Hvis adverbialet udgør sit eget (parentes)intonem, udgøres fokusdomænet af det syntagme, der står umiddelbart til venstre for adverbialet.

(139) illustrerer fokusdomæneudpegningsreglen:

(139) a. *Même* Pierre est venu à la fête.
b. Pierre, *même,* est venu à la fête.

Som det fremgår, har de paradigmatiserende adverbialer en form for konnektorfunktion; de forbinder den aktuelle ytring til et paradigme af virtuelle ytringer. Det kan derfor ikke overraske, at mange af de adverbier, der kan fungere som paradigmatiserende adverbialer, også kan fungere som konektorer. De skal så spidsstilles og i princippet adskilles fra resten af sætningen med et intonationsbrud:

(140) Et *même,* Pierre est venu à la fête.

(140) kan fx indgå i en sammenhæng, hvor der allerede er blevet præsenteret en række argumenter for, hvor god festen var. Så introducerer (*et*) *même* det (måske) afgørende argument[41]. Som bekendt er intonationsbrud sommetider en vanskelig størrelse at arbejde med, og man kan komme ud for eksempler, der uden for kontekst er tvetydige:

(141) [...] mais surtout les pays industrialisés ont modifié profondément leur attitude. (*Le Monde* 7.4.1984)

(141) kan betyde såvel, at det især var de industrialiserede lande, der havde ændret deres indstilling væsentligt, som at det faktum, at de havde ændret deres indstilling væsentligt, er et særlig vægtigt argument i en igangværende argumentation. I den autentiske tekst var det sidstnævnte tolkning, der lagdes op til.

---

40. Se KapIX.I.2., hvor forholdet mellem prosodi, syntaks og semantik gennemgås.
41. Konnektoren *et même* studeres i afsnit 6.2.4. i forbindelse med eksempel (194).

Vi skal se nedenfor (i 5.2.5.), at enkelte udsigelsesadverbialer også er paradigmatiserende i denne forstand.

5.2. Udsigelsesadverbialerne (u-adverbialerne)[42]

Alle u-adverbialer har et v-perspektiv, der ikke involverer propositionen, som deres modifikatorfunktion derfor ingen adgang har til. De går i stedet på forskellige aspekter af selve udsigelsesprocessen, deraf navnet. Det er den manglende adgang til propositionen, der gør, at de ikke accepterer testen, vi foreslog i (84):

(84) Il est ADV vrai que Ph.

og illustrerede i (86):

(86) *Il est *sérieusement* vrai que Marie est fasciste.
*Il est *entre nous* vrai que Marie est fasciste.

U-adverbialerne er også mindre mobile end y-adverbialerne, idet de oftest står løsrevet fra sætningen ved intonationsbrud. Til gengæld opfylder de generelt endnu strengere end y-adverbialerne de andre tre egenskaber, vi oplistede i starten af dette afsnit som prototypiske for Sætningsadverbialerne.

Udsigelsesprocessen involverer formidlingen af en form via en illokution. U-adverbialerne falder i to hovedgrupper alt efter, hvilket af disse to aspekter de modficerer, dvs. alt efter om deres v-perspektiv er 'illokution' eller 'form'. De i alt fire v-perspektiver, der er relevante for beskrivelsen af adverbialerne, indgår i øvrigt i et hierarki, som spiller ind i alle sætninger med flere v-elementer med forskellige v-perspektiver (se KapIX.I.5.3.):

(142) form(illokution(ytring(proposition)))

V-elementer lavere i hierarkiet vil altid befinde sig i de højere placerede v-elementers v-perspektiv.

Begge v-perspektiver, 'illokution' og 'form' kan specificeres. Således involverer illokution begreber som intensitet, evidens, relevans og afsender/modtager, og til hvert

42. U-adverbialerne er grundigere behandlet i Nølke (1993:85-132), som nærværende afsnit støtter sig til.

af disse svarer en type illokutiver. Form involverer fx selve formen og præsentation af formen, som vi dog slår sammen i en klasse. I alt opererer vi således med fem typer u-adverbialer: **intensitetsillokutiver**, **evidensillokutiver**, **relevansillokutiver**, **ansvarsillokutiver** og **formadverbialer**.

5.2.1. Intensitetsillokutiverne

Intensitetsillokutiverne modificerer selve illokutionens intensitet ved at kommentere nogle af dens vellykkethedsbetingelser. Man kan skelne to grupper:

(143) *blague dans le coin*
blague à part
sérieusement
toute plaisanterie mise à part
sans rire
sans plaisanter
...
...

(144) *à vrai dire*
sans mentir
vraiment
franchement
sincèrement
en toute sincérité
...
...

Adverbialerne i (143) præsenterer ytringen som seriøst ment. Den skal tages alvorligt. Adverbialerne i (144) præsenterer den som oprigtigt ment. Afsender er ærlig. Intensitetsadverbialer kan kun knyttes til ytringer, hvis illokution har de vellykkethedsbetingelser, adverbialerne modificerer. Derfor forekommer de ejendommelige i direktive sproghandlinger:

(145) ☹*Sérieusement*, ferme la fenêtre !

hvorimod de er helt naturlige i interrogative og assertive sproghandlinger:

(146) — *Sans rire,* demanda Montparnasse, comment me trouves-tu ? (Hugo *Les Misérables* 155)

(147) Ne signez pas, c'est inutile.
Il prend le papier.
Franchement, ma chère, la nuit sera fraîche, et vous ferez mieux de rester chez vous. (Musset *Le Chandelier* 72)

Brugen af intensitetsillokutiverne udløser nogle særlige inferenser. I ikke-modificerede ytringer forventes det nemlig, at vellykkethedsbetingelserne er opfyldt. Når afsender hiver dem frem i lyset og forsikrer om, at de gælder, opstår der en inferens om, at der kunne være grund til at tro noget andet. Det kan også udnyttes som replik:

(148) Cependant, Fauchery jugea que le moment était arrivé de risquer l'invitation du comte Muffat. La soirée s'avançait.
— *Sérieusement* ? Demanda Vandœvres, qui croyait à une plaisanterie.
— *Très serieusement*... si je ne fais pas ma commission, elle m'arrachera les yeux. (Zola *Nana* 1159)

Betydningen bliver noget i retning af "mener De virkelig det?" Som det i øvrigt fremgår af eksemplet, accepterer disse adverbialer modifikation af et gradsadverbial.

Intensitetsillokutiverne kan have en v-udstrækning, der er mindre end sætningen:

(149) Ce fut de cette façon engageante que cette diable de fille me montra la nouvelle carrière qu'elle me destinait, la seule, *à vrai dire,* qui me restât, maintenant que j'avais encouru la peine de mort. (Mérimée *Carmen* 50)

Adverbialets v-udstrækning er her et nominalsyntagme (*la seule qui... mort*).

5.2.2. Evidensillukotiverne

Evidensillukotiverne modificerer faktisk også illokutionens intensitet, nemlig ved at kommentere evidensen, afsender har for at ytre sig. Vi har udelukkende oprettet en særlig klasse for at understrege parallellen til y-adverbialerne. Følgende adverbier og ordforbindelser kan fungere som evidensillokutiver:

(150) *tout bien considéré*
après mûre réflexion
en fin de compte
à ce que je sache
finalement
si j'ose dire
si je ne me trompe
sauf erreur
...
...

Listen er næppe lukket, og der er heller ikke tvivl om at de tre typer illokutiver minder så meget om hinanden, at det undertiden kan være vanskeligt at afgøre, hvor de bedst placeres. Dette hænger sammen med vagheden i selve formuleringen af vellykkethedsbetingelserne. Adverbialet *finalement* afviger muligvis fra de andre, idet det opfører sig lidt ligesom Konnektorerne[43]. Som vi skal se i afsnit 6., er der i det hele taget en glidende overgang mellem intensitets- og evidensillokutiverne på den ene side og Konnektorerne på den anden.

5.2.3. Relevansillokutiverne

Nogle specielle vendinger fungerer adverbielt til at kommentere relevansen af udsigelsen. Det gælder bl.a. den velkendte særlige brug af *si*-sætninger, man har et eksempel på i (151):

(151) *Si tu as soif,* il y a de la bière au frigidaire. (cit. Ducrot 1972:176)

Hævdelsen af, at der er øl i køleskabet, er kun relevant, hvis modtager er tørstig. Denne type sætninger er blevet behandlet på mange forskellige måder, men synes at falde på plads som relevansillokutiver. Også *puisque*-sætninger kan bruges på denne måde:

(152) *Puisque tu sais tout,* dis-moi où je suis allé ce matin ?

Relevansen af at komme med spørgsmålet/opfordringen legitimeres af *puisque*-sætningen. Da spørgsmålet her er tåbeligt, opstår der en stærkt ironisk effekt.

---

43. *Finalement* behandles som Konnektor i afsnit 6.2.1.

5.2.4. Ansvarsillokutiverne

En anden gruppe adverbialer relaterer illokutionen til afsender og/eller modtager:

(153) *entre nous à mon avis*
selon moi
d'après moi
selon nous
à notre avis
à son avis
à ton avis
...
...

Disse adverbialer indicerer, hvem der har ansvaret for illokutionen. *Entre nous* adskiller sig fra de andre i klassen ved at vedrøre begge samtalepartnere:

(154) mais *entre nous*, ce n'est pas précisément par la force du caractère qu'on brille dans cette maison. (Stendhal *Le Rouge et le Noir* 300)

Derved får det en funktion, der minder om relevansadverbialernes; illokutionen er kun relevant for dig og mig. Altså endnu et eksempel på de glidende overgange mellem illokutiverne.

5.2.5. Formadverbialerne

Formadverbialerne står alleryderst i virkefeltshierarkiet, hvilket manifesterer sig syntaktisk ved, at de (så godt som) obligatorisk står intonativt løsrevet fra resten af sætningen. Når de har sætningen i deres virkefelt, er de endvidere - af samme grund - altid foranstillede. De kan kommentere selve formen:

(155) *En deux mots*, ce brigand m'a dit plus de choses sur la vertu que ne m'en ont dit les hommes et les livres. (ibid. 133)

(156) *En deux mots*, si je vous procure une dot d'un million, me donnerez-vous deux cent mille francs ? (Balzac *Le Père Goriot* 126)

eller de kan kommentere valget af form:

(157) *En d'autres termes*, l'élégie est aussi essentiellement lymphatique que le dithyrambe est bilieux. (ibid. 158)

(158) *En d'autres termes*, le mystère de la génération de l'homme individu dans l'espèce est-il connu ? (Leroux *De l'humanité* 508)

Som det fremgår af eksemplerne er formadverbialerne stort set indifferente over for illokutionsform. I passende kontekst kan de endda forekomme sammen med direktive sproghandlinger (om end vi ikke har noget autentisk eksempel):

(159) *Bref*, va-t-en !

Valg af form kan vedrøre hele sætningen; men det kan også vedrøre en mindre del af den. Derfor har de formadverbialer, der kommenterer valg af form, som eneste type u-adverbialer ofte et ganske snævert virkefelt:

(160) [...] et l'amour *proprement dit* était dans sa tendresse énorme pour Cosette comme le filon d'or est dans la montagne, ténébreux et vierge. (Hugo *Les Misérables* 389)

Proprement dit kommenterer, at *l'amour* er det rigtige valg af form. Med virkefelt snævrere end sætningen står adverbialet ofte efter virkefeltet som i (160), hvorved det følger et generelt princip om, at et sætningselement underkastet monstration og udtalt med parentesintonation knytter en kommentar til det, der går forud (KapIX.I.4.).

I særlige tilfælde kan man få en form for paradigmatiserende effekt:

(161) Pour les concevoir, il faut avoir été condamné à passer des mois entiers sans un instant de solitude, et dans un contact immédiat avec des camarades *pour le moins* importuns, et la plupart intolérables.

Adverbialets betydning gør, at elementet i dets virkefelt, her *importuns*, placeres i et paradigme af former, der ville kunne anvendes her. *Pour le moins* er altså en slags paradigmatiserende u-adverbial. Dermed er ringen så at sige sluttet.

5.3. Opsamling

Sætningsadverbialerne udgør en stor og broget klasse. De to afgørende fællestræk for alle medlemmerne er, at de er {+mod}, og at de udtrykkes via monstration. Deraf følger en række prototypiske træk, som stor mobilitet, ingen selektionsrestriktioner med sætningens propositionelle indhold og aversion mod fokalisering. V-udstrækningen er oftest hele sætningen, og v-perspektivet er aldrig 'proposition'.

Sætningsadverbialerne falder i to hovedkategorier efter deres v-perspektiv: ytringsadverbialerne med v-perspektivet 'ytring' (opfattet som resultatet af udsigelsesprocessen) og udsigelsesadverbialerne med v-perspektivet 'illokution' eller v-perspektivet 'form'. Inden for hver af hovedkategorierne har vi foreslået yderligere underopdeling; men jo finere man gør klassifikationen, jo vanskeligere bliver det at finde velegnede kriterier til placering af de enkelte adverbialer. Mange egenskaber går på tværs af klasserne, nogle endda mere systematisk. Således finder vi relevans-, evidens- og paradigmatiserende adverbialer i begge hovedkategorier.

En klassifikation kan næppe heller blive udtømmende. Man kan diskutere, om vi burde have taget fx de såkaldte diskurspartikler (jf. Hansen 1998) med:

(162) *Ben,* faut voir.

(163) *Allez !* A demain.

(164) — vous êtes de bons marins.
— je suis marchand de bœufs.
— qui *donc* était de Saint-Malo, *déjà* ?
— Surcouf.
— un autre ?
— Duguay-Trouin. (Hugo *Les Travailleurs de la mer* 199)

(165) La clé a disparu.
— *Ça alors !* C'est un peu fort.

(166) — *eh bien !* Je lui remettrai trente-cinq francs, dit M. De Rênal. (Stendhal *Le Rouge et le Noir* 21)

Disse størrelser (adverbialer? partikler?) går direkte på udsigelsessituationen og er derfor at betragte som et talesprogsfænomen. I (162) anvendes ligefrem en særlig form, der ikke findes i skriftsproget. I (163) og (164) ser vi, at ord fra andre kategorier kan

fungere som diskurspartikler. I (163) drejer det sig om et verbum og i (164) adverbier, der normalt har en anden funktion (*donc* er normalt Konnektor og *déjà* et let tidsadverbial). De to sidste eksempler, (165) og (166), udgør en slags overgangstilfælde mellem adverbialer (diskurspartikler) og Konnektorer. I (165) forbinder *ça alors !* en ekstralingvistisk hændelse med en nonverbal talerreaktion[44], og i (166) forbinder *eh bien !* noget nonverbalt med en verbal reaktion. Kunne man evt. forestille sig en typologi, der skelnede mellem avalente (*ça alors !*), monovalente (*eh bien !*) og bivalente konnektorer? Det kunne have en interessant konsekvens for beskrivelsen af *mais*, der nemlig kan fungere på alle tre måder.

6. Konnektorer

Konnektorerne udgør den sidste af de fire overordnede adverbialklasser, vi opererer med i denne fremstilling. De er {-leks} og {-mod} og har således intet forankringspunkt i sætningen. Deres funktion består i (fakultativt) at markere tekstrelationer mellem ytringer. Tekstrelationer kan imidlertid grammatikaliseres, hvorved man får parataktse, som kan ekspliciteres ved hjælp af konjunktioner. Der er altså en funktionel analogi mellem konjunktioner og Konnektorer, således som vi har defineret dem i dette arbejde, og dette forklarer, at termen 'konnektor' i sprogvidenskabelig litteratur ofte benyttes rent funktionelt og dækker både konjunktioner og det, vi her kalder Konnektorer. Der er imidlertid en afgørende grammatisk forskel på de to ledtyper. Hvor Konnektorer er fakultative ekspliciterende elementer, er konjunktioner konstruerende elementer, som signalerer en egentlig grammatisk sammenknytning. Denne forskel har nogle syntaktiske konsekvenser. Hvor Konnektorer i store træk har samme syntaks som (de andre) Sætningsadverbialer, er konjunktionerne karakteriseret ved at:

- de obligatorisk står på førstepladsen (konjunktionspladsen!) i sætningen;
- der kun kan være én konjunktion i en sætning;
- tillade visse ellipsefænomener (jf. KapVIII.2.).

Konjunktionerne er alligevel interessante for beskrivelsen af Konnektorerne, idet de i forbindelse med grammatikaliseringsprocessen har generaliseret konnektorfunktionerne, hvorved de er kommet til at udtrykke prototypiske relationer. Fx er *mais* den generelle modsætningsmarkør.

---

44. Som afsender dog kommenterer verbalt. Spillet er kompliceret.

6.1. Generelle egenskaber

Konnektorerne er ikke ene om at indikere tekstrelationer. De indgår i et større inventar af kohæsionsmidler, hvor andre elementer er anaforer, tempuskongruens, isotopier m.m. Et særligt problem ligger i, at visse Sætningsadverbialer også undertiden kan have konnektorfunktion. Dette forklarer, at der ofte ikke er enighed om, hvorvidt et givet adverbial er Konnektor eller ej. Man bør skelne mellem **Analytiske Konnektorer**, hvis primære funktion er konneksion, og **Syntetiske Konnektorer**, der har en anden primær funktion (Nølke 1993: 133-142). Her vil vi kun behandle Analytiske Konnektorer.

Funktionsligheden kombineret med det faktum, at Konnektorerne, selv om de fungerer på tekstplan, altid er syntaktisk knyttet til en sætning, gør, at de er vanskelige at udskille fra Sætningsadverbialerne med syntaktiske tests. Man kan dog foreslå følgende (Nølke 1990a: 24):

(167) Ph ? — Oui, ____.
ex : Marie est-elle fasciste ? — *Oui, *donc*.
Marie est-elle fasciste ? — Oui, *entre nous*.
Marie est-elle fasciste ? — Oui, *sans doute*.

(168) C'est ____probablement F qu' S'
ex : C'est *donc* probablement Paul qui l'a fait.
?C'est *entre nous* probablement Paul qui l'a fait.
?C'est *sans doute* probablement Paul qui l'a fait.

Donc er Konnektor, *entre nous* og *sans doute* er Sætningsadverbialer (henholdsvis u- og y-adverbial).

Efter således at have udskilt konjunktionerne og de Syntetiske Konnektorer kan vi præcisere, at Konnektorernes (de Analytiske) funktion består i at angive en forbindelse af typen konneksion mellem adskilte ytringer. Konneksion defineres i denne forbindelse som en (kohæsiv) tekstrelation, der formidles af et element, der udelukkende er formidler (relator), og som ikke indgår i selve relationen på anden måde. Derved adskiller konneksion sig fra andre typer af tekstrelationer, som anaforiske relationer, isotopier m.m. Formelt set er Konnektorerne altså funktorer med to (eller flere) argumenter. Dette er Konnektorernes "logiske" eller **ikoniske funktion**. Det semantiske indhold af relationen varierer fra Konnektor til Konnektor, men ligger typisk inden for begrebsområderne tids- og årsagsrelationer (i bred forstand). Det er

denne relation, der har været genstand for omfattende studier for en lang række individuelle Konnektorers vedkommende (se 6.2.). Natursproglige Konnektorer har imidlertid en anden funktion, der adskiller dem fra deres logiske ækvivalenter, nemlig **pegefunktionen**. Dette hænger sammen med "notationsforskellen". Hvor de logiske funktorers argumenter er umiddelbart givet ved selve notationen, gælder dette ikke for Konnektorer:

(169) Stéphane est très beau. Tout le monde l'affirme. *Néanmoins*, il est resté pauvre.

Hvilke argumenter tager *néanmoins* i (169)? Det ene - konsekventen - er godt nok propositionen 'Stéphane est resté pauvre', som Konnektoren er syntaktisk bundet til; men det andet befinder sig klart nok ikke, som man måske skulle foranlediges til at tro, i ytringen umiddelbart foran Konnektoren. Eneste tolkning, der synes at give mening, er en, der finder antecedenten i ytringen *Stéphane est très beau.* Hver enkelt Konnektor indeholder faktisk oplysninger om, hvorledes dens argumenter skal findes i kotekst[45]. Denne pegefunktion varierer fra Konnektor til Konnektor; men den synes at adlyde tre generelle principper:

- Pegefunktionen er følsom over for sprogproduktionens tidsakse og er orienteret i forhold til denne. Den benytter begreberne 'før' og 'efter'.
- Et af Konnektorens argumenter skal findes i den ytring, Konnektoren er syntaktisk knyttet til.
- Det andet (de andre) skal findes i en anden ytring (andre ytringer), meget ofte (men ikke altid, det afhænger af den aktuelle Konnektor) i den umiddelbart forudgående ytring.

I modsætning til den ikoniske funktion har pegefunktion ikke været genstand for mange lingvistiske studier, hvilket utvivlsomt hænger sammen med, at den ikke har nogen logisk ækvivalent.

Virkefeltsproblematikken er også af betydning for Konnektorerne. I og med at de altid involverer flere ytringer, har de (mindst) dobbelt virkefelt, idet hvert af argu-

45. Havde vi opretholdt ideen skitseret ovenfor om at opfatte *ça alors !* og *eh bien !* som henholdsvis en avalent og en monovalent Konnektor, ville man kunne foreslå en generel pegeregel, der sagde, at man i interpretationen af a- og monovalente Konnektorer skulle erstatte de(t) manglende sproglige argument(er) med en nonverbal kontekstuel størrelse for antecedentens vedkommende og med en afsenderreaktion for konsekventens vedkommende.

menterne kommer fra et virkefelt. Modsat de andre adverbialklasser kan Konnektorerne imidlertid have forskellige v-perspektiver. Dette gælder undertiden endda for den enkelte Konnektor[46], og det kunne være fristende at henregne instrukser desangående til pegefunktionen.

6.2. Konnektortyper

Konnektorerne udgør i enhver henseende en meget heterogen klasse. Hver enkelt Konnektor udgør næsten sin egen type. I stedet for at foreslå en egentlig klassifikation eller typologi vil vi derfor give en oversigt, der samler Konnektorer i grupper med væsentlige strukturelle og semantiske fællesegenskaber. Ved denne fremgangsmåde dukker samme Konnektor undertiden op i flere sammenhænge, medens på den anden side set de enkelte eksemplarer inden for hver gruppe meget vel kan afvige meget indbyrdes på andre punkter. Vi håber, at denne oversigt kan danne udgangspunkt for en egentlig klassifikation med basis i et bestemt formål[47]. Til illustration vil vi lejlighedsvis angive, hvilke konjunktioner der har grammatikaliseret de forskellige eksemplificerede overordnede egenskaber[48].

6.2.1. Rækkefølge

En første gruppe angiver rækkefølge i en eller anden forstand. Denne gruppe spiller udpræget på begreberne 'før' og 'efter'. Det kan dreje sig om **tidsmæssig forbindelse** som i:

(170) *avant que* typen:

> Sa muette résignation faisait une vive impression sur Pillerault qui souvent, la nuit, l'entendait à travers la cloison s'écriant : « Jamais ! Jamais ! Je serai mort *avant* »[49]

(171) *pendant que* typen:

---

46. Hvilket kommer frem på interessant vis i *mais*'s funktion. *Mais* kan jo som konjunktion opfattes som en slags grammatikaliseret konnektor, der har arvet en hel gruppes generelle egenskaber. Det spændende er nu, at *mais* som påvist af Oswald Ducrot og hans medarbejdere kan have forskellige v-perspektiver for begge sine umiddelbare argumenter (se bl.a. Ducrot et al. 1980).
47. Fremstillingen bygger på Nølke (1997b: 289-293).
48. En mulig typologi af Konnektorerne kunne tænkes at tage udgangspunkt i denne grammatikaliseringsproces. Et problem består imidlertid i, at mange Konnektorer ville falde i flere klasser pga. deres ofte komplekse instruksmønster, hvoraf en konjunktion har "arvet" nogle en anden andre.
49. Eksemplet er ikke overbevisende. Det er et åbent spørgsmål, om der overhovedet findes konnektorer, der klart indikerer denne særlige relation, som typisk angives ved hjælp af tidsledsætninger.

a. *En ce moment* il parla de sa santé, de ses blessures, consulta sa montre et s'en alla. (Stendhal *Le Rouge et le Noir* 384)
b. *Pendant ce temps* ce jeune homme ne remarque pas les rues par lesquelles nous passons. (ibid. 372)

(172) *après que* typen
a. *Alors,* de son tour, M. De Rênal fit des progrès. (ibid. 22)
b. *Puis* il se réconcilie, et il a sept ou huit lettres pour les transports d'amitié. (ibid. 254)
c. Je restai au moins un quart d'heure sans bouger, le regard fixé sur la lettre. *Enfin* je me mis à marcher devant moi. (Makine *Testament* 300)

Eller det kan dreje sig om **struktureret opremsning** som i:

(173) *D'abord* je présenterai le problème, *ensuite* j'en discuterai, *enfin* j'en proposerai une solution.

Man genfinder her i vid udstrækning de samme Konnektorer som ved tidsmæssig forbindelse, blot er tidsbetydningen så at sige tekstualiseret.

Man kan også have **ustruktureret opremsning**:

(174) Il lut au bas de la première page : a s e m le marquis de la Mole, pair de France, chevalier des ordres du roi, *etc., etc.* (Stendhal *Le Rouge et le Noir* 111)

(175) Maître André s'embusque aujourd'hui, il se rembusquera demain, *et ainsi de suite* jusqu'à ce qu'il nous surprenne. (Musset *Le Chandilier* 71)

Standarden her er gentagelse af en af de sideordnende konjunktioner *et, ou* eller komma. Denne anvendelse af komma (s-komma, jf. KapIX.I.2.2.) har en konnektorfunktion, og bør nok betragtes som en konjunktion ud fra definitionen af disse som grammatikaliserede konnektorer.

Forbindelsen kan være en **argumentativ sideordningsforbindelse**. Her møder man Konnektorer som *premièrement, deuxièmement, en premier/deuxième lieu, ensuite, finalement*(*/enfin*)[50], *du moins* m.fl.:

50. *Finalement* bruges ikke i strukturerede opremsninger (modsat fx engelsk *finally*). Denne Konnektor har altid argumentativ værdi (og minder i øvrigt om evidensillokutiverne, jf. ?.). Derimod kan *enfin* bruges både til simpel opremsning og til argumentation. *Enfin* har i det hele taget mange og ofte subtile anvendelser.

(176) Le juge de paix fut sur le point de perdre sa place, *du moins* telle était l'opinion commune. (Stendhal *Le Rouge et le Noir* 23)

Eller der kan være tale om en **følge/konklusionsforbindelse**, hvori vægten ligger på konsekventen[51]. Det er de såkaldte konsekutiver, som fx *ainsi*, *donc*, *par conséquent*, *par voie de conséquence*:

(177) Julien ne savait rien au delà. *Ainsi*, passant sa vie avec Mme De Rênal, le silence le plus singulier s'établissait entre eux dès qu'ils étaient seuls. (ibid. 42)

(178) Le bien dire de Julien lui fut *donc* un nouveau crime. (ibid. 188)

(179) *Par voie de conséquence*, l'événement qui constitue le propos, à savoir le départ, a beau être constitué par une succession d'événements élémentaires, [...] (Ducrot *L'imparfait en français* 12)

Donc underkastes en nærmere analyse nedenfor i 6.3.

Endelig kan der være tale om **metatekstuelle henvisninger** som fx *voir ci-dessus*, *cf. supra*/*infra*, *voir page neuf*:

(180) Il est devenu le film culte d'une génération, par-dessus les frontières. Horaires des séances : *voir notre mémo ci-dessus*. (La dépêche du Midi)

6.2.2. Underordning

En lang række Konnektorer etablerer en eller anden form for underordningsforhold, hvor det argument, der findes i den ytring, de står i, er underordnet det andet eller de andre argumenter.

Der kan være tale om **simpel tilføjelse**:

(181) — Eh bien, Vigneu possède deux équipages semblables. *En outre*, il a le petit bidet d'allure sur lequel il va faire ses affaires, car son commerce s'étend maintenant fort loin ; (Balzac *Le Médecin de campagne* 106)

51. I modsætning til, hvad der gælder ved opsummering/konklusionsforbindelsen, der snarere er en underordningsforbindelse, se nedenfor.

(182) Puis on lui tua par des lazzis sa confiance dans son livre paru, dans l'article de Faguet (qui *par ailleurs* avait traité fort mal l'œuvre de on), dans sa politique, dans la démocratie de l'est. (Barrès *Mes Cahiers* 287)

om **forklaring**:

(183) Le préfet autorisait, *c'est-à-dire* demandait la formation d'une garde d'honneur ; (Stendhal *Le Rouge et le Noir* 98)

(184) Pour Julien, l'offre de Fouqué lui avait *en effet* enlevé tout bonheur : il ne pouvait s'arrêter à aucun parti. (ibid. 81)

eller om **illustration**:

(185) Tout ce qu'il en voyait pouvait n'être qu'une apparence. *Par exemple*, pour tout au monde, Mathilde n'aurait pas manqué la messe un dimanche : presque tous les jours elle y accompagnait sa mère. (ibid. 318)

(186) Il y porta les yeux et vit : détails de l'exécution et des derniers moments de Louis Jenrels, exécuté à Besançon, le... (ibid. 25)

Kolon bruges faktisk ofte som i (186) til at introducere en uddybning eller en forklaring svarende til dansk *nemlig* eller *for*[52]. Selv om det i disse tilfælde har en klar konnektorfunktion, er det dog måske mere rimeligt at betragte kolon i denne funktion som en konjunktion (jf. diskussionen vedr. komma ovenfor). Adverbierne *par exemple* og *entre autres* bruges også ofte som paradigmatiserende adverbialer (jf. 5.1.6.).

Derudover finder vi også her **argumentativ forbindelse** (mellem argumenter med forskellig vægt):

(187) tu ne l'auras pas ; et *d'ailleurs*, quand j'y consentirais, jamais il ne voudra quitter le conservatoire ; il vient de me le jurer[53]. (ibid. 153)

(188) Il grimpe bien. *Enfin* pas mal. (exemple oral)

Endelig kan der være tale om **opsummering/konklusion**:

52. I disse tilfælde kombineres kolon ofte med *en effet*.

53. Dette eksempel tages op i sin fulde form nedenfor i afsnit 6.2.4.

(189) Elle supposait, sans se le dire, qu'entre mari et femme [...] Elle aimait surtout M. De Rênal quand il lui parlait de ses projets [...] *En somme*, elle trouvait M. De Rênal beaucoup moins ennuyeux que tous les hommes de sa connaissance. (Stendhal *Le Rouge et le Noir* 14)

(190) Il s'agissait du danger des confidences faites à un mari, qui *après tout* est un maître. (ibid. 67)

(191) Mais *décidément*, il n'y avait point de veilleuse, même à demi éteinte, dans la cheminée ; c'était un mauvais signe. (ibid. 215)

Disse Konnektorer har i sagens natur mere end to argumenter. Konnektoren benyttes til at angive, at det argument, der befinder sig i samme ytring som den, udgør en opsummerende konklusion på den argumentation, de andre argumenter står for. Det er interessant at bemærke, at (i hvert fald) *après tout*[54] og *décidément*[55] tillader, at de første argumenter fremkommer som inferenser, en instruks, der bør beskrives i deres pegefunktion. Det skal endelig bemærkes, at forbindelsen selvfølgelig kun kan siges at være en underordning, for så vidt man kan opfatte en opsummering som underordnet sine argumenter (eller omvendt!).

6.2.3. Samstilling

Den hyppigste "logiske" forbindelse består i at holde to begivenheder, situationer e.l. op mod hinanden for at angive, hvorledes deres indbyrdes (logiske) forhold er. Der er to hovedtyper af indbyrdes forhold. De to begivenheder (situationer osv.) kan præsenteres som modsætninger eller som paralleller, altid set i forhold til typen af logisk forbindelse. Konnektorer, der angiver paralleller, vil vi kalde **ensrettere**. Konjunktionen *et* er den neutrale grammatikaliserede repræsentant for denne klasse. Konnektorer, der angiver modsætninger, vil vi kalde **modsat-rettere**. Konjunktionen *mais* er den neutrale grammatikaliserede repræsentant for denne klasse. Nedenstående skema indeholder kun et udvalg af "logiske" forbindelser og af Konnektorer. Oversættelserne er tilnærmede og er taget med for at give en idé om, hvilken anvendelse af den citerede leksikalske størrelse der er tænkt på.

---

54. *Après tout* har været genstand for flere lingvistiske detailstudier, bl.a. i Roulet et al. (1985).
55. Ducrot et al. (1980) indeholder et kapitel om *décidément*.

(192)

Forbindelses-type	**Ensrettere (*et*)**	**Modsat-rettere (*mais*)**
Neutral	*en outre* "desuden"	*pourtant* ""imidlertid" / "men"
Årsag	*en effet* "for" - *c'est pourquoi* "derfor"	*malgré cela* "trods det" - *quand même* "alligevel"
Følge	*donc* "altså" - *partant* "følgelig" - *aussi* (spidsstillet) "derfor"	*pourtant* "alligevel"/"imidlertid" - *cependant* "imidlertid" / "dog"
Sammenligning	*ainsi que* "(lige) som" - *surtout* "især" - *et même* "(og) endda"	*au contraire* "tværtimod" - *par contre* "derimod" - *en revanche* "til gengæld"
Par	(konjunktioner?:)*ou bien ... ou bien* "enten eller" - *aussi bien ... que* "både og"	*d'une part ... d'autre part* "på den ene side ... på den anden side"
Forbehold	*seulement* "blot" - *toutefois* "dog" - *du moins* "i det mindste"	

Som det fremgår, er der stor forskel på, i hvilket omfang de forskellige typer har undergået grammatikalisering. Som de nederste to linier illustrerer, kan modsætningen ensretter/modsatretter ophæves:

(193) Votre gronderie est bien douce, bien amicale, *seulement,* elle arrive un peu tard. (Ampère *Correspondance* 350)

6.2.4. Den argumentative motorvej

For at beskrive, hvorledes Konnektorerne fungerer i en tekst, kan man bruge et billede: Man kan opfatte en tekst som bestående af en masse påstande, ideer, argumenter osv. Nogle af dem støtter hinanden, andre går imod hinanden. Nogle er den talende selv ansvarlig for, andre "refererer" han blot. Hvis vi kalder alle disse påstande, ideer osv. for argumenter, kan teksten beskrives som en argumentativ motorvej, hvor argumenterne er køretøjer, og Konnektorerne styrer trafikken. Stærke argumenter kører hurtigt, svage argumenter langsomt.

Vi begynder med at køre i én retning. Alle argumenter, der står uden Konnektor, eller som indledes med en ensretter, kører samme vej. Alle, der indledes med en modsatretter, kører modsat. Konnektorerne siger også noget om, hvor hurtigt argu-

menterne kører, og om vi evt. selv skifter kørselsretning. Lad os illustrere det ved at se på nogle udvalgte Konnektorer.

Samme vej:

Argumenter indledt med *et même, enfin, d'ailleurs* og *par ailleurs* kører alle samme vej, men er alligevel meget forskellige indbyrdes:

- *Et même* overhaler alle de andre:

(194) je sais le latin aussi bien que M. le curé, *et même* quelque fois il a la bonté de dire mieux que lui. (Stendhal *Le Rouge et le Noir* 28)

Afsender giver to argumenter for, hvor god han er til latin. Først siger han det selv, og så præsenterer han som et bedre argument, at præsten (endda) undertiden også siger det.

- *enfin* kører langsommere, men sikrere end de andre:

(195) Il grimpe bien, *enfin* pas mal. (exemple oral)

At klatre ikke-alt-for-dårligt er selvfølgelig ikke så flot som at klatre godt, men det er i det mindste rigtigt om den person, der tales om.

- *d'ailleurs* er et lille argument, der kører lige efter det store, afsender sidder i. Det kan træde til, hvis det kniber:

(196) Une heure après, le signor Giovannone arrive chez le directeur :
— Je viens vous demander de faire ma fortune, lui dit-il, accordez-moi Geronimo. Qu'il chante à mon théâtre, et cet hiver je marie ma fille.
— Que veux-tu faire de ce mauvais sujet ? Lui dit Zingarelli. Je ne veux pas ; tu ne l'auras pas ; et *d'ailleurs*, quand j'y consentirais, jamais il ne voudra quitter le conservatoire ; il vient de me le jurer. (Stendhal *Le Rouge et le Noir* 153)

At Zingarelli siger *tu ne l'auras pas* er det væsentlige og afgørende argument for afslaget; men for det tilfælde, at Giovannone skulle tro, han kunne få ændret på den beslutning, tilføjer han, at Geronimo (i øvrigt) heller ikke selv vil (så der er altså intet at gøre under nogen omstændigheder).

• *par ailleurs* er et lille argument, der kommer ind på motorvejen fra en sidevej. Det kører samme vej, men har for øvrigt ikke noget med hovedsagen at gøre:

(197) Cette ville me déplaisait et, *par ailleurs*, le climat ne me convient pas. (*L'Express* 20.1.1994, p.34)

De to vurderinger af byen går i samme retning (de er begge negative); men de præsenteres, som om de ellers ikke har noget med hinanden at gøre.

Modsat vej:

Argumenter indledt med *pourtant*, *quand même*, *par contre* osv. kører i den modsatte vognbane. Også blandt modsat-retterne er der argumentative forskelle:

(198) Mme De La Mole, Mathilde ne fut pas un instant seule ce jour-là. Le soir, en passant de la salle à manger au salon, elle trouva *pourtant* le moment de dire à Julien : [...] (Stendhal *Le Rouge et le Noir* 361)

(199) Cette question plongea les jeunes filles dans l'embarras. L'une d'elles, *cependant*, releva le défi et fredonna en dodelinant de la tête : — Ti-ti-ti, Ta-ta-ta. (Troyat *Rencontre* 14; cit. Gettrup & Nølke 1984:19)

Pourtant og *cependant* ligger oftest tæt på hinanden i betydning, og *pourtant* kan da også uden større ændring erstattes af *cependant* i (198). Det omvendte er ikke tilfældet i (199), hvor *pourtant* ville resultere i en underlig ytring. Begge konnektorer er koncessive, hvilket vil sige, at den modsætning, de angiver, bygger på en norm, man altså aktuelt går imod. Forskellen ligger i denne norms natur. For *pourtant*'s vedkommende er der tale om en norm, der forventes at være stor tilslutning omkring i forhold til den aktuelle kontekst, medens det for *cependant*'s vedkommende drejer sig om en norm, der præsenteres som afledt fra en universel proposition (Gettrup & Nølke 1984:20).

(200) — Avec cet argent, votre fils ira chez M Durand, le drapier, et lèvera un habit noir complet.
— Et *quand même* je le retirerais de chez vous, dit le paysan [...] (Stendhal *Le Rouge et le Noir* 21)

(201) — on ne peut pas dire qu'il soit bête, puisqu'il fait quasiment des miracles dans l'endroit ; mais il est quelques fois bête *tout de même*, mais bête, qu'il faut tout lui mettre dans la main comme à un enfant ! (Balzac *Le Médecin de campagne* 32)

Quand même og *tout de même* ligger endnu tættere op ad hinanden, og det er vanskeligt at præcisere en forskel. Begge har i øvrigt et bredt spektrum af anvendelser og er i en vis forstand ikke ægte konnektorer, da de altid skal understøttes af en syntaktisk forbinder (Gettrup & Nølke 1984:37).

(202) Elle ne serait pas exposée à regarder comme indépendantes des séries qui s'influencent réellement, ou, *par contre,* à se figurer les liens de solidarité entre des causes réellement indépendantes. (Cournot *Essai* 46)

(203) elle s'occupait infiniment peu des affaires des autres, et poursuivait *en revanche* avec une activité incroyable les projets qui se présentaient à sa tête folle. (Stendhal *Lucien Leuwen* 156)

Modsætningen angivet af *par contre* og *en revanche* er ikke koncessiv men adversativ. Den bygger ikke på nogen norm, men er strukturel af typen 'A er P, B er Q', hvor P og Q er modsætninger - oftest hinandens negation som i (202) - og A og B tilhører samme paradigme.

Au contraire udtrykker en tredje type modsætning:

(204) Normalement, les mœurs ne s'opposent pas au droit, mais *au contraire* en sont la base. (Durkheim *De la Division di travail social* 30)

I forbindelse med nægtelsen i den forudgående sætning får *au contraire* en polyfon funktion; modsætningen er i forhold til det, der nægtes, her altså en modsætning mellem 'les mœurs s'opposent au droit' og 'les mœurs sont la base du droit'. Denne modsætningstype har strukturen 'A er P, A er Q', altså samme subjekt, men modsætning mellem prædikaterne.

Neutrale:

Fransk har som noget særligt en argumentativ Konnektor, der er indifferent over for retning. Det er *or*:

(205) Ne pas sourire avec respect au seul nom de M. le préfet, passe, aux yeux des paysans de la Franche-Comté, pour une imprudence : *or,* l'imprudence chez le pauvre est rapidement punie par le manque de pain. (Stendhal *Le Rouge et le Noir* 182)

Or har ingen ækvivalent på dansk, som tilsyneladende ikke har nogen argumentativ Konnektor, der er indifferent mht. argumentativ retning. *Or* er en slags opmærksomhedsmarkør. Den siger i alle tilfælde noget i retning af "nu kommer det afgørende argument". Dette kan så opfattes som ensrettet eller som modsatrettet med de tidligere, eller retningen kan forblive utydelig som i (205).

6.3. Et eksempel: *donc*

Med henblik på at give en lidt mere detaljeret illustration af Konnektorernes ofte komplekse funktion vil vi afslutte med at skitsere en analyse af *donc*[56]. Den giver os også anledning til at fundere nærmere over naturen af de relationer, Konnektorerne kan angive. De traditionelle etiketter 'temporale' ('før' og 'efter') og 'kausale' ('årsag' og 'følge') er alt for grove til at beskrive det ofte subtile spil, Konnektorerne dirigerer.

Donc beskrives ofte som en Konnektor, der blot angiver en følge, eller - en anden variant - som et ord, der ekspliciterer, at den foregående ytring rummer et element, der fremstilles som årsag til ytringen med *donc*. Denne beskrivelse svarer da også godt til relationen man finder fx i:

(206) Il fait beau, *donc* Pierre se promène.

hvor det gode vejr præsenteres som årsag til, at Peter går sig en tur. Imidlertid kan man lige så godt have:

(207) Pierre se promène, *donc* il fait beau.

Her skulle det altså være det, at Peter går sig en tur, der gør, at det er godt vejr, hvilket selvfølgelig er nonsens. Man kan så redde (207) ved at sige, at her er det hævdelsen af, at det er godt vejr, der begrundes i iagttagelsen af, at Peter går en tur. Men hvorfor er disse krumspring nødvendige her og ikke i (206) (hvor denne "sproghandlingslæsning" til gengæld ville forekomme underlig)? Denne simple iagttagelse viser os to vigtige aspekter ved Konnektoren *donc*. For det første, at den ikke fungerer på en årsag-følgerelation i simpel forstand, og for det andet, at den både kan have 'proposition' og 'illokution' som v-perspektiv.

---

56. Denne Konnektor har været genstand for mange detaljerede analyser i de senere år. Nærværende fremstilling bygger især på Nølke 1996b, hvori der er referencer til en række af de tidligere arbejder.

En sammenligning med konjunktionen *car*'s funktion gør det muligt at præcisere disse karakteristika. *Car* siges ofte funktionelt at være *donc*'s modstykke, for så vidt som *car* skulle markere en årsag, hvor *donc* altså skulle markere en følge[57]. Derfor kan følgende paradigme af ytringer forekomme overraskende ved første øjekast:

(206) Il fait beau, *donc* Pierre se promène.

(207) Pierre se promène, *donc* il fait beau.

(208) Il fait beau, *car* Pierre se promène.

(209) Pierre se promène, *car* il fait beau.

I enhver naturlig læsning af alle disse fire ytringer opfattes det gode vejr som årsagen til Peters gåen tur, der altså angiver følgen. Alligevel er alle fire ytringer fuldt ud acceptable og naturlige. Det betyder, at hverken den lineære rækkefølge eller Konnektorerne selv kan have nogen som helst indflydelse på den rent logiske betydning. Som vi kan se, er *donc* ligefrem knyttet til årsagen i (207) og *car* til følgen i (208). I hvilken forstand kan *donc* da siges at angive følge og *car* at angive årsag? Ja, hvad er egentlig forskellen på de fire ytringer i (206) - (209), som man intuitivt bestemt ikke opfatter som synonyme?

Forskellen kan ekspliciteres i argumentationstermer. Først skal der skelnes mellem følgerelationer på forskellige niveuer:

(210) Il fait beau. Pierre se promène.

(211) Pierre se promène. Il fait beau.

Den logiske følge, vi registrerede ovenfor, eksisterer allerede i ytringsparrene uden Konnektorer, og den er ikke bundet af den lineære præsentation. Den vil vi kalde den **primitive følgerelation**. Den forbinder en antecedent, *p*, og en konsekvent, *q*. At det her i begge tilfælde er det gode vejr, der udgør *p*, og Peters gåen tur, der udgør *q*, skyldes vort kendskab til (vor tolkning af) verden. Det kan man let overbevise sig om

57. Det er i denne forbindelse interessant at bemærke, at fransk traditionel skolegrammatik betragter (betragtede?) *donc* som en konjunktion. *Donc* indgik i remsen af de konjunktioner, eleverne skal (skulle) lære udenad. Purister har da også længe hævdet, at den hyppige anvendelse af *et donc* bør betragtes som en fejl, fordi man ikke må kombinere to konjunktioner i samme ytring.

ved at se på et andet ytringspar, hvor der ikke på forhånd er nogen naturgiven rækkefølge:

(212) Søren og Anne giftede sig. De fik et barn.

I (212) kan man ikke vide, hvad der kom først, om det ene var årsag til det andet osv., omend det ikoniske princip (KapIX.I.5.1.) spiller ind, og giver en forventning om, at det, der siges (skrives) først, også er det, der kommer først, dvs. *p*.

Vi har altså samme primitive følgerelation i alle vore eksempler. Forskellen ligger i de argumentative relationer[58]. På et basalt logisk niveau kan man med afsæt i den primitive følgerelation skelne mellem tre hovedtyper, der lægger vægten på hver sin af følgerelationens tre komponenter, nemlig *p*, *q* og selve relationen, som vi vil kalde *R*. Hvis vi kalder det element, relationen lægger vægt på, for **det argumentative tema** (**AT**), får vi:

(213) DE BASALE ARGUMENTATIONSSTRUKTURER

a. I den **kausale** struktur er AT = *R*. *R* asserteres, og både *p* og *q* præsupponeres. Den kausale struktur formidles fx af *c'est pourquoi*.
b. I den **forklarende** struktur er AT = *p*. *P* forklarer, hvorfor vi har *q* (eller har ytret *q*).
c. I den **legitimerende** struktur er AT = *q*. *Q* legitimerer ytringen af *p*.

Medens (210) og (211) er uspecificerede ikke blot mht. den primitive følgerelation, men også mht. argumentativ struktur, foretager Konnektorerne i de fire andre eksempler en specifikation på det sidste punkt. Således har vi en forklarende struktur i (206) og i (209), hvor det gode vejr forklarer, at Peter går tur, og en legitimerende struktur i (207) og (208), hvor det er det faktum, at Peter går tur, der legitimerer hævdelsen af, at det er godt vejr.

Vi kan således konstatere, at begge Konnektorer kan markere en forklarende såvel som en legitimerende struktur. Forskellen ligger i, at *donc* altid introducerer det argumentative tema, medens *car* aldrig gør dette. Denne instruks indgår i konektorernes ikoniske funktion. Hvilken struktur der bliver tale om, afhænger så af, hvilken primitiv følgerelation den argumentative struktur bygger på. Vi bemærker også, at

58. Dette mønster gennemgås detaljeret i Nielsen (1992:98ff.).

begge Konnektorer altid er knyttede til det argument, der står sidst i den lineære rækkefølge. Denne instruks indgår i Konnektorernes pegefunktion (se (215))[59].

Vi kan nu være lidt mere præcise mht., i hvilken forstand *donc* er en konsekutiv Konnektor. *Donc* introducerer altså en specifik argumentativ struktur, der overlejrer den primitive følgerelation. Derved angiver *donc* særlige måder, man kan ræsonnere på med afsæt i den primitive relation. Hvis man kan sige, at *donc* introducerer en konsekvens, er det altså en interpreteret konsekvens, dvs. en konsekvens som er fundet ved et ræsonnement[60]. Brugen af *donc* er intimt forbundet med begrebet ræsonnement. I (206) infererer afsender således ud fra iagttagelsen af det fine vejr, at Peter (sandsynligvis) går en tur, og i (207) infererer han ud fra iagttagelsen af, at Peter går en tur, at vejret (nok) er godt. I begge tilfælde bygger ræsonnementet på et topos (*R*), ifølge hvilket en normal konsekvens af godt vejr er, at Peter går en tur. Dette topos præsenteres som på forhånd accepteret (præsupponeret), hvorved vi netop får enten en forklarende eller en legitimerende struktur. At acceptere dette topos er derfor en nødvendig forudsætning for at nå frem til en korrekt forståelse af de betragtede ytringspar.

Vi kan dernæst foreslå følgende beskrivelse af *donc*'s funktion (*x* og *y* er *donc*'s argumenter):

(214) *DONC*'S IKONISKE FUNKTION:

I sekvensen ***x*** *donc* ***y*** præsenteres **y** som en konsekvens af **x** fundet ved et ræsonnement, der bygger på inferenser.

- Hvis **x** er den logiske antecedent (*p*), får vi den forklarende relation.
- Hvis **x** er den logiske konsekvent (*q*), får vi den legitimerende relation.

(215) *DONC*'S PEGEFUNKTION:

Find *x* og *y* således at:

- *x* og *y* opfylder den ikoniske funktion;
- *x* udledes af koteksten til venstre for *donc* enten direkte som propositionelt indhold, eller indirekte som inferens;
- *y* udledes af den sætning, *donc* er syntaktisk knyttet til, og er enten dennes propositionelle indhold eller dens illokution.

---

59. Som vi så ovenfor i 6.1., er dette en generel egenskab ved Konnektorer.

60. Derfor har nogle sommetider talt om 'konklusion', der jo angiver, at der er tale om et ræsonnement. Der er dog tale om en ganske særlig type konklusion, så yderligere præciseren er påkrævet.

Man bemærker, at medens ytringsprocessen per definition indgår i den legitimerende struktur således, at *donc*'s venstre v-perspektiv i dette tilfælde altid er 'illokution', er det en speciel egenskab ved *donc* indskrevet i dens pegefunktion, at også dens højre v-perspektiv kan være 'illokution'. Der er en klar sammenhæng mellem denne særlige strukturelle evne ved *donc* og Konnektorens "forsinkede" indflydelse på den argumentative struktur, hvor det nævnte ræsonnement tager afsæt i den fulde simple følgerelation *pRq*.

Denne analyse af *donc* kan gøre rede for langt de fleste af Konnektorens anvendelser. Lad os se på et par autentiske eksempler, hvoraf de første to også omtales i KapVIII.2.:

(216) — La réponse de Wilson, explique Hindenburg à la presse, exige la capitulation militaire. Elle est *donc* inacceptable pour nous, soldats. (Miquel *Guerre* 584)

Donc's pegefunktion sætter en søgen i gang efter et element i den foregående ytring, der kan indgå i et logisk ræsonnement. Dette kunne være indholdet af Wilsons svar. Da svaret må komme før reaktionen i den basale følgerelation, indleder *donc* her konsekventen, og vi får den forklarende funktion. Afsender forklarer, at når han (de) ikke kan acceptere svaret, skyldes det dets specifikke indhold[61].

(217) Il fouille dans sa poche intérieure, puis étale devant moi le plan du Magasin.
— Où se trouve le bureau des Réclamations ?
Je le lui désigne.
— Vous êtes *donc* passé au moins trois fois devant le rayon des jouets ?
(Pennac *Bonheur* 33, cit KapVIII.1.:46)

I en mulig tolkning af (217) har vi en forklarende struktur. *X* (altså = *p*) findes som en inferens af en kombination af de to foregående ytringer. *P* forklarer i dette eksempel illokutionen, dvs. hvorfor afsender stiller spørgsmålet.

Det sidste eksempel, vi vil give, stammer fra Madame Bovary og er kommenteret af Michel Olsen (1999)[62]:

---

61. Bemærk, at dette indhold er fokus i første ytring. At det må være sådan, følger direkte af *princip for tekstkohæsion ved fokalisering* (KapIX.I.6.9.). Det er dette princip, der styrer pegefunktionen.

62. Michel Olsen har excerperet alle eksempler på *donc* i Madame Bovary og fundet mange af samme type som i (218).

(218) Elle connaissait à présent la petitesse des passions que l'art exagérait. S'efforçant *donc* d'en détourner sa pensée, Emma voulait ne plus voir dans cette reproduction de ses douleurs qu'une fantaisie plastique bonne à amuser les yeux, et même elle souriait intérieurement d'une pitié dédaigneuse, quand au fond du théâtre, sous la portière de velours, un homme apparut en manteau noir. (Flaubert *Madame Bovary* 210)

Donc befinder sig i dette tekstuddrag inden i en intern monolog[63]. Dermed kommer det ræsonnement, *donc* markerer, også til at tilhøre den interne monolog, eller rettere, det er den, der fører den interne monolog, her Emma, hvis ræsonnement *donc* refererer. *Donc* giver altså fortælleren et yderst subtilt middel til at beskrive, hvad man kunne kalde hans personers kognitive apparat, deres måde at ræsonnere på. Imidlertid er det jo selvfølgelig stadig op til modtager at tolke teksten. Hvis modtager ud fra andre indicier i teksten har forstået, at der er tale om en intern monolog, instruerer *donc* ham om at finde *x* og *y* i overensstemmelse med sin pegefunktion på en sådan måde, at den argumentative struktur kan svare til et ræsonnement, man kan tillægge Emma.

Det sidste eksempel viser klart, hvor subtil Konnektorernes betydning kan være. Deres funktion er at vejlede indtolkningen af "logiske" relationer i teksten, og dette kan i samspil med andre tekstuelle elementer føre til meget fine nuancer. Naturligvis stærkt varierende fra Konnektor til Konnektor.

7. Afrunding

Adverbialerne udgør en stor og meget varieret gruppe ledfunktioner, der (tilsyneladende) unddrager sig en detaljeret naturlig typologisering. Alt efter hvilke af de mange parametre man finder det væsentligt at tage højde for, når man til ret så forskellige klassifikationer.

I forlængelse af vores valensteoretiske tilgang har vi i dette arbejde taget udgangspunkt i de to træk {leks} og {mod}. Vi har defineret mængden af adverbialer som restgruppen bestående af alle ledtyper, der ikke er defineret på anden vis. Valensleddene har trækkombinationen {+leks}, {-mod}, nogle frie tilføjelser (der er {-leks}, {+mod}) er specielt definerede, og leddene, der er {-leks}, {-mod}, har vi kaldt Konnektorer. Disse regnes dog traditionelt med til adverbialerne, og det har vi også gjort i

63. Ifølge Michel Olsen er dette tilfældet med næsten alle eksempler på *donc* i Madame Bovary.

dette arbejde. Adverbialerne findes således blandt de Bundne Modifikatorer ({+leks}, {+mod}), der alle er adverbialer, de Frie Tilføjelser og Konnektorerne, som vi altså også betragter som adverbialer. Adverbialerne i den store gruppe af Frie Tilføjelser falder i to klart adskilte grupper med vidt forskellige egenskaber. Denne opdeling bygger på adverbialernes v-perspektiv, idet den ene gruppe har v-perspektivet 'proposition' (trækket {+prop}), og den anden gruppe et andet v-perspektiv ({-prop}). Herved har vi opnået en firedeling af adverbialerne (jf. afsnit 2.). Hver af klasserne har vi derefter underopdelt efter forskellige kriterier, der har vist sig relevante i den forstand, at de har ført til forholdsvis homogene klasser. I alt har vi foreslået følgende klassifikation:

FRANSKE ADVERBIALER									
Bundne Adverbialer				Frie Adverbialer			Sætningsadverbialer		Konnektorer
Instrumental	Kvantitet	Grad	Måde	Scenische	Operator	Lettetids-	Ytringsadv.	Udsigelsesadv.	
							• modale • evidens • evalua. • subj-. • relev. • parad.	• intens. • evidens • relev. • ansvars • form	

Vi har ikke foreslået nogen klassifikation af Konnektorerne, som udgør en specielt heterogen klasse. Faktisk er det jo også hovedsagelig for at følge tradtitionen, at vi har medtaget dem i den overordnede klassifikation[64].

Den dobbelte linje midt i skemaet skal symbolisere, at det vigtigste skel går her. Adverbialerne til venstre har man ofte kaldt verbaladverbialer, dem til højre Sætningsadverbialer, eller på engelsk med en nok bedre dækkende term: *adsentences*, eftersom de så at sige står uden for sætningen og kommenterer den. Den afgørende forskel på de to hovedklasser ligger i, at adverbialerne til venstre præsenteres ved veridiktion; de er sagt i Wittgensteins forstand, hvilket betyder, at de kan fokaliseres, benægtes, der kan spørges til dem og i det hele taget knyttes an til dem i teksten på

64. Dog har de, som vi har set, mange distributionelle fællestræk med Sætningsadverbialerne.

forskellig vis. Adverbialerne til venstre for hovedemarkeringslinjen præsenteres ved monstration; de er viste, hvilket betyder, at alle de nævnte operationer er umulige i forbindelse med dem. Denne forskel har en lang række syntaktiske korrelater, hvoraf flere har været forsøgt udnyttet i formelle tests mhp. at skaffe operationelle kriterier for inddelingen. På overordnet niveau virker sådanne tests - specielt fokaliseringstestene - rimelig godt; men så snart man kommer lidt længere ned i den hierarkiske klassifikation, kommer de mange forskellige parametre, der karakteriserer adverbialerne, på tværs og slører billedet. Jo længere man kommer ned i klassifikationen, jo mere "slørede" bliver grænserne. Dette skyldes bl.a., at mange væsentlige træk deles af adverbialerne på tværs af klasseskellene. Således er der fx relevansadverbialer og paradigmatiserende adverbialer både mellem ytrings- og udsagnsadverbialerne. De grundlæggende kriterier, der bygger på adverbialernes v-perspektiv, har dog vist sig at give forholdsvist velafgrænsede klasser.

Det er helt afgørende for klassifikationsarbejdet, at det er *ledfunktioner*, vi har studeret. Vi har klassificeret adverbi**aler** ikke adverbi**er**. Men som vi flere gange har haft lejlighed til at pege på, er der også generaliseringer mellem konstituenttype (adverbium, præpositionssyntagme osv.) på den ene side og adverbialtype på den anden. Lad os til sidst nævne endnu en spændende sammenhæng, der går på tværs af hovedskellet. En forholdsvis stor gruppe adverbier på *-ment* kan fungere enten som Bundet Adverbial eller som Sætningsadverbial. Det spændende er imidlertid, at det enkelte adverbium altid er specialiseret mht. ytrings- eller udsigelsesadverbial. Intet adverbium kan vælge mellem disse to funktioner. Fx kan *heureusement* være enten mådesadverbial eller ytringsadverbial:

(219) a. depuis le grand sacrifice de ces lettres, qui m'étaient si chères, ma vie s'est écoulée sinon *heureusement*, du moins avec assez de tranquillité. (Stendhal *Le Rouge et le Noir* 218)

b. *Heureusement* elle rencontra dans sa mémoire un précepte donné jadis par sa tante, la veille de son mariage. (ibid. 67)

Det er mådesadverbial i (219a.) og ytringsadverbial i (219b.); men kan aldrig være udsigelsesadverbial. Det kan til gengæld fx *franchement* (i (220b.), der også kan være gradsadverbial (i (220a.)):

(220) a. Quoique homme de sens, l'abbé était émerveillé de voir un vieillard parler si *franchement* de ses plaisirs. (ibid. 210)

b. Ne signez pas, c'est inutile.
Il prend le papier.
Franchement, ma chère, la nuit sera fraîche, et vous ferez mieux de rester chez vous.
(Musset *Le Chandelier* 72)

men altså ikke ytringsadverbial. Endnu et eksempel på de mangfoldige hemmeligheder, der gemmer sig i adverbialernes forunderlige verden.

Denne klassifikation og beskrivelse af adverbialerne har langt fra været udtømmende. Vi håber, den alligevel vil kunne danne udgangspunkt for videre studier.

II. DET ATTRIBUTIVE ADJEKTIVS STILLING[65]

Adjektiverne er den eneste konstituenttype, der kan befinde sig såvel foran (i præfelt) som efter (i postfelt) nominalsyntagmets leksikalske kerne (substantivet)[66]. Her kommer ordstillingsprincipperne, som vi har gennemgået i Kapitel IX, og deres indbyrdes konkurrence virkelig på prøve. Det attributive adjektivs placering foran eller efter substantivet har da også optaget grammatikerne igennem århundreder. Ifølge Bjørn Larsson er der skrevet mere end 7000 sider om emnet (Larsson 1994:9), og alligevel må mange aspekter af problematikken siges stadig at ligge hen i mørke. Naturligvis har man afdækket visse ret klare regler. For eksempel er farveadjektiver altid efterstillet (men *une verte pelouse*[67]), og de elementære adjektiver er foranstillet (men *un homme très grand*). Selv disse regler gælder dog, som det fremgår ikke 100%, og man har derfor tilføjet nogle principper for, hvornår sådanne adjektiver flyttes fra deres normale pladser. Således er en græsplæne pr. natur grøn. *Verte* er derfor "iboende egenskab" (fr: "épithète de nature"), som foranstilles. Omvendt er det tilføjelsen af adverbiet *très*, der fremprovokerer efterstilling af det elementære adjektiv *grand*. Sådan virker *très* dog ikke altid. Det hedder altid *la conférence officielle* men ofte *la très officielle conférence*. Dertil kommer, at et stort flertal af adjektiver tilsyneladende findes lige hyppigt foran- og efterstillet. Nogle har klart forskellig betydning i de to stillinger. Der er forskel på *une maison ancienne* og *une ancienne maison*, medens andre tilsyneladende betyder det samme i de to positioner: Der er næppe stor forskel (om overhovedet nogen) på *une énorme maison* og *une maison énorme*. Derimod er *un énorme mangeur* bestemt ikke det samme som *un mangeur énorme*.

Problemerne er legio, og det samme er det antal forklaringsforsøg, der har været foretaget. Hovedproblemet består i at afgøre, om et givet adjektiv i en given situation skal foran- eller efterstilles. Vi vil først opstille en række faktorer, den traditionelle grammatik peger på (1.), for derefter at gennemgå og kritisere nogle teorier, der omhandler problemet, og som peger på enkelte faktorer, som skulle have en afgørende rolle for valget (2. og 3.). Derpå vil vi foreslå en modulær analyse, der ser bi-

---

65. En stor tak til Mats Forsgren, der har læst og kommenteret en tidligere version af dette kapitel.
66. Man kunne fristes til at sige (som nogle har gjort), at adjektivet er en slags mellemting mellem fx talord, der altid står foran nominalsyntagmets kerne i præfelt eller som determinativ, og præpositionssyntagmer, der altid befinder sig i postfeltet.
67. Eller: *Le bleu manteau des rois pouvait gêner vos pas : La pourpre vous va mieux : le sang n'y paraît pas* (Hugo, *Hernani*, IV, 4; citeret efter Damourette & Pichon, Tome II, p. 43)

fokalisering som en afgørende faktor i denne sammenhæng (4.), og vi vil illustrere denne analyses eksplikative potentiale (5.) og dens deskriptive kraft (6.). Efter således at have gjort rede for grundprincipperne for valg mellem for- og efterstilling vil vi se på ledstillingen inden for henholdsvis præ- og postfelt, der begge sagtens kan indeholde flere elementer, både flere adjektiver og adjektiver side om side med andre konstituenttyper (8.). Til sidst vil vi se kort på de særlige problemer, der er forbundet med adjektivets stilling ved sammensatte substantiver (9.) samt på diverse restproblemer (10.). Det viser sig, at hele problemet i bund og grund er underkastet de samme overordnede principper, som vi har diskuteret for sætningsleddenes vedkommende, jf. Kap.IX.

1. Faktorer: traditionen

Statistikkerne viser, at adjektiver i ca. 35% af alle tilfælde er foranstillede - det er strukturen AS - og i ca. 65% af tilfældene er efterstillede - det er strukturen SA[68]. De viser også, at der er meget stor forskel på de enkelte adjektivers stabilitet mht. valg af position, og de viser, at et væld af forskellige faktorer tilsyneladende kan spille ind. Ikke blot er nogle adjektiver hyppigere foranstillet end andre, men det gælder også, at visse teksttyper har hyppigere foranstilling end andre, at man oftere har foranstilling i visse nominalsyntagmetyper end i andre osv. Ja, det ser endda ud til, at tendensen til foran- eller efterstilling kan afhænge af geografisk område, af sprogbrugers alder og køn m.m.m. Allehånde forskellige parametre (fonetiske, semantiske, pragmatiske, usus, stil, ...) synes altså at kunne spille en rolle for valg af position, og man forstår, at det er vanskeligt at finde én forklaring eller ét forklaringsprincip for adjektivets placering i præ- eller postfelt.

Efter en vis traditionel opfattelse kan man udskille en lille gruppe "elementære adjektiver", nemlig *grand* (*gros*) - *petit, bon* - *mauvais, vieux* - *jeune, vrai* - *faux, beau, joli* (jf. Pedersen et al.:163). Disse er normalt foranstillede, medens resten af adjektiverne normalt skulle være efterstillede. Forskellige principper kan så medføre, at adjektiverne "flyttes" i forhold til deres normalposition. Tilføjelse af adverbier til adjektivet kan således medføre efterstilling af elementære adjektiver: *une jolie femme* men (evt.) *une femme très jolie,* og normalt efterstillede adjektiver kan foranstilles, hvis de derved kan få en betydning, der minder om de elementæres: *à d'immenses*

68. Se Mats Forsgrens forord til Larsson (1994:5).

distances, eller hvis de tjener til at fremhæve eller postulere en iboende egenskab: *une rude épreuve, une ferme résolution*. Endelig plejer man at nævne en række adjektiver, der har klart forskellig betydning i præ- og postfelt, fx *ancien, brave, fameux, pauvre, simple*. Disse "regler" kædes ofte sammen med en beskrivelse af præ- henholdsvis postfeltets semantiske værdi. Foranstillet får adjektivet en upræcis, generel, kvantificerende, subjektiv, banal værdi. Det smelter så at sige sammen med substantivet. Der sker en slags "betydningsreduktion" (Togeby 1985:182). Efterstillet derimod får adjektivet en præcis, specifik, klassificerende, objektiv værdi. Substantiv og adjektiv indeholder hver sin selvstændige nye oplysning. Adjektivet bevarer sin "fulde værdi". Til disse beskrivelser føjes så ofte bemærkninger om, at afsender i sit valg kan tage stilistiske og rytmiske hensyn.

Der er næppe tvivl om, at der her er tale om stærke tendenser; men der er for mange tilfælde, der ikke finder deres forklaring i så simpel og upræcis en model. For det første viser undersøgelser af store korpora (især Damourette & Pichon 1911-1930; Forsgren 1978; Larsson 1994; Wilmet 1986), at flere af de nævnte elementære adjektiver findes stort set lige hyppigt i præ- og postfelt, hvorimod visse ikke-elementære faktisk langt oftest er foranstillet. Dette kan man selvfølgelig redde ved simpelthen at omdefinere klassen og sige, at der er tre ægte elementære adjektiver: *vrai, nombreux* og *vaste*, og yderligere otte adjektiver, der langt oftest er foranstillede: *fameux, excellent, véritable, innombrable, immense, magnifique, superbe, célèbre* (jf. Larsson 1994:226). Lister af denne art har dog ringe forklaringsværdi i sig selv, og man kan aldrig være sikker på, at nye statistikker ikke vil give nye resultater. For det andet - og værre - er det dog, at principperne for ændring af normalstilling ikke blot er så løst formuleret, at de er vanskelige at bruge, de er også forskelligartet af natur; og allerueldigst er det måske, at man tilsyneladende finder mange modeksempler, hvilket det dog er svært at være helt sikker på, netop pga. den vage formulering.

Problemet synes at være, at man har manglet både tilstrækkelige empiriske undersøgelser og en samlende teori. I de seneste 25 år er der dog blevet foretaget en række meget grundige undersøgelser, og flere teorier har set dagens lys.

Erwin Reiner (1968) giver en glimrende oversigt over de forklaringer, der har været foreslået lige fra John Palsgrave i 1530 frem til vor tid. Det fremgår helt klart, at der er en masse forskellige faktorer på spil. En oversigt over disse kan give os en første idé om, hvor vi skal søge en teoretisk holdbar forklaring, der kan sætte os i stand til at opstille nogle regler. Forskellene præsenteres på mange forskellige niveau-

er. Der er bred enighed om, at følgende egenskaber er knyttet til henholdsvis præ- og postfelt:

PRÆFELT (AS)	**Postfelt (SA)**
Feltet får tillagt en betydningstype	
Subjektiv betydning (*triste personnage, simple soldat*)	Objektiv betydning (*personnage triste, soldat simple*)
Adjektiv+Substantiv udtrykker én tanke (sammensmeltet) (*virginale robe*)	Substantiv+Adjektiv udtrykker to distinkte tanker (*robe virginale*)
Banal, forventet kvalifikation, herunder anaforisk værdi (*(J'ai vu un éléphant énorme.) ... Cet énorme éléphant buvait de l'eau*), citeret efter Waugh 1977:132)	Egentlig ny oplysning (*J'ai vu un éléphant énorme* → (*Cet énorme éléphant buvait de l'eau*))
Iboende egenskab (épithète de nature) (*fidèle abonné, verte pelouse*)	Ny oplysning, klassificerende værdi (*abonné fidèle, pelouse jaune*)
Nedtoning af adjektivets betydning, semfattig (*Je suis l'unique fils,* ...)	Adjektivets fulde betydning bevares, semrig (, ... *mais pas fils unique*)
Overført betydning (*une brillante carrière*)	Bogstavelig betydning (*une lampe brillante*)
Morfemagtig (*un parfait accord*)	Leksemagtig (*un accord parfait*)
Numeral, kvantificerende værdi (*pure bêtise, première scène*)	Distinktiv (eller restriktiv) værdi (*eau pure, scène première*)
Determination (*première scène*)	Kvalifikation (*scène première*)

Modifikation af substantivet
(*heureux poète*)

Beskrivelse af substantivet
(*poète heureux*)

Adjektivet kvalificerer en verbalhandling, der er indeholdt i substantivets betydning (adverbiel foranstilling) (*un énorme mangeur, un bon joueur de tennis*)	Verbal natur, prædikativ værdi (ofte svarende til en relativsætning) (*un mangeur énorme, un jouer de tennis bon*)

Typer af adjektiver

Elementære adjektiver (*grand, petit, beau,* ...)	Andre adjektiver, især adjektiver, der betegner farve og form samt relationelle adjektiver (fx nationaliter, religion, ...)
Hyppigt brugte adjektiver	Sjældent brugte adjektiver
Adjektiver med bred eller vag betydning (*vaste, gigantesque*)	Adjektiver med præcis og snæver betydning (*spacieux, géant*)
Korte og enkle adjektiver	Lange adjektiver
Adjektiver med præfikset *in-* (Wilmet 1986:136-137)	Adjektiver på *-el, -al* og verbaladjektiver. Sammensatte, ubøjelige adjektiver af typen *bleu clair,* (*une robe*) *vert bouteille.* (Denne type er altid efterstillet.)
Synkategorematiske adjektiver (se note 76)	Kategorematiske adjektiver
Avalente adjektiver	Valente adjektiver (selv uudtrykte valensled synes at spille ind : *un homme fier, une fille amoureuse*)

Formelle faktorer

(især afdækket af Mats Forsgren (1978))

I et syntagme i bestemt form (*le méprisable individu*)	I et syntagme i ubestemt form (*un individu méprisable*)

Hvis substantivet er tungt (især hvis det har mere end to stavelser, eller hvis det er sammensat) (*la désopilante scène de séduction*, jf. Forsgren 1978:130)	Hvis substantivet er mindre tungt (*la conception extrêmement large*)
(Superlativ er lige hyppigt for- og efterstillet)	Ved analytiske komparativer, især når de konstrueres med et sammenlignings-led (*un pays presque plus grand que la France*)
(Ved tilføjelse af *très* i specielle sammenhænge, ex: *la très officielle conférence, une très amicale poignée de main*)	Når adjektivet får tilføjet komplementer (især adverbier eller præpositionssyntagmer)
Hvis hele syntagmet er sætningssubjekt	Hvis hele syntagmet er subjektsprædikativ (eller objekt) og i konteksten *pas ... de* ___

Derudover nævnes en række forskelligartede faktorer, der skulle kunne have en ikke nærmere defineret indflydelse. Det kan dreje sig om:

- afsenders stilistiske hensigter (fx arkaismer);
- rytmiske forhold;
- analogi;
- geografiske og socio-kulturelle forskelle;
- genremæssige forskelle (foranstilling skulle være mere udbredt i moderne tekster og i visse genrer, som fx journalistik);
- ytringens illokutionære værdi (*Le joli chapeau !*).

Endelig er de fleste forfattere enige om, at der findes en mindre gruppe adjektiver, der får helt forskellig betydning alt efter, om de står i præ- eller postfelt. Det gælder fx *certain* (foran "en vis"/"visse"; efter "sikker"/"pålidelig"), *pauvre* (foran "stakkels", efter "fattig") og *propre* (foran "egen", efter "ren"). Damourette og Pichon (1911-1930) opregner hele 53 sådanne par.

Som det fremgår af ovenstående liste, er nogle af de nævnte faktorer af ret intuitiv karakter, medens andre er mere formelle. Afdækningen af en række formelle faktorer skyldes først og fremmest Mats Forsgrens grundige undersøgelser fra 1978. Forsgren har på grundlag af et omfattende korpus bestående af især eksempler fra

aviser afdækket en række kraftige, formelle tendenser, der er nævnt i oversigten. Forsgren knytter endvidere semantiske kommentarer til sine statistiske resultater, hvilket gør dem ekstra nyttige. Blandt Forsgrens mere overraskende resultater skal i øvrigt nævnes, at hans undersøgelser tyder på, at den ledfunktion, nominalsyntagmet udfylder i sætningen, også kan have betydning i visse tilfælde. For eksempel finder man langt oftere foranstilling i nominalsyntagmer, der fungerer som subjekt end i nominalsyntagmer, der fungerer som subjektsprædikativ. Endelig indeholder Forsgrens bog en grundig analyse af adjektivets placering i forbindelse med sammensatte substantiver. Det vender vi tilbage til i 6.1.

Der er altså ingen tvivl om, at en lang række faktorer spiller ind på placeringen af et givet adjektiv i det konkrete tilfælde. Mange af disse faktorer supplerer hinanden, medens andre kan komme i konflikt. Stillet over for denne tilsyneladende kaotiske situation forstår man at grammatikere lige siden John Palsgrave i 1530 - og sikkert også før ham - har prøvet at finde nogle mere fundamentale principper som kunne forklare alle disse iagttagelser. Den traditionelle tendens har været at finde disse principper blandt de iagttagne faktorer. For Clédat (1901-1902) udtrykker det foranstillede adjektiv således essentielle egenskaber ved substantivet, medens det efterstillede udtrykker ikke-essentielle og accidentelle; og for Damourette & Pichon (1911-1930) kombinerer det foranstillede adjektivs betydning sig med substantivets og danner derved et nyt substantivisk koncept, hvorimod det efterstillede adjektiv ingen indflydelse har på substantivets betydning[69]. Som på så mange andre områder er det imidlertid Blinkenberg, der skærer igennem. Hans detaljerede analyser har haft en afgørende indflydelse på hans efterfølgere. Forsigtigt formulerer han sine principper som tendenser. Hovedprincippet er:

> "Plus le sens de l'adjectif antéposé se rapproche des sens de *bon-mauvais*, *grand-petit* (qualité, nombre, degré), plus ordinaire et partant plus naturelle sera l'antéposition ; plus le sens de l'adjectif s'écarte de ces sens, plus exceptionnelle sera l'antéposition, et plus grand, mais plus risqué aussi, sera l'effet stylistique obtenu." (1933:100-101)

69. Damourette & Pichon's analyse af adjektivet *seul* illustrerer glimrende deres ideer. Foranstillet udtrykker *seul* "*seul de son espèce*, ex. : « pour moi, le *seul* homme est l'homme que j'aime »." Efterstillet udtrykker det, at substantivet "est *seul de sa substance*, ex : « C'est un travail trop dur pour un homme *seul* »." Endelig vises, at *seul* som frit prædikativ udtrykker, at substantivets referent "est *seul à intervenir dans le phénomène*, ex. : « *Seul*, l'homme est en possession du langage articulé; — l'homme, *seul*, est en posssession du langage articulé; l'homme est, *seul*, en possession du langage articulé. »".

Dette princip gør også rede for de psykologiske og stilistiske betydninger, Blinkenberg har afdækket.

2. De store enhedsteorier

Nyere tiders lingvister har tenderet mod at frigøre sig fra de rent leksikalske faktorer for at finde forklaringen på et mere abstrakt niveau. Det ideelle ville naturligvis være at finde et enkelt princip, som var i stand til at forklare og forudse alle iagttagelserne; og det har netop været den erklærede hensigt med en række nyere arbejder. For bedre at forstå problemet vil vi kaste et hurtigt blik på nogle af de mest indflydelsesrige forslag, der er kommet[70]. Man kan skelne mellem tre typer af tilgange: den strukturalistiske, den funktionelle og den kognitive.

2.1. Strukturalisterne

Strukturalisterne er klart i overtal. Vi vil kort se på fem strukturalistiske enhedsteorier.

Harald Weinrich foreslår i en lille artikel fra 1966 en meget enkel løsning, som er specielt interessant derved, at den bygger på et generelt, strengt strukturalistisk, princip for ordstilling, eller rettere for rækkefølgen af betydningsbærende størrelser, som han kalder monemer. Da man ikke ved, hvad et ord er, siger han, må man nøjes med at studere "monemstilling". Han viser så, at foranstilling på fransk bruges til (bundne) morfemer, medens efterstilling benyttes til leksemer. Deraf følger følgende simple regel: Det foranstillede adjektiv fungerer som (bundet) morfem, det efterstillede som leksem (1966:85). Vi skal se, at Weinrich er den eneste, der på denne måde placerer problematikken i et mere generelt perspektiv.

Erwin Reiner (1968) forsøger efter sin grundige gennemgang af tidligere arbejder selv at finde frem til et enkelt styrende princip. Hans udgangspunkt er ideen om, at valget mellem præ- og postfelt er styret af stilistiske hensyn. Nu kan stilbegrebet næppe siges at være veldefineret i lingvistik, og det synes da også umuligt at opstille egentlige operationelle regler ud fra Reiners analyse. Hans løsning er, at foranstilling af adjektivet "exprime l'attitude d'absorption du sujet parlant", medens efterstilling svarer til "l'attitude d'objectivation" (ibid.:375). En sådan teori er vanskelig at efter-

70. Vi vender tilbage til disse teorier for at underkaste dem en nærmere vurdering senere (i 5.).

(eller mod-) bevise, fordi den betjener sig af vage termer; men Reiner peger på et overordentlig væsentligt træk: For at kunne sige noget seriøst om adjektivets placering, er man nødt til at inddrage en analyse af hele det nominalsyntagme, det indgår i. Samspillet mellem substantiv og adjektiv spiller en afgørende rolle både på formelt og funktionelt plan.

Linda R. Waugh (1977) præsenterer en teori, der ifølge forfatteren selv er i stand til at forklare adjektivets placering ud fra nogle ganske enkle principper. Udgangspunktet er, at den betydning, et adjektiv får i en konkret anvendelse, opstår som en kombination af to betydningskonstanter: adjektivets egen semantik og den betydning, der er knyttet til dets position. Waugh placerer eksplicit sin teori på *langue*-niveau og henviser derfor mindre (og sommetider større!) variationer som værende *parole*-fænomener, som hendes teori ikke kan tilbyde nogen forklaring på. Inspireret af Roman Jakobsons strukturalisme forklarer hun positionens værdi ud fra ideen om markerethed: AS er den markerede struktur på fransk, SA den umarkerede. Foranstilling tilføjer altså en ekstra betydning, og det drejer sig ifølge Waugh om en deiktisk betydning, der er situationsafhængig eller mere præcist afhængig af koteksten. I AS modificerer adjektivet *deiktisk* "not only the substantive but also the lexical meaning of the substantive" (ibid.:89-90). Waughs anvendelse af deiksisbegrebet forekommer ret utraditionelt og minder direkte om Hjelmslevs presappositia (jf. Forsgren 1983). På grund af den deiktiske værdi afhænger det foranstillede adjektivs betydning på afgørende vis af substantivets betydning, medens det efterstillede adjektiv altid betyder stort set det samme ligegyldigt, hvilket substantiv det knytter sig til. For eksempel, siger hun, afviger betydningen af *heureux* i *poète heureux* ikke synderligt eller systematisk fra dets betydning i *homme heureux*. Foranstillet derimod farves adjektivet af hele konteksten. I *un heureux poète* betyder *heureux*, *heureux* som digter, og hvad det så nøjagtigt vil sige, afhænger igen af hele situationen. Waugh giver en stribe eksempler på minimale par til understøttelse af sin teori. *Un vieil ami* er en, der har været ven længe, medens *un ami vieux* blot er en ven, der er godt oppe i årene; *un méchant livre* er en tredjeklasses bog, medens *un livre méchant* er en bog med et ondt indhold, osv. Bortset fra det fundamentale deiksisbegreb lykkes det Waugh at definere sine grundlæggende begreber ret stringent; men hendes kritikere (se især Bossong 1980; Forsgren 1983) har påpeget, at teorien ikke holder, når den bliver udsat for mere subtile eksempler. Det er dog nemt at se, at Waugh med sin enkle teori er i stand til

at gøre rede for hovedparten af de faktorer, vi nævnte ovenfor. Hun har helt sikkert fat i et væsentligt aspekt af problematikken[71].

Marc Wilmet har længe arbejdet med adjektivets placering inden for nominalsyntagmet. Ud fra analyser af et meget omfattende korpus (Wilmet 1980) har han afdækket en lang række faktorer, der har indflydelse på valget af position; men hans erklærede formål har hele tiden været at nå frem til en enhedsteori. I sin sidste artikel fra 1993 sammenfatter han sine resultater i to "nøgler", der principielt skulle kunne bruges af en computer til i enhver situation at afgøre om et givet adjektiv skal foranstilles eller ej: Foranstilling fører til **neutralisering** (*vif intérêt*, *rude épreuve*, ...) eller til **specialisering** (*maigre moisson*, *sales blagues*, ...; Wilmet 1993:21)[72]. Han viser med præcise eksempler, hvorledes disse enkle regler kan gøre rede for de iagttagelser, andre forfattere har gjort. For eksempel bidrager bestemt artikel til neutralisering, hvorfor denne som observeret af Forsgren yder en gunstig kontekst for foranstilling. Det hedder (normalt) *un individu méprisable*, men (ofte) *le méprisable individu*. Et ekstra argument findes i foranstillingen af adjektiver ved proprier i udtryk som *le bouillant Achille*, der betyder, at Akilleus er «en perpétuelle ébullition». Wilmets regler kan sammenfattes i nogle enkle matematiske formler. Foranstilling svarer til delmængde: $S \supset A$ (adjektivet inkluderes i substantivet, «le plaisant conte est récréatif à la manière des contes» (ibid.:23)), medens efterstilling svarer til fællesmængde: $S \cap A$ (betydningen af syntagmet bliver fællesmængden af adjektivets og substantivets betydninger, « le conte plaisant procède de la manière standard d'être récréatif » (ibid.-))[73]. Som det fremgår af Wilmets egne eksempler, er hans teori faktisk en formalisering af Damourette & Pichon. Han synes da også at løbe ind i de samme problemer som disse forfattere. Når Wilmet således vil forklare konkrete eksempler, må han ty til at tale om metaforisk neutralisering og metynomi (ved *rouges tabliers*) eller om parodisk, folkloristisk neutralisering (*perdu village*). Det er muligt, at sådanne tiltag vil kunne formaliseres; men som det står, synes Wilmets teori endnu at lade en række dunkle punkter tilbage.

Bjørn Larsson er sidste skud på strukturaliststammen. Han har underkastet et stort antal eksempler med de såkaldte positivt valoriserende adjektiver en grundig

---

71. Waugh viser bl.a., at den subjektive værdi, der traditionelt tillægges foranstilling af adjektivet, ikke er "an invariant of all uses of pre-position of the adjective — it is, rather, a contextual variant of the deictic modification of the lexical meaning of the substantive" (1977:149).
72. Ud fra eksemplerne er det ikke klart for os nøjagtigt, hvad Wilmet mener med "specialisering".
73. Wilmet må her opfatte betydning nærmest referentielt. Ved SA opnår man foreningsmængden af substantivets og adjektivets træk ($S \cup A$), og fællesmængden ($S \cap A$) af deres virtuelle referenter.

analyse. Selv om hans arbejde altså kun vedrører en afgrænset mængde adjektiver, er der tale om et væsentligt bidrag til beskrivelsen af hele problematikken; både fordi de betragtede adjektiver er blandt dem, der i særlig høj grad accepterer begge positioner, og fordi Larsson inddrager og bygger videre på tidligere forskeres resultater. Han er fra starten negativt indstillet over for ideen om at finde en enkelt forklaring for adjektivets placering, men når alligevel frem til at foreslå en (delvis) ny hypotese. For Larsson er adjektivets ekstension det afgørende:

> «Plus l'extension d'un adjectif épithète est grande, plus sa probabilité d'antéposition sera forte» (Larsson 1994:206)

Som det fremgår, udtrykker hypotesen en tendens ikke en regel. Der er tale om en overordnet styrende faktor; men den skal kombineres med andre tendenser, som Larsson dog ikke formaliserer. Han opremser og hierarkiserer imidlertid mod slut nogle andre styrende principper, der specielt vedrører substantivets ekstension og form. Afgørende er det også, at Larsson foretager en konceptuel analyse af begrebet ekstension. Selv om Larssons teori kun direkte vedrører en delmængde af alle adjektiver på fransk, er der ingen tvivl om, at den har fat i et meget væsentligt aspekt af problematikken, og vi skal bruge den nedenfor som udgangspunkt i vort forslag til at nå en bedre samlet forståelse.

2.2. Funktionalisterne

Vi er kun bekendt med ét egentligt funktionalistisk forsøg på at forklare det attributive adjektivs placering på fransk, nemlig Sciaronis lille artikel fra 1967. Som reaktion på Weinrichs analyser (1966) fremhæver Sciaroni, at det afgørende er at forstå, at de sproglige strukturer tjener et kommunikativt formål. Forklaringen skal derfor søges i de enkelte strukturers kommunikative værdi. Han begynder med at forklare ordenes betydningsmekanismer. Ifølge Sciaroni har ordene en generaliserende værdi. Derfor kan de aldrig som sådan pege på et objekt i virkelighedens verden (1967:591f). Den konkrete anvendelse afgeneraliserer ordene, og de faktorer, der spiller ind, er den sproglige strukturering (dannelsen af syntagmer, linearisering osv.) samt konteksten i bred forstand. Inden for denne teoretiske ramme foreslår han et funktionelt princip:

> "Plus un adjectif a pour fonction de dégénéraliser les sens du substantif plus l'adjectif a l'occasion d'être postposé. Moins un adjectif dégénéralise plus un adjectif a l'occasion d'être antéposé." (p. 593)

Trods forskellen i terminologi er analogien med Larssons princip slående. Sciaroni har ganske vist udviklet sin teori for italiensk; men han mener, den også gælder for fransk, og han viser, hvorledes den kan geninterpretere Blinkenbergs beskrivelse.

2.3. Kognitivisterne

Den belgiske lingvist Nicole Delbecque (1990) har foreslået en meget inspirerende forklaring. Hun sammenligner spansk og fransk og viser, at fransk følger nogle meget enkle kognitive principper. Hun går ud fra Langackers skelnen mellem figur og grund, og støtter sig til et ikonisk princip, der sætter ordstilling og kognitiv proces i forbindelse med hinanden (1990:368). Hendes grundlæggende idé er, at det foranstillede adjektiv er grund, medens det efterstillede er figur. Dette kognitive princip har en lang række konsekvenser, som forfatteren illustrerer med et stort eksempelmateriale. For eksempel åbner det mulighed for at forklare, hvorfor konnotativ brug af adjektivet kun er mulig ved foranstilling i eksempler som:

(221) a. C'est un authentique chef-d'œuvre : il fait l'admiration de tous.
b. ☹ C'est un authentique chef-d'œuvre : les experts l'ont certifié.
c. ☹ C'est un chef-d'œuvre authentique : il fait l'admiration de tous.
d. C'est un chef-d'œuvre authentique : les experts l'ont certifié.

Eksemplerne b. og c. er afvigende, fordi afsender legitimerer en konnotativ læsning med en denotativ hævdelse i b. og omvendt i c. Delbecques artikel er veldokumenteret, og forfatteren præsenterer mange eksempler til underbyggelse af sin teori. Til gengæld er den forbløffende kortfattet på nogle andre afgørende punkter. For eksempel er det ikke klart, hvorfra Delbecque har sin utraditionelle klassifikation af adjektiverne (ibid.:356+369), ligesom forholdet mellem hendes forklaring og de mange andre, der er på markedet, fortaber sig i mørket.

3. Faktorer: sammenfatning

Vi kan konkludere, at mange forskelligartede faktorer spiller ind på adjektivets placering i præ- eller postfelt. Trods afdækningen af en række formelle faktorer synes der dog at være enighed om, at valget dybest set er semantisk betinget. Drømmen om at finde den ene endegyldige årsag har derfor ført til semantiske hypoteser. De fleste semantisk orienterede forklaringer har dog det problem, at de på den ene side forud-

ser, at samme adjektiv får forskellig betydning i præ- og postfelt, og på den anden side, at det altid har samme betydning i samme position. Det er imidlertid ikke vanskeligt at finde eksempler på det modsatte. Larsson nævner eksempler som *une fontaine merveilleuse* og *un film fantastique* (Larsson 1994:115), hvor det efterstillede adjektiv klart er tvetydigt, uden at det derfor virker rimeligt at tale om to forskellige adjektiver. Omvendt er det vanskeligt at afdække en forskel mellem *une maison énorme* og *une énorme maison*. Derimod er der en klar forskel på *un énorme mangeur* og *un mangeur énorme*: *un énorme mangeur* er en, der spiser meget, medens *un mangeur énorme* er en, der spiser, og som er stor af bygning[74]. Dette viser, at betydningsforskel på foran- og efterstilling af samme adjektiv kun spiller en rolle, hvis substantivet lægger op til det (tillader det). De konkrete muligheder afhænger af semkombinationer. Samspillet mellem adjektiv og substantiv er helt afgørende, og en teori, der ikke kan gøre rede for det, er dømt til at være ufuldstændig.

Dette gælder sågar for adjektiver som *brave, simple, vrai* osv. der som nævnt ovenfor oftest analyseres som havende to helt forskellige betydninger i præ- og postfelt. Det er i øvrigt forskelligt, hvor mange adjektiver man regner med til denne særlige klasse. Damourette & Pichon (Tome second: 45-61) gennemgår ikke mindre end 53 forskellige adjektiver, der har været hævdet at have denne egenskab. De viser dels, at de fleste tilfælde kan forklares ud fra de almindelige principper, og dels, at substantivet i alle tilfælde spiller en afgørende rolle. Deres konklusion er, at der ikke er nogen grund til at udskille en særlig gruppe tvetydige adjektiver. Det er klart, at en løsning, der kan forklare forskellen på *un vrai roman* ("en rigtig roman!") og *un roman vrai* ("en sandfærdig roman") uden at måtte ty til at tale om homonymer, vil være langt at foretrække.

Også hele ytringssituationen kan spille en afgørende rolle, for så vidt som den nøjagtige tolkning af foranstillede adjektiver kan være helt situationsafhængig. Kun adjektiver, der tillader situationsindflydelse (*merveilleux, bon, sacré*(!)), synes at kunne foranstilles. Derfor er farveadjektiver altid efterstillede. Ting *er* røde, uanset hvilken situation de forekommer i. Naturligvis bortset fra, når farverne bruges metaforisk (*une noire colère*[75]) eller for (i den aktuelle situation) at aktualisere en særlig iboende egenskab ved substantivet (*de vertes prairies*: iboende egenskab); men så kan farveadjektiverne jo netop også foranstilles. Derimod afhænger det af en vurdering foretaget i situationen om noget er fx *bon*[76]. Af samme grund foranstilles adjektiver typisk, når de skal bruges argumentativt, ikke mindst i eksklamativer (*Quelle sacrée jolie fille !*).

---

74. Sammenlign: *Il n'est pas seulement heureux poète, mais poète heureux* (Togeby 1965:122).

75. Man kan også have metaforisk værdi i efterstilling: *une colère noire*. Forskellen er, at et adjektiv, hvis substantivet tillader det, også kan have sin normale værdi her: *des nuages noirs*.

76. Dette gælder typisk de såkaldte synkategorematiske adjektiver, der netop er defineret ved, at de tager deres (nøjagtige) betydning fra det substantiv, de knytter sig til (jf. Zuber 1973). Det er også derfor nogle taler om, at *bon* har « une virtualité intégrée ».

Det skyldes også mulighed for situationsafhængighed, at der er klar forskel på *un énorme mangeur* og *un mangeur énorme*. I kombinationer af et substantiv, der betegner en handlende person og et adjektiv, der kan kvantificere handlingen, er der altid denne klare betydningsforskel. Derfor kan man sige *un énorme mangeur énorme*, men næppe **une énorme maison énorme*.

Et andet vigtigt aspekt af situationen er i det store og hele blevet forbigået i tavshed, nemlig prosodiens indflydelse. Delbecque nævner prosodien i forbifarten; men kun *Grammaire méthodique du français* af Riegel et al. (1994) foreslår en egentlig analyse af dens indflydelse. Dette er så meget desto mere overraskende, som det viser sig, at prosodien spiller en helt afgørende rolle for forståelsen af det komplekse spil omkring det attributive adjektivs placering.

Ingen af de citerede teorier gør tilfredsstillende rede for alle de gjorte iagttagelser. Nogle er for vage - det er fx svært at forestille sig modeksempler til Reiners og Sciaronis teorier. Andre er præcise, men er så ude af stand til at forudse endsige gøre rede for de fine betydningsnuancer, der kan iagttages i praksis. Det gælder fx Waughs og Delbecques forklaringer. Af de betragtede teoridannelser forekommer Larssons hypotese at være den, der er bedst forenelig med, hvad vi faktisk kan iagttage. Som den står, er den dog uden egentlig forklaringskraft. Larsson efterlyser da også selv et mere generelt princip til forklaring af sin hypotese:

> "Si notre hypothèse se trouve vérifiée de manière plus définitive, il restera toujours à expliquer comment et pourquoi l'extension des mots peut avoir une influence sur l'ordre des mots." (Larsson 1994:231)

Det er netop sådan et princip, vi vil foreslå i det følgende afsnit, hvor vi vil søge at nærme os en forklaring, der indskriver fænomenet i den mere generelle problematik om ledstillingsprincipper, informationsstrukturering osv. Der er ikke tale om at foreslå en ny enhedsteori; meget tyder på, at der måske simpelthen ikke er én faktor, der kan forklare det hele. En modulær tilgang er altså oplagt.

Lad os dog lige først hurtigt repetere de overordnede principper, der synes at være enighed om:

- Med enkelte præcise undtagelser accepterer de fleste adjektiver både foranstilling og efterstilling.

- I **foranstilling** svækkes adjektivets selvstændige, objektive betydning. I stedet tager det betydning fra omgivelserne. Semantisk underordnes det eller smelter ligefrem sammen med substantivet som fx, når det angiver en iboende egenskab.
- I **efterstilling** bevarer adjektivet sin fulde selvstændige værdi.

Følgende eksempler illustrerer disse overordnede principper:

(222)	*un bel homme*	*un homme beau*
	une apparente folie	*une folie apparente*
	un chic type	*un type chic*
	la dernière année	*l'année dernière*
	une fière brute	*une brute fière*
	une jeune fille	*une fille jeune*
	une mortelle détresse	*des coups mortels*
	un vilain homme	*un homme vilain*
	un furieux menteur	*un menteur furieux*
	un simple soldat	*un soldat simple*
	un méchant livre	*un livre méchant un*
	méchant cheval	*un cheval méchant*
	un méchant écrivain	*un écrivain méchant*
	une triste robe	*une robe triste*
	un certain fait	*un fait certain*
	une certaine nouvelle	*une nouvelle certaine*
	une grosse femme	*une femme grosse*
	un vilain homme	*un homme vilain*
	une mauvaise route	*une route mauvaise*
	le fougueux destrier	*le cheval fougueux*
	la sacrée ordonnance	*l'ordonnance sacrée*
	une autre saveur	*une saveur autre*
	ma propre chemise	*ma chemise propre*
	de futurs linguistes	*les linguistes futurs*
	l'unique fille	*une fille unique*
	le vague désir	*un désir vague*
	la majeure partie	*la partie majeure*
	une virginale robe	*une robe virginale*

Vi har med vilje ikke givet oversættelser til disse eksempelpar, da den situation, de anvendes i, har en afgørende betydning. Det er netop et problem med flere af de ovennævnte arbejder, hvorfra nogle af disse eksempler er hentet, at de ikke præciserer de kontekster, de forestiller sig syntagmerne anvendt i. Som vi skal se nedenfor, er det overordentlig vanskeligt at tale om umulige kombinationer i et vacuum. Der er i højere

grad tale om, at nogle kombinationer er vanskeligere at forestille sig kontekst til end andre. Selv de såkaldte relationelle adjektiver (se 6.2.) ses sommetider foranstillet som i:

(223) Elle fit ses études jusqu'au baccalauréat dans la *très catholique* Cours Désir (fra forordet til Simone de Beauvoir: « Mémoires d'une jeune fille rangée », Folioudgaven fra 1995)

Det attributive adjektivs placering er snarere styret af principper end af egentlige grammatiske regler. Når dette er sagt, skal det dog præciseres, at der er meget store forskelle på hvor hyppigt forskellige forbindelser findes. Eksempel (223) vil næsten kunne finde sin plads i lingvistens raritetskabinet, hvorimod kombinationerne i (222) er helt dagligdags. Endelig er enkelte adjektiver helt udelukket fra præfeltet som fx de sammensatte af typen *bleu vert*:

(224) Il était vêtu d'un carrick *vert bouteille*, dont les trois collets lui couvraient la poitrine et la taille. (Anatole France *Les Dieux ont soif* 220)

Kun i sådanne tilfælde kan man (evt.) tale om ugrammatiske resultater. Disse adjektiver er i øvrigt afvigende på flere måder, idet de er ubøjelige[77].

4. Fokalisering som forklaringsprincip i en modulær tilgang

Hvorledes kan man forklare, at adjektivets betydningstræk fremhæves, når det anvendes i postfelt, og svækkes, når det anvendes i præfelt, samtidig med, at hele sammenhængen, nominalsyntagmet forekommer i, spiller ind? Vi kan drage den lære af ovenstående gennemgang, at ingen enhedsteori kan beskrive alle data endsige forklare dem. Tværtimod spiller en hel række faktorer ind med forskellig vægt, og en første udfordring består derfor i at afgøre deres relative vægt.

77. De sammensatte adjektiver ligner i deres opførsel til forveksling substantiver, der også som attributiv altid er efterstillet og ubøjelige. Måske er der her tale om et egentligt kategoriskift, jf. afsnit 6.2.

4.1. Det modulære grundlag

Den modulære forklaring bygger på en idé om, at de forskellige effekter, vi kan iagttage - lige fra de syntaktiske til de stilistiske - er et resultat af et regel- og/eller princip-styret samspil mellem de involverede fænomener (Nølke 1994a). Ideen er at finde principper, som er uafhængige af den problematik, der undersøges, og som man også har brug for til at forklare andre fænomener.

Den modulære analyse af det attributive adjektivs stilling skal gøre rede for alle de egentlig lingvistiske fænomener, der spiller ind på valget af position. De ekstrasproglige faktorer, nogle forfattere har inddraget, forklares derimod som "effet de sens"[78]. Sagt mere teknisk er output fra den modulære analyse af en tekst en mængde instrukser, der kan fungere som input i en interpretationsmodel, som principielt beregner kontekstens[79] indflydelse på den individuelle tolkning af den givne tekst.

Vi har set, at de sproglige parametre, der kan tænkes at have en indflydelse på det attributive adjektivs stilling, er følgende:

- adjektivets iboende betydning;
- substantivets iboende betydning;
- adjektivets morfologi og valens;
- substantivets morfologi og valens;
- nominalsyntagmets plads og funktion i sætningen;
- syntaktiske styringsforhold inden for nominalsyntagmet;
- prosodien.

Vi har altså brug for moduler, der tager sig af den semantiske og morfosyntaktiske analyse af de involverede ord og af analysen af sætningens todimensionale struktur. Disse moduler er delvis udviklet i andre kapitler, især kapitlerne I., III. og IX. Med hensyn til den semantiske analyse tyr vi til den semteori, som kort er omtalt i Kap.IX.I.6.6.

78. Det vil sige en betydning, som først kommer frem i en konkret kontekst.
79. Kontekst er her taget i bredest mulig forstand.

4.2. Fokusreglen

Vi vil foreslå en analyse, der bygger på, at fokalisering spiller en helt central rolle ved valget af position. Fokaliseringsteorien kombinerer netop alle de involverede parametre på ytringsniveau og er derfor egnet til tage højde for, at selve kommunikationssituationen også kan spille en afgørende rolle. Den kan så at sige give rammerne for kommunikationssituationens indflydelse.

Idégrundlaget er:

- Afsender har som udgangspunkt altid et valg mht. position.
- Valget afhænger imidlertid af en række faktorer, hvoraf den væsentligste er knyttet til fokaliseringen.
- Et "uheldigt" valg kan føre til alt fra misforståelse over mere eller mindre afvigende til helt uforståelige ytringer.

Med andre ord: Adjektivets betydning i en konkret anvendelse udledes af et samspil af faktorer, hvoraf den vigtigste almindeligvis er fokaliseringen. Herved minder reglerne for adjektivets placering om de principper, der gælder for "variabel ledstilling" på sætningsniveau (jf. Kap.IX.V.), og der er da også i visse tilfælde et samspil mellem de to niveauer (se 6.1.).

Vi vil her koncentrere os om fokaliseringens betydning, da en gennemgribende analyse ville kræve en leksikalsk-semantisk analyse af alle de involverede adjektiver og substantiver. Ligeledes vil vi - i de fleste tilfælde uden nærmere kommentarer - referere til de klassiske adjektivklassifikationer.

Udgangspunktet er fokaliseringsteorien, som vi har udviklet den i Kap.IX.I.6. Vi så i her, at ethvert intonem, der slutter med en stigende eller faldende melodi, dvs. ethvert fortsætterintonem og ethvert afslutterintonem (jf. KapIX.I.2.), fungerer som bifokaliseringsdomæne. Det betyder, at der altid finder en eller flere bifokaliseringer sted inden for et nominalsyntagme.

Lad os nemlig igen se nærmere på nominalsyntagmets grundstruktur:

(225) **NOMINALSYNTAGMET**

Determinativ	Præfelt	Kerne	Postfelt

Vi ved, at afslutningen af et nominalsyntagme altid er markeret af en prosodisk afgrænser (stigende eller faldende melodi). Det betyder, at et nominalsyntagme altid udgør et eller flere intonemer. Undersøgelser afslører, at Præfelt+Kerne altid tilhører samme intonem. Det er derfor, der både kvantitativt og kvalitativt er så begrænsede muligheder for, hvad der kan klemme sig ind i præfeltet. Ytringerne i (226) og (227) præsenterer tilsyneladende modeksempler:

(226) *Les — forcément — jolies porteuses de monokini* risquent une amende de 500 à 4 500 francs de l'époque pour attentat à la pudeur. (L'Express 2247, 4.8.94)

(227) Un petit peu de guerre, un petit peu de complot (dont *l'évidemment beau Ramsès* sort toujours vainqueur), un petit épisode amoureux [...] (Elle 2634. 69, 1996)

Imidlertid befinder *forcément* i (226) sig ikke i præfeltet, men står som indskud. Det er da også helt umuligt at placere adverbialet mellem *jolies* og *porteuses de monokini*, hvorved det netop ville blive placeret i præfeltet. (227) er umiddelbart vanskeligere at forklare, da adverbialet ikke her står som skud. Atter engang kan vi dog registrere, at det ikke kan flyttes hen mellem adjektivet og substantivet. Det er helt klart, at forfatteren leger med sproget i denne ytring, og det, der sker er formentlig, at *évidemment* benyttes som modifikator til *beau* på linje med adverbier som *très*[80]. Så vi kan konkludere, at de eneste indskud, der er mulige i præfeltet er indskud, der funktionelt går på udsigelsen som i *l'insoutenable, pour ainsi dire, légèreté*. Sådanne indskud er jo mulige overalt (se Kap.IX.I.2.3.).

Postfeltet kan derimod udgøre sit(/sine) eget(/egne) intoneme(r). Dette ses ved, at sidste stavelse i kernesubstantivet kan have hævet intonationskurve (↗) uden at være sidste stavelse i syntagmet[81]. Det sker især hyppigt, når nominalsyntagmet er komplekst bygget op. Generelt kan man sige, at jo tungere Præfelt+Kerne er, og jo tungere Postfelt er, jo større tendens er der til at udtale syntagmet som to (eller flere) intonemer[82]. Det betyder, at ethvert nominalsyntagme med strukturen AS indeholder et bifokaliseringsdomæne som angivet i (228):

---

80. Samtidig bevarer *évidemment* dog den betydning, der gør, at det normalt benyttes som sætningsadverbial. Således præsenteres tilskrivningen af *beau* til Ramsès som noget, der er foretaget med en bestemt hensigt for øje af den, der har skabt denne Ramsès. Nøjagtigt hvordan og hvorfor (og af hvem) må udledes af sammenhængen. Derfor fungerer tilføjelsen af *évidemment* klart bedst ved foranstillede adjektiver.

81. Substantivet vil i øvrigt ofte få sin egen akcent, også selv om det danner intonem med elementer fra postfeltet. Således vil både *un heureux homme* og *un homme heureux* danne ét intonem, men *homme* kan altid få selvstændig akcentuering, se Riegel et al. 1994: 183.

82. Se Kap.IX.I.4.3. for en indkredsning af tyngdebegrebet.

(228) (Adj(Sub))

Determinativ kan som funktionelt ord ikke fokaliseres[83] og er derfor ikke medtaget. Et nominalsyntagme med strukturen SA har to mulige fokusdomænestrukturer som angivet i (229):

(229) a. (Sub(Adj))
b. (Sub)(Adj),

hvor a. er strukturen, der svarer til udtale af syntagmet som ét intonem, medens b. er strukturen, der svarer til udtale af syntagmet som to intonemer. I dette simple syntagme med kun et adjektiv vil b. sjældent forekomme. Nominalsyntagmer af typen ASA har følgelig de to mulige strukturer angivet i (230)[84]:

(230) a. (Adj(Sub(Adj)))
b. (Adj(Sub))(Adj)

Vi kan herefter opstille følgende regler:

(231)
- **Et FORANSTILLET ADJEKTIV udgør ALDRIG alene (bi)fokus**:
  Enten fokaliseres det sammen med sit substantiv, eller også står det uden for (bi)fokus.
- **Et EFTERSTILLET ADJEKTIV er ALTID fokaliseret**:
  Enten udgør det (bi)fokus sammen med sit substantiv, eller også udgør det fokus alene.

Et foranstillet adjektiv kan pga. domænets struktur aldrig fokaliseres alene. Det udgør nemlig ikke en selvstændig parentes i nogen af strukturerne, men indgår kun i kombination med substantivet. Deraf følger, at det foranstillede adjektiv enten befinder sig uden for fokus eller også fokaliseres sammen med substantivet. På grund af sin semantiske natur bidrager adjektivet dog altid til dannelsen af det propositionelle indhold, som indgår i veridiktionen (dvs. som udsættes for en sandhedsvurdering i ytringsprocessen, se IX.I.6.7.). Adjektivet er aldrig vist. Det betyder, at det, når det er uden for fokus, får en substrat- og dermed en præsuppositionslignende status. For så

83. Ved neutral fokalisering, som bifokalisering er en variant af. Dog kan determinativet som *alle* andre sproglige elementer rammes af den metalingvistiske fokalisering.
84. Se afsnit 8. for en analyse af mere komplekse nominalsyntagmer med flere adjektiver i præ- og/eller postfelt.

vidt angår det foranstillede adjektiv, spiller forskellen på strukturerne a. og b. altså ingen rolle. Denne forskel, der jo er knyttet sammen med en forskel i udtale, vedrører alene substantivets rolle i forbindelse med fokaliseringen; kun i b. kan substantivet fokaliseres selvstændigt, i a. er det enten uden for fokaliseringen eller det fokaliseres sammen med det efterstillede adjektiv. Vi skal se, at disse enkle regler er i stand til at gøre rede for hovedparten af de fænomener, vi ovenfor har set er forbundne med adjektivets placering i præ- eller postfelt.

4.3. Fokus og semantik

De forskellige fokaliseringer har forskellige semantiske effekter. Da afsender som hovedregel tenderer mod at vælge ord og strukturer, der bedst muligt kommunikerer det ønskede budskab, vil han også her vælge den af de to strukturer, der bedst opfylder dette formål[85]. Imidlertid har han det problem, at modtager altid kan vælge mellem (mindst) to mulige fokaliseringer. Hører han fx *robe blanche* kan han vælge, at fokaliseringen rammer hele strengen, eller at den kun rammer adjektivet (*blanche*); og det vil svare til to forskellige tolkninger. Afsender ved ikke, hvilken fokalisering modtager vil vælge, selv om konteksten altid i større eller mindre grad favoriserer den ene af de to muligheder. Det er derfor nærliggende at antage, at afsenders valg af placering af det attributive adjektiv er underlagt følgende princip:

(232) **PRINCIP FOR VALG MELLEM FORAN- OG EFTERSTILLING**:
Afsender vælger den struktur, der gør en eventuel "fejltolkning" mindst graverende.

Man kan endvidere forestille sig, at begge de to mulige betydninger (efter fokaliseringsvalg) i en eller anden forstand er til stede samtidig. Modtager vælger den ene, men "ved", at han kunne have valgt den anden. Det afgørende er imidlertid, at modtager ikke kan vælge en betydning knyttet til en anden placering af adjektivet end den givne. Den eller de betydninger ved han, afsender har fravalgt.

Men hvad er da disse betydninger? De fremgår direkte af den sammenhæng mellem fokalisering og semantik, vi har fremanalyseret i IX.I.6.6. Lad os repetere det væsentligste. Vi går ud fra en elementær leksikalsk analyse af ordene i betydnings-

85. Der ligger naturligvis i denne analyse ikke noget postulat om, at afsender og modtager bevidst foretager de omtalte valg. Der er udelukkende tale om en forklaringsmodel uden (umiddelbare) postulater om kognitiv realitet.

komponenter kaldet *semer*. Vi opererer med to hovedtyper: *generiske semer* med en meget bred betydning og *specifikke semer* med en specialiseret betydning. Disse to begreber er dog relative, idet man kan opfatte alle semer som liggende på en skala gående fra generisk til specifik. Sammenhængen mellem semerne og fokaliseringen er nu den, at de generiske semer tjener til at etablere paradigmet og de specifikke til at foretage distinktionerne inden for dette. Helt generelt gælder den regel, at jo mere specifikt et sem er, jo mere tilbøjelighed har det til at blive fokaliseret. Det tiltrækker så at sige fokus. Omvendt vil specifikke semer uden for fokus svækkes, da de mister deres distinktive kraft. Elementer uden specifikke semer vil samtidig være umulige i fokus, da fokaliseringen netop kræver specifikke semer at bygge identifikationen på.

Sammenholder vi dette med princip (232) får vi, at afsender vil søge at efterstille adjektiver, der indeholder specifikke semer, som han ønsker at bevare, og foranstille adjektiver, hvis eventuelle specifikke semer, han ønsker at nedtone. Det skyldes, at han i efterstilling kan være sikker på, at modtager vælger en fokalisering af adjektivet, og i foranstilling, at modtager er klar over, at adjektivet ville kunne komme uden for fokus. Vi skal se i analysen af en lang række eksempler nedenfor (6.), at de konkrete struktureringer af fokusdomænerne i AS og SA også spiller en rolle for mange af de mere subtile betydningsnuancer, vi kan registrere i de to tilfælde.

5. Fokaliseringsteoriens forklaringspotentiale

Lad os nu se på sammenhængen mellem vores hypotese og de store enhedsteorier, vi omtalte ovenfor i afsnit 2. Strukturalisterne først.

5.1. Kompatibilitet med de store enhedsteorier

For Reiner udtrykker foranstilling talers "absorption", medens efterstilling betyder "objectivation". Denne effekt forudser fokaliseringshypotesen. Det foranstillede adjektiv har enten en præsuppositionsstatus (hvis det er uden for fokus), eller også smelter det i ytringsprocessen sammen med sit substantiv, nemlig når det fokaliseres sammen med dette. I begge tilfælde er resultatet, at det mister sin autonomi, og det må vel være det, Reiner lægger i termen 'absorption'(?). Det efterstillede adjektiv derimod får via fokaliseringen fremhævet sine inhærente, leksikalske og dermed objektive træk, og vi får "objectivation".

Waughs teori placerer sig på langue-niveau. På dette niveau svarer den strukturelt til vore domænemarkeringer. Waugh siger, at betydning opstår ved en kombination af adjektivets semantik og positionens semantik. Heri er vi enige; men vi går et skridt videre. Vi præciserer nemlig, at "positionens semantik" skal opfattes som et sæt instrukser for, hvorledes konkrete elementer i den aktuelle ytringssituation kan virke ind. Derved får vi mulighed for at gøre rede for de "parole-fænomener", hun er nødt til at se bort fra. For Waugh er den afgørende forskel på AS og SA, at A i SA bevarer sin egen selvstændige betydning, medens A i AS modificerer deiktisk. Nu er Waughs definition af deixis som sagt noget utraditionel; men det afgørende er, at begrebet skal gøre rede for det foranstillede adjektivs afhængighed af koteksten. Denne afhængighed formuleres jo stringent i fokaliseringshypotesen. Hvorom alting er, synes vi at kunne forklare alle de eksempler, Waugh gennemgår. Vi skal nedenfor se på et større udvalg.

Formuleringen af fokusdomænerne synes næsten ækvivalent med Wilmets formuleringer. I AS bliver A en integreret del af det samlede refererende udtryk (og vi får $S \supset A$), medens A i SA bevarer alle sine betydningstræk og referencen af det samlede udtryk bestemmes ved foreningsmængden af disse, hvilket betyder, at mængden af referenter bliver fællesmængden af S's og A's virtuelle referenter (vi får $S \cap A$)[86].

Endelig er det for Larsson adjektivets ekstension, der er afgørende. Beskriver vi nu betydning ved hjælp af semer, får vi, at jo flere specifikke semer, jo mindre ekstension. Dermed kommer fokaliseringen ind i billedet. Fokalisering bevirker nemlig fremhævelse af specifikke semer og altså dermed indskrænkning i leksemets ekstension. Omvendt bevirker manglende fokalisering nedtoning af specifikke semer, og dermed optoning af de generiske semer, der etablerer paradigmet. Men det betyder jo netop øget ekstension: Hele paradigmet involveres. I det omfang Larssons hypotese holder, gør vores det altså også; og vores har den væsentlige fordel, at den er udviklet på grundlag af generelle fænomener uafhængigt af iagttagelser af adjektivets placering i præ- eller postfelt.

Det samme gælder, så vidt vi kan se, for Sciaronis teori. Det er dog vanskeligt at vurdere for alvor pga. den meget vage terminologi, Sciaroni anvender (jf. 2.2.).

Kompatibiliteten mellem Delbecques kognitive teori og vores er derimod oplagt. For det første er der en oplagt analogi mellem begrebsparrene grund-figur og substrat-fokus. Begge begrebspar er knyttet til udsigelsesniveauet og er således på-

86. Substantivet er som kerne i syntagmet den egentlige referenceskaber og vil derfor også i strukturen (Sub(Adj)) bevare sine referentielle egenskaber.

virkelige af konteksten i bred forstand, og begge begrebspar skal gøre rede for, at nogle betydningsfragmenter fremhæves, medens andre svækkes under selve interpretationsprocessen. Det skal dog understreges, at det er uklart, i hvilket omfang Delbecque vil kunne foreslå operationelle principper eller regler. Det hænger sammen med, at hun slet ikke interesserer sig hverken for strukturelle fænomener eller for eventuelle sammenhænge mellem sine egne analyser og forgængernes. Man kunne forestille sig, at hendes teori kan operationaliseres ved inddragelsen af egentlig instruktionel semantik[87]. Hvorom alting er, er der næppe tvivl om, at de to teorier er kompatible.

5.2. Fordele ved fokaliseringsteorien

Vor forklaringsmodel er altså mindst kompatibel med de store enhedsteorier, der har været foreslået, og i forhold til dem har den det meget store metodologiske fortrin at være blevet udviklet uafhængigt af den behandlede problemstilling (det attributive adjektivs stilling). Inden vi går over til at afprøve den på en lang række eksempler, skal vi pege på to positive virkninger, den har.

Den første er, at den løser "neutraliseringsproblemet". Vi så, at de fleste semantiske forklaringer forudser, at samme adjektiv altid må have forskellig betydning i for- og efterstilling. Da betydning i vores tilgang er resultatet af en interpretationsproces, er der intet til hinder for, at resultatet i et konkret tilfælde kan blive synonymi mellem AS og SA; der er ingen generelle restriktioner, der forhindrer dette eventuelle resultat, som vi så et eksempel på ovenfor, hvor vi bemærkede, at det er svært at se en betydningsforskel mellem *une énorme maison* og *une maison énorme*. Vi hævder blot, at den fælles betydning så er nået ad forskellige veje i de to strukturer. Deri ligger også en forventning om, at en ændring af konteksten vil kunne fjerne den, og det synes netop at være tilfældet for de eksempler på synonymi, der er blevet fremført. Lad os se på et af de måske kendteste. Guiraud giver i sin *La syntaxe du français* (1970:111) eksempelparret *un terrible accident*/*un accident terrible*, og hævder at disse to sekvenser betyder nøjagtigt det samme. Det er ikke svært at se, hvorfor dette faktisk oftest synes at være tilfældet. En ulykke er per natur frygtelig, så den forskellige effekt af fokalisering af adjektiv og af substantiv vil i dette tilfælde normalt blive neutraliseret. I særlige situationer vil den ene sekvens dog kunne forekomme at være mere på sin plads end den anden. Man kunne fx forestille sig de to sekvenser anvendt som under-

87. Se Berrendonner (1983) for en analyse af forskellen på instruktionel og referentiel semantik.

tekster til to billeder af den samme ulykke. Det ene billede er taget i fugleperspektiv og giver et indtryk af ulykkens omfang. Her ville *un terrible accident* nok være det naturlige valg. Det andet billede er et nærbillede, der viser nogle frygtelig tilredte ofre for ulykken. Her ville man nok snarere anvende *un accident terrible*. Sådanne forskelle er dog meget subtile, og det er tankevækkende, at de to franske ugeblade *L'Express* og *Le nouvel Observateur* for nylig i samme uge havde valgt næsten samme forsidetekst, idet den eneste forskel var adjektivets placering. *L'Express* skrev: *ALGÉRIE La faillite sanglante*, medens *Le nouvel Observateur* skrev: *ALGÉRIE La sanglante faillite*. Svarer det mon til en forskellig holdning hos de to ugeblade?

Den anden positive virkning, vi vil nævne, er at modellen også forudser, at adjektiver altid har samme betydning i SA og i prædikativ funktion. Fx har *pauvre* samme betydning ("fattig") i *Il est un homme pauvre* og i *Cet homme est pauvre*, medens det betyder noget andet ("stakkels") i *Il est un pauvre homme*. Både i SA og som prædikativ fokaliseres adjektivet nemlig, hvorved det altså bevarer sin "fulde" betydning. I direkte forlængelse heraf har vi også en forklaring på, at AS er den markerede rækkefølge på fransk, således at forstå, at det er den, man normalt skal have en særlig grund til at vælge. Adjektiver er på grund af deres grundlæggende semantiske og syntaktiske funktion som modifikatorer nemlig (generelt) ord med selvstændig, ofte stærkt specificeret semstruktur. Denne bevarer de i SA, samt - naturligvis - når de alene udfylder en ledfunktion (fx som subjektsprædikativ); men i AS bliver de helt afhængige af deres omgivelser - de mister så at sige den selvstændighed, de er født til.

5.3. Tilsyneladende modeksempler

Inden vi går over til at se nærmere på, i hvilket omfang fokaliseringsteorien er i stand til at gøre rede for de forskellige effekter, der er knyttet til adjektivets placering, skal vi dog nævne et par tilsyneladende modeksempler. Det første vedrører foranstilling til fremhævelse af iboende træk ved substantivet (épithète de nature). Betyder fremhævelse ikke netop fokalisering? Dette (skin)problem ser vi nærmere på nedenfor i 6.3.4., hvor vi analyserer hele 'iboende-egenskab'-mekanismen. Her vil vi se på en anden type af tilsyneladende modeksempler, som Damourette & Pichon omtaler:

(233) L'univers est peuplé d'esprits : chaque homme en a deux, un bon et un mauvais. Dans le monde, *les bons esprits* sont ceux de l'air, les méchants ceux de la terre. (Salomon Reinach, *Orpheus*, p. 224; citeret efter Damourette & Pichon, Tome second: 44)

Der sker her klart en fokalisering af det foranstillede *bons,* for så vidt som det kontrasteres med det efterfølgende *méchant*. Ifølge Damourette & Pichon er denne type eksempler sjældne; men hvad der er nok så væsentligt: Adjektivet udtales i sådanne tilfælde altid akcentueret. Dette viser klart, at der er tale om specialfokus (jf. Kap.IX.I.6.), hvilket også fremgår af konteksten. Mere præcist er det en kontrastiv fokalisering. Eksemplet tjener til at understrege, at vores regel taler om bifokus som en variant af *neutralt fokus*. Specialfokus kan jo ramme hvor som helst. At eksempler som (233) er sjældne, hænger sammen med, at man, når man ønsker kontrastering, vil være tilbøjelig til at efterstille adjektivet. I (233) ville det dog give et uheldigt resultat, da *bon* pga. sin semantiske struktur efterstillet får en speciel betydning, som måske ikke er ønsket her. Vi tager dette spørgsmål op igen i 6.2., hvor vi også ser på, om *méchants* ville have været foranstillet eller efterstillet, hvis man havde gentaget substantivet *esprit*.

6. Fokaliseringsteoriens deskriptive værdi

Efter således at have argumenteret for fokaliseringsteoriens eksplikative potentiale, er det på tide at se på dens deskriptive værdi. Lad os undersøge, i hvilket omfang teorien kan gøre rede for alle de effekter (syntaktiske, semantiske, stilistiske osv.), som vi ovenfor så var knyttet til de to positioner.

For så vidt som den er kompatibel med de store enhedsteorier, har vi allerede set, den kan klare de samme data som disse. Hvad vi nu vil se nærmere på, er, i hvilket omfang den er i stand til at forudse og forklare de særlige faktorer, vi så, der er forbundet med valget af position. Mange af faktorerne hænger sammen på kryds og tværs. For overskuelighedens skyld gennemgår vi dog de tre hovedgrupper - formelle faktorer, typer af adjektiver og semantiske faktorer - hver for sig for derefter at diskutere tilfælde, hvor forskellige faktorer kan komme i indbyrdes modstrid. Endelig vil vi vise, at vores forklaringsmodel også kan gøre rede for tilfælde, hvor samme adjektiv synes at have helt forskellig betydning i for- og efterstilling.

De fleste eksempler vil være med foranstillede adjektiver. Som forklaret i 5.2. er AS nemlig den markerede rækkefølge på fransk, for så vidt som det er den, man for hovedparten af adjektivernes vedkommende skal have en særlig grund til at vælge.

6.1. Formelle faktorer

For at forstå, at formelle faktorer kan have den indflydelse på adjektivets placering, som specielt Mats Forsgrens undersøgelser har afsløret, opfatter vi dem som spor af dybereliggende årsager. Eller sagt på en anden måde ses de som resultatet af et samspil mellem forskellige semantiske bindinger, der er knyttet til de forskellige elementer, som indgår i nominalsyntagmet. En forklaring af de formelle faktorers indflydelse må tage sit udgangspunkt i en separat analyse af de involverede elementers semantik. Her støtter vi os på eksisterende forskning. Da der ofte er tale om et komplekst samspil af forskellige semantiske instrukser, vil der oftest kun være tale om tendenser. Man kan forvente, at der ikke er nogen eller kun ganske få, egentlige, formelle regler. Til gengæld kan tendenserne kombineres og forstærke eller svække hinanden. I (næsten) alle tilfælde synes de endvidere at kunne annulleres som følge af særlige forhold i konteksten, jf. diskussion af eksempel (251) nedenfor.

Vi har set, at nominalsyntagmets determinativ har en indflydelse på adjektivets placering. Der er klart større tendens til efterstilling med ubestemt determinativ end med bestemt. Hvis vi accepterer, at en af det ubestemte determinativs grundlæggende funktioner er at præsentere syntagmets referent(er) som ny(e), forstår vi, at der i ubestemte syntagmer er tendens til at tillade fokalisering af adjektivet, der jo netop som semantisk modifikator typisk er det element, der er ansvarligt for de nye træk. Derfor må vi forvente de tendenser, Forsgren har registreret. Vi vil se i afsnittet om de semantiske faktorer (6.3.), at determinativets form ofte letter (bestemt determinativ) eller vanskeliggør (ubestemt determinativ) foranstilling i konkrete tilfælde. Således har vi vanskeligt *une très officielle conférence*, men ubesværet *la très officielle conférence* (medens vi uanset determinativets form meget dårligt har foranstilling af *officielle* uden *très*, se 6.3.).

Et særligt mønster viser sig i syntagmer uden determinativ. Her synes syntagmets ledfunktion at spille en væsentlig rolle. Foranstilling er særlig hyppig ved appositioner:

(234) C'est à Eaubonne que Max Ernst entreprend et achève « Pietà ou la Révolution la nuit », *mystérieux tableau* qui ornera plusieurs mois l'un des murs du salon et que Breton ensuite achètera. (Bona *Gala* 166)

(235) Car, *suprême habileté*, Borniche dévoile la bassesse de ses moyens de pression sur les truands. (cit. Forsgren 1978:155)

Også her er der dog kun tale om en tendens[88]:

(236) D'où l'importance extrême du catalogue, *intermédiaire décisif* entre l'agent revendeur et le client. (cit. Forsgren 1978:155)

Man kunne fristes til at mene, at foranstillingen i (234) skyldes relativsætningen; men hvis man sammenligner (235) og (236) ser man, at det yderligere komplement i nominalsyntagmets postfelt ikke nødvendigvis spiller nogen rolle, for i (235) har vi foranstilling, selv om der ikke er noget komplement, og i (236) har vi efterstilling, selv om der er et ret langt præpositionelt komplement.

Normalt spiller tyngdeprincippet dog ind[89]. Vi får således lettere foranstilling ved tunge substantiv(grupp)er (fx *la désopilante scène de séduction*) og lettere efterstilling ved tunge adjektiv(grupp)er (fx *la conception extrêmement large*). Med andre ord er der tendens til, at det tungeste element står sidst. Dette er forudset af fokaliseringsteorien. Tunge elementer er generelt karakteriseret ved at være rigere på specifikke semer end lette. Den tungeste størrelse er derfor den mest fokaliserbare og må forventes at stå sidst:

(237) Au retour, embrassés par la bestiole, ils l'offrent à Jean Paulhan, *authentique amateur de curiosités poétiques*, qui vient d'entrer comme secrétaire à la (trop?) sage et sereine « Nouvelle Revue française ». (Bona *Gala* 116)

(238) Mais Dalí — au grand dam du mari, qui se sent de plus en plus abandonné — l'emmène en Andalousie où, malgré *les pessimistes mises en garde d'Eluard*, le soleil lui rendra la santé. (Bona *Gala* 226)

(239) Depuis des années, notre magazine traite, sans voyeurisme, avec tact et fermeté, *du douloureux sujet de l'enfance maltraitée*. (*Elle* 2676, avril 1997)

(240) Lorsqu'on a seize ans, qu'on est *la fille unique d'un marchand d'art*, qu'on habite *une merveilleuse maison dans un village d'Angleterre*, il n'y a absolument aucune raison pour que votre monde s'écroule. (*Marie Claire* 526, juni 1996)

Som det første kursiverede syntagme i sidste eksempel viser, kan andre hensyn dog blokere applikationen af tyngdeprincippet; en foranstilling af *unique* ville her give en anden betydning end den intenderede.

---

88. En tendens, der hænger sammen med, at appositioner er skud (jf. Nølke 1996d; Kap.IX.II.4.) og som sådan unddrager sig hovedfokaliseringen.

89. Tyngdeprincippet beskrives nærmere i Kap.IX.I.4.3.

Tyngdeprincippet vedrører også det faktum, at tilføjelse af komplementer til adjektivet øger tendensen til efterstilling væsentligt. Når det drejer sig om præpositionelle komplementer, synes efterstilling ligefrem at være obligatorisk:

(241) Vous avez mené *une politique favorable aux milieux financiers*. (Obs. 1575/28)

(242) Il avait fait un marché d'or, une dot superbe, *une femme belle à le faire décorer en six mois,* et pas la moindre charge. (Zola *La Curée* 386)

(243) Il reçut une âme discrète, *une âme prompte à s'attendrir*, et sa main, sans faire souffrir, sonde une blessure secrète. (Brizeux *Marie* 69)

(244) *un homme grand dans ces projets* (cit. Damourette & Pichon 101)

Men tendensen er også stærk ved adverbielle bestemmelser[90]:

(245) Il entretient avec le président *des relations humainement cordiales* (Obs. 1575/30)

(246) Il existe *un électorat désespérément fidèle*. (Obs. 1575/35)

Tilbage står dog, at netop adverbiet *très* sommetider kan trække den modsatte vej. Det ser vi på nedenfor i afsnit 6.3[91].

Komparativernes efterstilling op ad sammenligningens andet led hænger ligeledes sammen med tyngdeprincippet:

(247) Cette bonne Mme Foucher a déployé *un courage aussi grand* que ses souffrances. (Hugo *Correspondances* 357)

(248) Mme Murat n'était pas *un camée antique aussi élégant* que la princesse Borghèse. (Chateaubriand *d'Outre-Tombe* t.3. 361)

---

90. Riegel et al. (1994:181) hævder ligefrem, at andre adverbielle bestemmelser end *si, tout, très* og *trop* medfører obligatorisk efterstilling af adjektivet. Grevisse (1986:539) siger, at foranstilling af et adjektiv med en flerstavelses adverbiel bestemmelse tilhører "une langue assez recherchée". Der anføres eksempler som *Une de ces presque insensibles meurtrissures* af Maupassant og *Les souvent déconcertantes périphrases* af Yourcenar.

91. Der er dog formentlig endnu en faktor på spil her. Det ser nemlig ud til, at tunge kerner - især sammensatte substantiver af typen *S de S* - kraftigt favoriserer domænestrukturtype b., hvori substantivet afslutter sit eget intonem. Det ses på, at disse tungere kerner ofte afsluttes med stigende eller faldende intonation. Dette betyder, at et adjektiv i slutfelt udgør sin egen rytmegruppe, hvorved det fremhæves yderligere, noget specielt lettere adjektiver formentlig helst undgår, jf. afsnit 9.

(249) Il y avait, parmi ses enfants, *une petite fille beaucoup moins belle* que Noémi, bonne et aimable sans doute, mais moins fêtée, moins entourée. (Renan *Souvenirs* 117)

(250) D'abord et par *un regard plus rapide* que la parole, chaque convive [...] (Balzac *Chagrin* 51)

Imidlertid er det nok kohæsionsprippet (Kap.IX.I.4.2.), der spiller den afgørende rolle her. Uden sammenligningsled er komparativer nemlig ganske almindelige i foranstilling:

(251) A chacune de leurs sorties, les photographes, amateurs de Dalí, se déchaînent et enregistrent sur leurs clichés le nouveau couple que forment le peintre à l'extravagante allure, enveloppé l'hiver dans des manteaux de fourrure, castor, vison ou panthère, et *sa non moins extravagante compagne*, en cuissardes la plupart du temps, cheveux mal peignés, d'une blondeur de fée. (Bona *Gala* 393)

Trods komparativens relativt store tyngde er foranstilling her det naturligste, hvilket forklares ved den anaforiske relation til syntagmet *l'extravagante allure*. Dette er altså et eksempel på, at en semantisk faktor annulerer en formel. At kohæsionsprincippet er det afgørende i eksempler som (247)-(250), understøttes af, at superlativer ifølge Forsgrens undersøgelser stort set er lige hyppigt foran- og efterstillet:

(252) [...] tout en comblant *son plus cher désir* — posséder une maison qui soit tout à elle — il se fait plaisir à lui-même en la sachant près de lui. (Bona *Gala* 396)

(253) *Le vœu le plus cher de l'amour*, c'est de se faire un égal ; (Michelet *Peuple* 274)

Som sidste eksempel viser, blokerer tilstedeværelsen af et præpositionssyntagme i postfeltet ikke for efterstilling af superlativen.

En anden ved første øjekast overraskende regel, Forsgren har afdækket, falder ligeledes på plads. Hvis substantivgruppen står efter *pas de*, har Forsgren udelukkende fundet strukturen SA (Forsgren 1978:149). Anvendelsen efter nægtelsen af *de* kombineret med bortfald af artikel er en syntaktisk markering af, at nominalsyntag-

met er simpelt fokus for nægtelsen[92]. Hele syntagmet præsenteres altså som resultatet af et valg foretaget inden for et paradigme. Af samme grund som ved ubestemt determinativ, men i endnu højere grad, favoriserer denne overordnede fokalisering en fokalisering af adjektivet og dermed valget af strukturen SA. Hvis forklaringen er korrekt, er der dog kun tale om en stærk tendens og ikke om nogen regel. Vi må derfor forvente at kunne finde eksempler med AS efter *pas...de*. Det er heller ikke vanskeligt:

(254) La circulation en ville ne lui pose pas de *gros problèmes* : J'utilise beaucoup les trottoirs précise-t-il en souriant et les pistes cyclables quand elles existent... (*La Dépêche du midi*, 29.10.1989)

Egentlig er det underligt, at Forsgrens korpus slet ikke indeholder eksempler af denne type.

Den sammenhæng mellem adjektivets placering og nominalsyntagmets ledfunktion i sætningen, som Forsgren har afdækket, falder også nydeligt på plads. Den illustrerer, at hoved- og bifokalisering arbejder sammen. Foranstilling forekommer langt hyppigere i subjekter end i subjektsprædikativer og objekter. Det skyldes formentlig, at subjekt kun i inverterede sætninger kan befinde sig i det neutrale fokusdomæne. Derimod står objekt og subjektsprædikativ i dette domæne og vil derfor ofte være (del af) sætningsfokus. Dermed præsenteres hele syntagmet som resultatet af et valg inden for et paradigme. Nu er det typisk adjektivet, der qua sin funktion som semantisk modifikator er det element, der præsenterer de nye træk (se ovenfor). Det vil derfor være naturligt, at det er adjektivet, der gøres ansvarligt for paradigmevalget; men for at det skal kunne ske, skal det jo efterstilles. Desværre har Forsgren ikke specielt undersøgt adjektivets stilling i inverterede subjekter eller i nominalsyntagmer, der står som fokus i en sætningskløvning. Hvis vores hypotese holder stik, må vi i disse strukturer forvente klar overvægt af rækkefølgen SA.

Endnu en af Forsgrens iagttagelser finder umiddelbart sin forklaring. Foranstilling af adjektivet er sjælden ved substantiver med meget generel betydning. Man har let *l'éternelle querelle* og *une incroyable trahison*; men vanskeligt *l'éternel truc* og *une incroyable chose*. Det skyldes ganske enkelt, at disse substantiver ikke indeholder

92. I virkeligheden er der tale om, at subtantivsyntagmet er simpelt fokus i den benægtede sætning, og at nægtelsen associerer sig med dette fokus (Kap.IX.I.6.; Nølke 1992). Disse strukturer behandles også i Kap.III.4.2.3., hvor vi argumenterer for, at nægtelsen medfører en relationsændring, således at objektsrelationen alternerer med en modifikatorrelation. Modifikatorrelationen er markeret ved anvendelsen af *de*.

specifikke semer og derfor meget vanskeligt kan fokaliseres. Et par autentiske eksempler citeret i Frederiksen (1996:75-76):

(255) a. Reste la Chine, évidemment. Presque rien : un cinquième de l'humanité. En voie d'incessant développement dans *la manière forte*. Un pays imbattable en matière de goulag, qu'on appelle là-bas laogaï, « réforme par le travail ». (*Le Canard enchaîné* 20.3.1996: 5d)

b. Lors de sa rentrée provinciale, contre des rivaux d'un niveau pour le moins comparable, il [le cheval] a eu *un comportement satisfaisant*. (*France-Soir* 5.4.1996: Ca)

Foruden disse to substantiver optræder substantiverne *moyens*, *partie* og *situation* ikke sammen med foranstillet adjektiv i Frederiksens korpus. Som fokaliseringsforklaringen forudser, er der dog her kun tale om en mere eller mindre stærk tendens, som følgende eksempler viser:

(256) a. Il en fut reçu à *l'ancienne manière*. (Stendhal *Rouge et Noir* 273)

b. Mario Lonardi a tout lieu d'être satisfait de *l'excellent comportement* de ces garçons qui ont livré de très beaux combats [...]. (*Dépêche du Midi* corpus électronique)

c. Les séminaristes, comme les jeunes gens dans toutes les carrières, s'exagèrent l'effet de *ces petits moyens* qui ont de l'extraordinaire et frappent l'imagination. (Stendhal *Rouge et Noir* 187)

d. Un soir, au milieu d'*une joyeuse partie*, je reçus un billet tracé par une main faible [...]. (Balzac *Médecin de Campagne* 208)

e. *Cette affreuse situation* dura plusieurs heures. (Stendhal *Rouge et Noir* 459)

Selv det næsten helt betydningstomme *chose* kan optræde med foranstillet adjektiv[93]:

(257) On vous le passe, l'homme vertueux est *une belle chose* ; mais convenez aussi que la vertu est une divinité qui peut se permettre un petit bout de conversation, en tout bien, tout honneur. (Balzac *Médecin de Campagne* 102)

93. Mht. *comportement* benytter Béchade (1994:239) ligefrem dette substantiv for at vise, at: "dans d'innombrables occurrences, elle [det attributive adjektiv] est indifféremment préposée ou postposée: *un étrange comportement* / *un comportement étrange*".

6.2. Typer af adjektiver

At visse typer adjektiver lettere foranstilles end andre, finder også sin forklaring i fokaliseringshypotesen. Det hænger sammen med, at de forskellige adjektivers semantik gør dem mere eller mindre velegnede til at blive fokaliserede. Vi har set, at foranstilling medfører en nedtoning eller ligefrem sletning af (stærkt) specifikke semer. Deraf følger, at det som hovedregel gælder, at jo flere specifikke semer et adjektiv har, jo mere tiltrækker det fokaliseringen, og jo færre det har, jo lettere undslipper det den. Det er derfor de såkaldte elementære adjektiver oftest foranstilles. Men bemærk, at denne foranstilling kun er en - omend en meget stærk - tendens. Som vi har set, kan de sagtens efterstilles, især når de præciseres ved tilføjelse af modifikatorer. Omvendt er det klart, at adjektiver med få eller ingen generiske semer (normalt) efterstilles. Ved at gå imod disse tendenser opnås særlige effekter, som vi skal se på nedenfor.

Men lad os først prøve at gennemgå de forskellige tendenser nævnt i afsnit 1. De elementære adjektiver er allerede nævnt. De svarer stort set til de synkatekorematiske. At disse foranstilles følger direkte af fokaliseringsteorien. De henter deres betydning fra substantivet og kan derfor ikke fokaliseres selvstændigt. Det synkategorematiske adjektiv *grand* betyder noget forskelligt i følgende eksempler:

(258) [...] elles me font *grand plaisir*, une seule chose exceptée. (Ampère *Correspondance* 133)

(259) [...] quand je me suis vu dans *cette grande maison*, un horizon immense devant mes yeux, [...] (Ampère *Correspondance* 213)

(260) *Grand Dieu* ! que serais-je devenu ? (Ampère *Correspondance* 233)

(261) C'est *un grand repos* et un pas fait pour la Juive. (Ampère *Correspondance* 256)

(262) J'ai vu ce matin *le grand homme du siècle, l'incomparable Rossini* (Ampère *Correspondance* 327)

Listen kunne forlænges næsten i det uendelige. For hvert nyt substantiv *grand* kombineres med (i foranstilling) ændres adjektivets betydning (se også afsnit 6.3.5.).

Hyppigt brugte adjektiver er formodentlig hyppige, netop fordi deres betydning er ret generel, derfor foranstilling, medens sjældne adjektiver - som fx tekniske adjektiver - netop har en meget specialiseret betydning, altså efterstilling. Korte, enkle

adjektiver er også fattige på specifikke semer, hvilket trækker mod foranstilling, og lange adjektiver har som tendens mere præcis betydning, hvilket trækker mod efterstilling. Her er i øvrigt en oplagt kobling til de (generelle) formelle faktorer diskuteret ovenfor.

At adjektiver på *-el* efterstilles forklares ved, at de er relationelle adjektiver (se nedenfor). Vanskeligere er det, at forklare, hvorfor sammensatte, ubøjelige adjektiver af typen *bleu clair* undtagelsesfrit efterstilles. Det faktum, at de er ubøjede, kunne tyde på, at de har skiftet kategori og er substantiver, hvorfor de umuligt kan foranstilles. Dette er dog en hypotese, det står tilbage at verificere. Det er samme type forklaring, der er på, at adjektiver som *spacieux* og *géant* er efterstillede. *Géant* er formentlig ligefrem et substantiv[94]. Det ville forklare, at foranstilling af *géant* vist er helt udelukket. De eneste kandidater, vi har fundet er af typerne:

(263) Au bas du tableau, *le géant Adam*, en costume d'empereur, est couché sur le dos. (Hugo *Rhin* 87)

(264) Penché sur le monde, d'une main il terrasse les rois, de l'autre il abat *le géant révolutionnaire*; (Chateaubriand *d'Outre-Tombe* t.1. 282)

I (263) er der imidlertid tale om et proprium, og strukturen er samstilling af substantivet *géant* og propriet. Det tager vi op i afsnit 10. I (264) hører *révolutionnaire* til de ord, der både kan være substantiv og adjektiv. Konteksten peger kraftigt i retning af, at det er *géant*, der er syntagmets substantiviske kerne (sidestillingen med *les rois*), så *révolutionnaire* er et efterstillet adjektiv. I følgende parallelle eksempel fremgår det ligefrem af ortografien, at *géant* er et substantiv:

(265) La chair et le sang dominent chez ce peuple : taille d'un des voyageurs du pacquebot ; la main d'*un géant irlandais*, montrée dans les ateliers de Chantrey. (Michelet *Journal* t.1. 136)

hvor *irlandais* er stavet med småt og derfor er et adjektiv.

Det er heller ikke helt klart, hvorfor adjektiver med præfikset *in-* så ofte foranstilles[95]. Det kan hænge sammen med, at negationen altid "afspecificerer". Ved at nægte noget specifikt får man normalt som "resten" noget ikke-specifikt, altså noget

94. Hvilket bl.a. viser sig ved, at det næppe kan gradbøjes.

95. Forskerne er dog ikke enige om denne tendens. Således synes den klart at fremgå af Wilmets undersøgelser, men ikke af Forsgrens.

mere vagt eller generelt, der netop typisk undgår fokalisering (netop fordi det ikke indeholder specifikke semer). Generelt synes negative elementer at undgå (neutral) fokalisering:

(266) La discussion reprit bientôt avec une énergie croissante, et surtout *une incroyable naïveté*. (Stendhal *Rouge et Noir* 384)

(267) Une centaine d'autres réunissaient à une foi robuste *une infatigable application.* (Stendhal *Rouge et Noir* 176)

(268) [...] ils allaient avoir contre eux l'armée du prince royal de Saxe et celle du prince royal de Prusse, renonçaient à *l'improbable jonction avec Bazaine*, pour battre en retraite par les places fortes du nord, [...] (Zola *Débâcle* 110)

Adjektivers medfødte semantik kan altså gøre dem mere eller mindre velegnede til at indgå i AS eller SA. I denne forstand er de bundet til den ene eller anden position. I denne forstand, og kun i den, kan man tale om klasser af foranstillede og efterstillede adjektiver, som grammatikkerne ellers har for vane at gøre ukvalificeret. Båndet til en bestemt position kan være mere eller mindre stærkt, og hvis det brydes, får vi nogle særlige, forudsigelige betydningsnuancer.

Hvis et synkategorematisk adjektiv efterstilles, bliver det kategorematisk, for det må (op)finde nogle specifikke semer. For eksempel får *bon* i *un homme bon* en helt specifik betydning (en moralsk nuance), som dette adjektiv altid får i efterstilling helt uafhængigt af, hvilket substantiv det knyttes til[96]. Derfor er der også stor forskel på *un bon joueur de tennis* og *un joueur de tennis bon. Un bon joueur de tennis* er god til at spille tennis ("adverbiel foranstilling", se 6.3.), medens *un joueur de tennis bon* er et godt menneske. I efterstilling får *bon* altså det specifikke sem /god-fra-et-moralsk-synspunkt/, og dette sem fokaliseres. Derfor er syntagmet *Un problème bon* højst ejendommeligt. Bemærk, at teorien forudsiger, at *bon* får en specifik nuance i efterstilling; men den siger intet om hvilken nuance. Dette spørgsmål kan muligvis besvares ved hjælp af en undersøgelse af den historiske udvikling. Det er dog ikke en problemstilling, vi vil forfølge her.

Hvis et normalt efterstillet adjektiv foranstilles, opstår i alle tilfælde en kraftig nedtoning af de specifikke semer, der mister deres distinktive kraft. Det kan føre

96. Dette er et meget væsentligt faktum, der bør udnyttes i den leksikalske beskrivelse af de synkategorematiske adjektiver.

til forskellige særlige effekter. Man kan skelne mellem tre hovedtyper efter semstruktur:

1. Adjektiver med (nogle få) generiske semer får disses betydning ved foranstilling, og de specifikke semer nedtones stærkt eller forsvinder helt.
2. Adjektiver uden generiske semer, men med specifikke semer, der er forenelige[97] med substantivets semantik, bevarer de specifikke semer; men disse mister totalt deres distinktive værdi og præsenteres, som om de intet nyt kommunikerer.
3. Adjektiver uden generiske semer og med specifikke semer, der er uforenelige[97] med substantivets semantik mister alle semer og kan derfor kun foranstilles, hvis nye semer kan "opfindes" ud fra situationen.

Eksempler på foranstilling af type 1 er legio. Således er alle eksemplerne, vi så på ovenfor under (222) af den type i det omfang, det drejer sig om normalt efterstillede adjektiver (hvilket jo er et relativt begreb). Generiske semer vedrører ofte graduerbare kvantitative eller kvalitative egenskaber. I nogle tilfælde kan disse fremhæves ved tilføjelse af adverbiet *très*, hvorved foranstilling bliver særlig naturlig:

(269) *Un très populaire animateur* de télé vient d'inaugurer, moyennant une forte rémunération, un supermarché de province. (*Marie-Claire* 526, juni 1996)

Adjektivet *populaire* tillader graduering; men i efterstilling ligger dette betydningsaspekt så at sige i dvale, og det kommer først frem ved tilføjelsen af *très*. Denne fremhævelse af nærmest virtuelle semer har man et spektakulært eksempel ved verbaladjektiverne. Disse kan aldrig foranstilles alene; men så snart de får tilføjet et adverbium, der angiver grad, bliver foranstilling mulig:

(270) a. *Le connu personnage de théâtre
b. Le très connu personnage de théâtre

Det er det samme fænomen, man genfinder i eksemplet nævnt i begyndelsen af dette kapitel:

---

97. Det er vanskeligt at definere nøjagtigt, hvad der menes med 'forenelig' i denne sammenhæng. Det drejer sig primært om, hvorvidt adjektivets semantik kan smelte sammen med substantivets i en given okkuræns, således at dets semer præsenteres som allerede eksisterende i substantivet ('iboende egenskab', 'épithète de nature', jf. afsnit 6.3.4.).

(271) a. *L'officielle conférence
b. La très officielle conférence.

Farve- og formadjektiver er et eksempel på type 2. Hvis fx et farveadjektiv foranstilles får vi således en 'iboende egenskab's eller en metaforisk (subjektiv) anvendelse som i følgende artikeloverskrift (fra L'*Express* 85, 1995):

(272) CINÉMA
USA : NOIRE
SÉRIE

At man ikke behøver at foranstille *noire* for at opnå denne værdi, fremgår af artiklens brødtekst, hvori *noir* de fleste gange er efterstillet i lignende funktion. Vi vender tilbage til dette eksempel i 6.3.

De såkaldte relationelle (eller denominale) adjektiver er et eksempel på type 3. Disse adjektiver forbinder to nominale betydninger, der intet andet har tilfælles end netop at kunne forbindes. Således forbinder adjektivet *danoise* i *une ville danoise* det nominale koncept om en by med det nominale koncept om et land (Danmark). Derfor er de relationelle adjektiver uforenelige med enhver form for graduering i modsætning til verbaladjektiver og adjektiver som *officiel*, der, som vi så, indeholdt latente generiske semer, som kunne fremkaldes ved graduering. Denne helt specielle semantik giver de relationelle adjektiver en særstilling. Som det ofte er fremhævet[98] kan de fx ikke modificeres med *très* (**un parc très municipal*), hvilket kan benyttes som test til at udskille dem fra andre adjektiver[99]. Sletter man det relationelle sem i fx *une ville danoise* (/som-hører-til-Danmark/), bliver der slet ikke noget tilbage. Derfor kan disse adjektiver kun foranstilles, hvis de ud fra sammenhængen kan tildeles nye semer[100] som i det eksempel, vi så på i afsnit 3.:

---

98. Se især Bartning (1980), der taler om "pseudo-adjektiver". Riegel et al. (1994:357) giver en kort, præcis beskrivelse af de relationelle adjektivers særlige egenskaber.

99. I Kap.III.9.1.5. har vi vist, at de relationelle adjektiver syntaktisk minder om præpositionelle komplementer. I 8.1. argumenterer vi for, at der findes to slags attributiver, nemlig **A-attributiver** og **M-attributiver**, hvor førstnævnte type fungerer som argument i forhold til den substantiviske kerne, medens sidstnævnte type er en modifikator. De relationelle adjektiver er så særlig velegnede som A-attributiver, netop pga. deres semantik.

100. Afferente semer i Rastiers forstand, jf. Rastier 1987. Det drejer sig typisk om konnotative semer.

(223) Elle fit ses études jusqu'au baccalauréat dans *la très catholique Cours Désir* (fra forordet til Simone de Beauvoir: « Mémoires d'une jeune fille rangée », Folioudgaven fra 1995)

Tilføjelsen af *très* viser tydeligt, at adjektivet ikke længere har sin grundbetydning; det opfører sig ikke længere som et relationelt adjektiv[101]. For at forstå (223) må man tolke den konnotative værdi, der knyttes til *catholique*. Denne afhænger selvfølgelig af adjektivets relationelle grundbetydning, så i den forstand er det relationelle sem stadig til stede; men det er kun de konnotative semer, der bidrager til betydningen i (223), hvor adjektivet kun kan læses i overført betydning. Denne type eksempler er faktisk ikke så sjældne, som grammatikerne lægger op til. Vi har den samme mekanisme i (273):

(273) Rien à voir avec une création pure punk directement venue de Londres. Il s'agissait de *la très aristocratique maison Helena Rubinstein*.

hvori foranstillingen af det relationelle adjektiv *aristocratique* muliggøres af, at konteksten lægger op til en konnotativ tolkning.

6.3. Semantiske faktorer

De semantiske faktorer, vi remsede op under overskriften *Feltet får tillagt en betydningstype* (1.), er i vidt omfang overlappende. For overskuelighedens skyld gennemgår vi dem nedenfor i grupper uden altid at nævne de klare sammenhænge, der også er mellem grupperne.

De betydningseffekter, man kan iagttage ved foranstilling af adjektivet skyldes, at det aldrig er fokaliseret alene i denne stilling. Enten står det uden for fokus i substrat, hvorved det får en præsuppositionslignende status (som fx i (282) nedenfor) eller det fokaliseres sammen med sit substantiv, hvorved det så at sige smelter sammen med dette (som fx i (278) nedenfor). I begge tilfælde, men i forskellig grad, svækkes de specifikke semer[102].

---

101. Mere præcist er der (selvfølgelig) stadig tale om samme adjektiv, men det har skiftet syntaktisk funktion fra A-attributiv til M-attributiv; se afsnit 8.1.

102. Lad os minde om, at det er modtager, der vælger struktur. Det gør han ud fra indikationer i det sproglige materiale, tegn i konteksten og forventninger til, hvad afsender mener. Men den fravalgte af de to mulige strukturer er aldrig helt fraværende i interpretationsprocessen som forklaret i 4.3.

6.3.1. Subjektiv og ekspressiv værdi

Det er den første struktur, dvs. den, hvor adjektivet står i substrat, der forklarer den subjektive eller endda ekspressive betydning, adjektivet kan få i AS. Subjektive og ekspressive størrelser unddrager sig nemlig fokaliseringen, som omtalt i Kap.IX.I.6.7. Subjektivitet er ligesom ekspressivitet normalt knyttet til substrat eller residuum, så hvis afsender ønsker at fremkalde en sådan nuance, må han foranstille adjektivet. Man kan ligefrem i visse tilfælde tale om "subjektiv" eller "ekspressiv" foranstilling, og denne er altså dybest set en "affokaliserende" foranstilling. Faglitteraturen vrimler med eksempler af denne type. Damourette & Pichon (1911-1930) giver fx en række eksempler på ekspressiv foranstilling af verbaladjektiver, der jo som hovedregel er efterstillede:

(274) cet infâme et excommunié Corneille;
de très fins et massés cheveux;
une méritée défaite
(Tome second: 101).

Desværre er deres eksempler uden kontekst.

Frederiksen (1996:87) nævner følgende eksempler, som hun har diskuteret med Martin Riegel:

(275) a. On a acheté *des fauteuils confortables*.
b. Je me suis assis dans *un fauteuil confortable*.

Ifølge Riegel vil det være vanskeligt at foranstille *confortable* i (275a.), da denne egenskab ved de pågældende lænestole i denne sammenhæng opfattes (og derfor skal præsenteres) som objektiv, dvs. som en egenskab, alle principielt vil være enige i at tillægge netop de stole, der var blevet købt. I konteksten i (275b.) kan der derimod være tale om en subjektiv vurdering foretaget af afsender selv efter at have siddet i stolen. Dette kan han vælge at vise ved at foranstille adjektivet.

Blinkenberg (1933:105-106) gør opmærksom på, at efterstillede adjektiver også kan have emotiv værdi. Han nævner bl.a. følgende eksempler:

(276) C'est *une femme abominable*.
Gouvernement imbécile ! *Epoque abjecte* ! Mais il leur tiendrait tête. (R. Benjamin: Balzac 224)

Cette éducation excellente... avait donné à ma nature docile un pli ineffaçable (Renan *Souvenirs* 246)

Som det fremgår kommunikeres den ekspressive værdi her direkte af adjektivernes leksikalske betydning[103]. Som Blinkenberg udtrykkelig gør opmærksom på, er den endvidere ledsaget af en særlig akcentuering, som formentlig netop tjener til at fremhæve det ekspressive.

6.3.2. *Én tanke, ét koncept*

Det er til gengæld den anden struktur, dvs. den, hvor adjektivet fokaliseres sammen med sit substantiv, der forklarer, at det i AS så og sige kan smelte sammen med dette og danne én ny tanke eller ét nyt koncept som i *un simple soldat*, der betyder "en menig". Denne sammensmeltningseffekt kan undertiden blive så kraftig, at den får syntaktiske konsekvenser, fx for brugen af artikel. Således benyttes generelt *de* i stedet for *des* ved foranstillet adjektiv i pluralis:

(277) *de nombreux exemples*
d'interminables sérénades
de grandes maisons
de belles femmes
de vertes prairies
...

men man beholder *des*, når sammmensmeltingseffekten føles tilstrækkelig stor:

(278) *des petits pois*
des jeunes gens
des petits pains
des bons mots
des grandes personnes
...

I en instruktionel tilgang kan dette tolkes som, at anvendelsen af *des* i denne struktur markerer, at AS skal opfattes som ét koncept - så at sige som ét ord. Set i diakront

103. Den støttes også af anvendelsen af demonstrativ artikel, der ofte har en ekspressiv værdi.

perspektiv har sammensmeltningsmekanismen nogle gange ligefrem ført til dannelsen af nye ord som i:

(279) *le gentilhomme*
le bonhomme
la grand-mère
le petit-déjeuner
le bonheur
...

Det er en direkte effekt af manglende selvstændig fokalisering af adjektivet, at AS i alle disse eksempler svarer til én tanke, at dets betydning svækkes, og at det føles semfattigt.

Omvendt forklarer den selvstændige fokalisering af adjektivet, at SA udtrykker to tanker som i følgende eksempler (se også (302)):

(280) Mais une chose triste est à remarquer : *la dégénération prompte* du talent, depuis les premiers hommes des troubles américains jusqu'aux hommes de ces derniers temps ; et cependant ces hommes se touchent. (Chateaubriand *Mémoires* t.3., 346)

(281) Et quitter ma vieille mère et *ma femme jeune* qui comptent sur moi !

Modsat adjektiverne bevarer substantiverne nemlig deres semstruktur også uden for fokus. Dette er en væsentlig kategoriel forskel på de to ordklasser[104]. Det sidste eksempel er særlig tydeligt; 'gammel' og 'mor' udgør én tanke, medens det er væsentligt, at konens ungdom fremhæves som en selvstændig tanke.

6.3.3. Banal kvalifikation, anaforisk værdi

Adjektivet kan kun bruges anaforisk i foranstilling. Dette skyldes, at anaforer generelt ikke kan fokaliseres (Nølke 1997c). Derfor har vi kombinationen:

104. Det er derfor substantiver i attributivfunktion altid er efterstillede. Det er også derfor, substantiver kan akcentueres uden at stå sidst i et intonem, jf. Kap.IX.I.2.2.

(282) J'ai vu un éléphant énorme. ... *Cet énorme éléphant* buvait de l'eau. (cit. Waugh 1977:132)

For at præcisere den anaforiske relation er afsender nødt til at "affokalisere" adjektivet. I den første ytring i (282) formidler adjektivet derimod en ny oplysning og er derfor efterstillet. Dette betyder ikke, at nominalsyntagmer med efterstillet adjektiv ikke kan bruges anaforisk, for der kan være andre faktorer, der spiller ind og blokerer foranstillingen som i:

(283) Le chien noir le suivait partout.

Farveadjektiver kan pga. deres særlige semantik kun foranstilles med en 'iboende egenskabs' og/eller metaforisk læsning. Det skyldes, at de ikke indeholder nogen generiske semer og derfor i foranstilling må tage betydning udelukkende fra substantivet[105]. I (283) benyttes farveadjektivet til at identificere hunden, hvilket imidlertid ikke forhindrer, at denne kan være kendt allerede inden ytringen er kendt. I sådanne tilfælde afhænger den anaforiske læsning imidlertid udelukkende af andre faktorer end adjektivets placering.

Det er den samme mekanisme, som i (282), der ligger bag de såkaldte "chiasmer" som i:

(284) Se justifier [...] de son origine et de son passé par *une conduite IRRÉPROCHABLE, une IRRÉPROCHABLE tenue*. (Bernanos *Imposture* 79)

Grevisse (1986:538) citerer denne sætning som et eksempel på det stilistiske virkemiddel chiasme. Det er imidlertid påfaldende, at man i alle de eksempler på chiasmer, der gives i faglitteraturen, har SA i første led og AS i andet. Dette understreger tydeligt, at den egentlige grund til AS er den anaforiske værdi, der så kan udnyttes som stilistisk virkemiddel. Vi har samme virkning i det faste udtryk:

(285) C'est bonnet blanc et blanc bonnet.

der betyder "det er hip som hap" (bogstaveligt: "det er hue hvid eller hvid hue"). Selv når der forekommer at være en klar betydningsforskel på adjektivet i foran- og efterstilling, er det altid samme rækkefølge, vi observerer:

---

105. Se også afsnittene 6.2 og 6.3.4.

(286) C'est le cerveau de la plus petite bourgeoisie, *un homme très petit et un très petit homme*, d'une naïveté exorbitante, perpétuellement ébouriffé par le moindre des paradoxes ; (Goncourt *Journal* t.1, 303)

Man genfinder effekten i reklamesproget. Følgende er hele teksten fra forsiden af et reklamekort omdelt af det franske postvæsen:

(287) L'ENVELOPPE TIMBRÉE

Une idée simple,
une grande idée !

6.3.4. Iboende egenskab, overført betydning

En af de hyppigste effekter, man kan iagttage ved foranstilling af et normalt efterstillet adjektiv er, at det får en 'iboende egenskab's læsning (*épithète de nature*, herefter kaldet IE-læsningen). Det foranstillede adjektiv bevarer ganske vist her alle sine specifikke semer; men de nedtones og mister derved deres klassificerende værdi. Effekten bliver (i dette tilfælde), at de nævnte egenskaber ved referenten præsenteres som iboende. En iboende egenskab fremhæves og præsenteres som (i sammenhængen) særlig væsentlig (en *mise en relief*). Denne fremhævelse kunne intuitivt minde om fokalisering, men er af en ganske anden art. IE-læsningen involverer netop ikke noget valg af referent; referenten er givet på forhånd af substantivet. Det klassiske eksempel er foranstilling af farveadjektiver som i *de vertes prairies*; men adskillige af de eksempler, vi har betragtet i anden sammenhæng, har også en nuance af denne særlige læsning. Vi nævnte i afsnit 6.2, at et normalt efterstillet adjektiv ved foranstilling i alle tilfælde får nedtonet sine specifikke semer kraftigt, og at man skal skelne mellem tre typer virkning efter det involverede adjektivs semstruktur. IE-læsningen hører til type 2:

2. Adjektiver uden generiske semer, men med specifikke semer, der er forenelige[106] med substantivets semantik, bevarer de specifikke semer; men disse mister totalt deres distinktive værdi og præsenteres, som om de intet nyt kommunikerer.

106. Se note 97.

IE-læsningen kan forekomme ved stort set alle adjektivtyper, da den jo som enhver anden læsning afhænger af modtagers tolkning i det konkrete tilfælde; men det er klart at nogle adjektiver - ikke mindst adjektiver, der udtrykker farve og form - lettere end andre tolkes som værende uden (tilstrækkeligt) generiske semer.

I IE-læsningen opnås, hvad man kan kalde en "helmængdelæsning" over for en "delmængdelæsning" ved efterstilling som illustreret af følgende eksempelpar:

(288) a. *nos fidèles abonnés* vs *nos abonnés fidèles*
b. *une prompte réponse* vs *une réponse prompte*

Ved at foranstille adjektivet *fidèle* opnår afsender at antyde, at alle hans abonnenter pr. natur er trofaste, hvilket bl.a. udløser inferensen, at hans blad er værd at abonnere på; og ved at foranstille *prompte* lader han forstå, at modtager (jo) altid svarer omgående. I begge tilfælde fører efterstilling til en "delmængdelæsning"; nogle abonnenter er ikke trofaste, og sommetider svarer modtager ikke omgående. Begge disse læsninger er uheldige for afsender, der i første tilfælde reklamerer dårligere for sit blad og i andet er direkte uhøflig. Det skal understreges, at denne forklaring intet siger om syntagmets ekstension, hvorfor Forsgrens kritik af Bjørn Larssons analyse (Forsgren 1997:125) ikke rammer vores forklaring. Nu er ekstension et vanskeligt begreb at arbejde med; men som Forsgren tolker Larsson, mener denne, at fx *une prompte réponse* skulle have samme ekstension som *une réponse* i en eller anden form for vakuum. Vores forklaring præciserer, at der er tale om samme ekstension *ifølge afsender* i den *konkrete forekomst*, men udtaler sig intet om ekstension i mere generelle termer (jf. også eksemplerne (295) og (296) nedenfor).

Foranstilling til fremhævelse af iboende egenskaber er udbredt i mange tekstgenrer:

(289) [...] il (= le tableau) n'en est pas moins typique de la peinture de Max Ernst à Eaubonne, de son étrangeté, de sa puissance et de *ses indéchiffrables secrets*. (Bona *Gala* 167)

(290) [...] son bonheur des « matins où la nature nous ensorcelle de *sa trompeuse magie* ». (L'Express 2247. 1994:57)

(291) Puisse cet amour accrocher, quoi qu'il arrive, le cœur de leurs bourreaux, englué dans *l'inextricable jungle* de leur fanatisme. (*La Croix* 5.4.1996:17a)

(292) En 1483, le frère Félix Fabri quitte *son tranquille monastère* d'Ulm et réalise le rêve de sa vie [...] (*Elle* 2685, 1997)

(293) Une épidémie de *sinistres guerres* menace de tout ravager depuis l'Afghanistan jusqu'au Magreb, en passant par l'Iran, l'Irak et la Palestine. (*Le Monde* 6.4.1996:15)

(294) Depuis des années, notre magazine traite, sans voyeurisme, avec tact et fermeté, *du douloureux sujet de l'enfance maltraitée*. (*Elle* 2676, avril 1997)

I det sidste eksempel spiller flere faktorer klart sammen. Ytringen er allerede behandlet i afsnit 6.1. (se (239)) som et eksempel på foranstilling favoriseret af substantivgruppens tyngde; men det er klart, at *douloureux* også udtrykker en egenskab, der er iboende pga. tilstedeværelsen af adjektivet *maltraitée*. De følgende to eksempler illustrerer endelig, at det i sidste ende altid er afsender, der vælger at præsentere en egenskab som iboende:

(295) Ah, si les frères de la montagne pouvaient comme moi, participer à leurs offices dans *leur modeste chapelle* ! (*Le Monde* 6.4.1996:15)

(296) La lune prêta *son pâle flambeau* à cette veillée funèbre. Elle se leva au milieu de la nuit, comme *une blanche vestale* [...] (Chateaubriand *Atala*)

I (295) giver det næppe nogen mening at postulere, at ethvert kapel per natur er beskedent. Det tilsvarende gælder mht. de to eksempler i (296). Ved at præsentere månen som bleg af natur og vestalinden som hvid skaber Chateaubriand et særligt univers, som nok her skal tillægges symbolsk værdi.

Det er grundlæggende efter samme model som IE-læsningen, vi vil forklare den metaforiske anvendelse, der ofte er knyttet til foranstilling som fx i:

(297) *une brillante carrière* vs *une lampe brillante*

(se også eksempler på "subjektiv/ekspressiv foranstilling" ovenfor i 6.3.1.). Forskellen er, at adjektivet i disse tilfælde indeholder generiske semer, der blot ikke er umiddelbart forenelige med substantivet. *Brillante* angiver ud over /skinnende/ også noget i retning af /god/. Dette sem bevares samtidig med, at /skinnende/ inkorporeres i *carrière*, hvor det som iboende egenskab kun kan læses metaforisk. Flere forfattere har understreget, at der faktisk er glidende overgange mellem metaforisk anvendelse og

IE-læsningen. Larsson har følgende kommentar til udtrykket *vertes prairies* (der næsten er blevet det kanoniske eksempel på épithète de nature):

> « (...) l'adjectif *vert* ne désigne pas seulement la couleur de la prairie, mais également — par extension métaphorique pourrait-on dire dans la terminologie classique — d'autres propriétés chez l'objet que la seule couleur. » (1994:215)

Et illustrativt eksempel på denne sammenhæng har man i navnene på de to eventyrfigurer:

(298) *Le Petit Chaperon rouge* "Den lille Rødhætte"
Blanche Neige "Snehvide"

Farveadjektivet er brugt delvis metaforisk i begge tilfælde, men kun i "Snehvide" er det samtidig nærliggende at tale om en iboende egenskab: Sne er hvid, hætter er ikke nødvendigvis røde.

Den metaforiske værdi er formentlig kun knyttet til foranstilling i det omfang, den samtidig kan spille på iboende egenskab, hvilket netop er, hvad vores forklaring forudser. Forskellen på *une noire colère* og *une colère noire* er, at førstnævnte vending samtidig antyder, at vrede er sort (i metaforisk forstand) per natur. Denne subtile nuance kan der spilles på, som det sker i den artikel, vi gav overskriften på i (272):

(272) CINÉMA
USA : NOIRE
SÉRIE

Det er kun i overskriften, vi har foranstilling af *noir*, selv om dette adjektiv bruges metaforisk igennem hele teksten: *une vague noire*, *film noir*, *liste noire* osv. Den metaforiske betydning understreges endda i starten, hvor der står: *ce courant, noir comme le souvenir de séries B et les policiers de Jean-Pierre Melville*.

Modsat hvad flere andre forklaringsmodeller lægger op til, er der heller ikke noget gensidigt udelukkelsesforhold mellem IE-læsningen og Blinkenbergs "elementære foranstilling", hvor adjektivet får en værdi tæt på de elementære adjektiver *bon, grand, gros* osv. Forsgren giver eksemplet:

(299) C'est ainsi que nous allons découvrir ce qui se passait derrière *les confortables apparences*. (1978:124)

6.3.5. Kategorisering, distinktiv værdi, bogstavelig betydning m.m.

Da den simple fokalisering rammer de specifikke semer, har vi forklaringen på, at adjektivet i efterstilling får kategoriserende, distinktiv værdi, at det bevarer sin fulde betydning, at det indeholder en ny oplysning, og at det bevarer sin "bogstavelige betydning". Derfor er det nødvendigt at foranstille *prompte* i handelsbreve, når man præciserer, at man håber på (forventer) et hurtigt svar:

(300) Dans l'attente de *votre prompte réponse*, nous vous prions d'agréer, Messieurs, nos salutations distinguées.

En efterstilling af adjektivet ville nemlig lade forstå, at man ikke er forvænt med et hurtigt svar fra kundens side, og ville dermed være meget uhøfligt. I følgende eksempel fra et personligt brev bevarer *prompte* derimod sin fulde betydning:

(301) je vous envoie, noble duc, copie de la note que j'ai fait passer à lord Londonderry, mais n'espérez pas *(une) réponse prompte* ; et quand elle viendra attendez-vous à un premier refus. (Chateaubriand *Mémoires* t.3, 711)

Blinkenberg (1933:87-90) giver en stribe eksempler, hvor de fire elementære adjektiver *bon, mauvais, grand* og *petit* efterstilles netop med henblik på at få en distinktiv værdi:

(302) a. Il faut maintenir la matière comme principe du mal ou bien limiter la toute-puissance divine, ce qui revient exactement au même que de maintenir la matière, comme limitation de *son action bonne*. (ingen kildeangivelse)
b. Elle n'a fait naître en moi que *des sentiments mauvais*. (R. Benjamin: Balzac 218)
c. D'autres promènent leur inquiétude à travers la vaste terre. Ils passent *la mer grande*, à la recherche de la sylphide de Chateaubriand, de Loti, de Barrès. (J.J. Brousson, Nouv. Litt. 18-6-32)
d. Elle lui sait gré de ses dents éblouissantes, de *ses pieds petits*. (Robert Kemp, Nouv. Litt. 25-6-32)

Som Blinkenberg understreger, er denne type eksempler sjældne, og i så godt som alle tilfælde får adjektivet i efterstilling en særlig værdi ud over at fungere distinktivt. *Bon*

og *mauvais* får altid en mere eller mindre udtalt moralsk nuance og kan derfor kun efterstilles ved substantiver, der kan acceptere dette (se 6.2.). *Grand* og *petit* antager en klart fysisk værdi i efterstilling. Især *grand* er nemlig blevet "slidt" i foranstilling, så det på moderne fransk tenderer mod at få abstrakt betydning (en udvikling, der som vi har set er knyttet til foranstilling). Afsender kan altså vælge at efterstille disse to adjektiver, hvis han vil sikre sig den konkrete læsning, jf. forskellen på *une petite fille* ("lille", "ung", ...) og *une fille petite* ("ikke-høj"). Bemærk, at denne efterstilling kun trænger sig på ved substantiver, hvor adjektivet kunne få den nævnte abstrakte betydning i foranstilling. Derfor finder man næppe fx (?)*un chien grand*, men kun *un grand chien*.

Blinkenberg nævner, at adjektiver også kan have distinktiv værdi i foranstilling. Han citerer fx *bonne prononciation* og *mauvaise prononciation*, der kan benyttes sammen med *prononciation correcte*, *prononciation soignée* osv. Ude af kontekst er det svært at tage stilling til denne påstand. Ethvert sprogligt element er jo som udgangspunkt defineret i forhold til sine alternativer (sprogets paradigmatiske aspekt). Det forekommer os, at disse eksempler kun er distinktive i denne fundamentale forstand. Hvis de indgår eksplicit i de nævnte paradigmer, vil de formentlig automatisk få stærktryk til markering af kontrastfokus. De vil altså svare til eksempel (233), som vi så på i afsnit 5.3.

6.3.6. Morfemagtig, numeral og kvantificerende værdi, determination

I den såkaldte pronominel-numerale foranstilling (Togeby 1965:119) nærmer adjektivet sig determinativer og kvantorer i betydning (sammenlign *la première scène* og *la scène première*). Der er ikke her tale om træk, der tjener til at foretage valg inden for en mængde af lignende størrelser, men derimod om yderligere egenskaber ved referenten selv, der så at sige er udpeget allerede. Disse egenskaber vedrører dens mængde/størrelse og dens forhold til diskursuniverset. Ligesom kvantorer og andre størrelser med virkefelt kan adjektiver i denne funktion ikke fokaliseres (Nølke 1994a:176). Ønsker afsender at lægge vægten på et adjektivs eventuelle kvantitative og/eller determinerende egenskaber, må han derfor foranstille det, for at det derved kan undslippe fokaliseringen. Dette forklarer, at adjektiver som *nombreux* og *vaste*, hvis væsentligste semer netop vedrører disse aspekter, næsten altid foranstilles (se 6.2.). Flere af de minimale par, vi stillede op i 3. illustrerer godt denne foranstillingstype:

(303) *la dernière année* — *l'année dernière*
un simple soldat — *un soldat simple*
une certaine nouvelle — *une nouvelle certaine*
une autre saveur — *une saveur autre*
de futurs linguistes — *des linguistes futurs*
l'unique fille — *une fille unique*
la majeure partie — *la partie majeure*

I alle tilfælde har det foranstillede adjektiv en numeral/kvantificerende værdi, man ikke genfinder hos det samme adjektiv i efterstilling. Følgende reklame spiller på denne effekt:

(304) Entièrement habillée de cuir pour vous offrir *une totale sensation* de bien-être, la Fiesta Elance est prête à dévoiler ses charmes. (*Elle* 2676, april 1997)

Adjektivet *total* indeholder selvfølgelig i sig selv en kvantifikation; men ikke umiddelbart nogen idé om graduering. Det betyder blot 'alt'/'komplet' modsat 'ikke-alt'/'ikke-komplet'. En efterstilling af *totale* ville derfor i denne ytring være for meget af det gode. Hvordan skulle man kunne tro på, at man skulle kunne opnå en fuldkommen følelse af velvære i absolut forstand? Foranstillingen af adjektivet introducerer ideen om en skala, og så virker påstanden troværdig; *totale* betyder så blot så tæt på det absolutte, som det nu engang er muligt.

Det er også i forbindelse med den kvantificerende, graduerende værdi, foranstilling altså lægger op til, vi finder forklaringen på, at adverbiet *très* modsat de fleste andre tilføjelser til adjektivet[107] ikke blot let accepterer, men oven i købet undertiden ligefrem fremprovokerer foranstilling. *Très* modificerer netop det graduerende. Derfor har man fint *la très heureuse réponse*, fordi et svar jo kan være mere eller mindre vellykket, og i eksempler som *la très officielle conférence* er der ligefrem en tendens til foranstilling, hvorimod der uden tilføjelsen af *très* er nærmest obligatorisk efterstilling. I *la conférence officielle* ligger der nemlig intet graduelt i adjektivet; en konference er enten officiel eller uofficiel. Tilføjelse af *très* fremtvinger derimod en graduel læsning; foranstilling bliver mulig og kan bruges til at understrege dette graduelle aspekt. Det er denne effekt, forfatteren spiller på i følgende eksempler:

---

107. Riegel et al. (1994:183) nævner, at adverbierne *si, tout, très* og *trop* er de eneste, der kan modificere et foranstillet adjektiv.

(305) (overskrift):
LES TRÈS « IRRÉGULIÈRES » AMOURS DE LING ET QIU

(306) Un jeune fransiscain flamand, ému par leur vulnérabilité, les prend en pitié malgré leur hérésie et les place sous *sa très paradoxale protection.* (*Elle* 2687, p.12)

(269) *Un très populaire animateur* de télé vient d'inaugurer, moyennant une forte rémunération, un supermarché de province. (*Marie-Claire* 526, juni 1996)

Følgende eksempel fortjener en særlig kommentar:

(307) Au premier étage d'*une très ancienne maison* du quartier Saint-Sulpice, on entre directement dans une vaste cuisine donnant sur un salon plus vaste encore, poutres dans les hauteurs et tableaux modernes aux murs. (*Elle* 2689, juli 1997)

Adjektivet *ancienne* kan udmærket foranstilles uden tilføjelsen af *très*; men betydningen ville blive en helt anden end den ønskede. *Une ancienne maison* betyder snarere noget i retning af en ruin. Ved tilføjelse af *très* får *ancien* i foranstilling den betydning, det ellers har i efterstilling, nemlig noget med 'gammel og fin'. Se note 111, hvori *ancien*'s betydningsnuancer diskuteres. Noget lignende gør sig gældende i de to nedenstående eksempler med *chic*:

(308) Pantalon marine, mètre ruban autour du cou et œil implacable, *la très chic madame Christiane* règne depuis sept ans sur cette ruche de trente-sept ouvrières auxquelles s'ajoutent des « mains » supplémentaires en période de collection. (*Elle* 2690, juli 97 p.44)

(309) Ce sont les heures charmantes où des élégantes, chevelures grise ou blanche, aiment se rencontrer dans la fraîcheur *du très chic parc à chien,* où leurs précieux chihuahuas et autres caniches nains peuvent s'ébattre sans risquer de se perdre dans le désert ou de se faire croquer par un coyote. (*Marie Claire* 540, august 97 p.18)

Chic bevarer i begge eksempler sin grundbetydning 'elegant', 'smart' o.l., der præsenteres som 'iboende egenskab'. Eksemplerne illustrerer altså, at de forskellige effekter ingenlunde udelukker hinanden, men tværtimod kan supplere og støtte hinanden indbyrdes. Dette er netop, som man må forvente det efter fokaliseringsforklaringen.

6.3.7. Kvalifikation, beskrivelse af substantivet

I efterstilling kan adjektivet fokaliseres alene. Det bevirker, som vi har set, at substantivet kommer til at fungere som substrat for adjektivet (4.2.). Adjektivet får derved en klart prædikativ natur og dermed kvalificerende og verbal karakter. Derfor vil det efterstillede adjektiv oftest svare til en relativsætning:

(310) Je connais un poète heureux → Je connais un poète qui est heureux.

Det foranstillede adjektiv kan derimod aldrig omskrives på denne måde:

(311) Je connais un heureux poète ≠ Je connais un poète qui est heureux.

Skulle (311) endelig omskrives, ville det blive noget i retning af:

(311') Je connais un poète qui est heureux en tant que poète.

hvilket netop understreger det foranstillede adjektivs afhængighed af sit substantiv: Det modificerer et aspekt af substantivet.

Disse omskrivninger understreger også det efterstillede adjektivs slægtsskab med det prædikative[108]. Den prædikative værdi kan undertiden ligefrem være nødvendiggjort af sammenhængen:

(312) Au premier étage d'une très ancienne maison du quartier Saint-Sulpice, on entre directement dans *une vaste cuisine* donnant sur *un salon plus vaste encore*, poutres dans les hauteurs et tableaux modernes aux murs. (*Elle* 2689, juli 1997)

Som nævnt ovenfor (i 6.3.6.) foranstilles *vaste* næsten altid, og det er da også foranstillet i det første (kursiverede) syntagme i sammenligningen (*une vaste cuisine*). Sammenligningen og tilstedeværelsen af adverbiet *encore* gør imidlertid, at adjektivet får en prædikativ værdi i andet syntagme, hvorfor efterstillingen trænger sig på.

108. Subjektsprædikativ, objektsprædikativ osv.

6.3.8. Adverbiel foranstilling

Ved prædikative substantiver får det foranstillede adjektiv en adverbiel funktion i forhold til det verbale betydningselement i substantivet:

(313) *Un énorme mangeur* (≈ 'qui mange beaucoup/énormément')
Un bon chanteur (≈ 'qui chante bien')
Un grand fumeur (≈ 'qui fume beaucoup')
Les grands brûlés (≈ 'qui sont très brûlés')
Un gros mangeur (≈ 'qui mange beaucoup')
Un bon joueur de tennis (≈ 'qui joue bien')

Man bemærker, at der i alle tilfælde sker en form for kvantitativ eller kvalitativ graduering af substantivets verbale indhold. Derved adskiller adverbiel foranstilling sig afgørende fra den adverbielle værdi, man, som Forsgren har påvist det, undertiden kan iagttage ved efterstillede adjektiver (fra Forsgren 1978:70):

(314) *Un thyroïdien léger* (≈ un thyroïdien légèrement atteint)
Un blessé grave (≈ une personne dont les blessures sont graves)
Un débile profond (≈ une personne dans un état profond débilité mentale)

Selv om man fornemmer en adverbiel nuance i disse eksempler, er der snarere tale om, at adjektiverne modificerer det nominale indhold i det verbale, hvorved det funktionelt kommer til at minde om den adverbielle funktion, man finder i sætninger som:

(315) Pierre travaille dur.
Paul parle haut.
Marie chante fort.

Denne 'adverbielle kvalifikation' af substantivets verbale indhold kan adjektivet aldrig foretage i foranstilling. Således kan *un dur travailleur* ikke betyde en, der arbejder hårdt, og hvis *un fort chanteur* overhovedet er acceptabel, betyder det en sanger, der er stærk e.l.

Det er altså det graduerende af verbalhandlingen, der karakteriserer adverbiel foranstilling, og dette er, som vi skulle forvente det, for netop det graduerende er jo knyttet til generiske semer. At det er verbalhandlingen, der kvantificeres, og ikke fx den fysiske manifestering af substantivets referent, hænger sammen med, at adjektivet fokaliseres sammen med sit substantiv, hvorved det bliver "synkategorematiseret".

Referencen for nominalsyntagmet dannes ud fra den samlede gruppe 'Det+Adj+Sub', og derfor har adjektivet ikke adgang til direkte at kvalificere referenten, dvs. substantivets ekstension; det må gå via intensionen[109]. Men intensionen i prædikative substantiver er netop det verbale indhold. At der referencemæssigt er tale om levende entiteter, er afledt af denne intension. Den adverbielle effekt hænger således direkte sammen med, at adjektiverne i foranstilling pga. fokaliseringsmønstret bliver synkategorematiserede.

Det foranstillede adjektiv har i det hele taget ofte en mere eller mindre adverbiel betydning, hvilket kan ses ved, at det ofte lægger op til en parafrase, der indeholder et adverbial:

(316) Son éternelle robe noire → qu'elle porte toujours

Ved ikke-prædikative substantiver, der ikke indeholder et verbalt element, som adjektivet kan være adverbial til, fremkommer ofte denne nuance af 'altid' e.l. Det gælder fx også ved 'épithète de nature'-læsningen:

(317) Les naïfs Danois → Les Danois sont toujours naïfs / Les Danois sont tous naïfs

Den adverbielle læsning i disse eksempler afhænger altså ikke af substantivets prædikative natur. Diverse elementer i ko- og kontekst kan hjælpe den på gled:

(318) [...] en revanche, la crise éclate quand une courbe a *un soudain coup de pompe*. (*Matin* 6.6.1986)

(319) Maman est là, assise avec *son éternel tricot*. (Anna 275)

(320) (tekst til tegning af en bil, der støder ind i en kirkegårdsmur, så chaufføren kastes over muren, samtidig med, at det et sted fra kirkegården lyder: *Bienvenue !*)
Jour des morts : *traditionnelles visites aux cimétières*.

(321) *Une récente opération* de la police marseillaise a démantelé des réseaux articulés autour de chauffeurs, rénumérés 300 F la nuit, chargés de convoyer les prostituées vers Miramas, Vaufrège, Istres, Salon. (*Événement du jeudi* 19-25, juni 1997, p.23)

---

109. Det får en attributiv i modsætning til en referentiel læsning.

(322) « Vous les Français, vous êtes comme nos stars, vous cachez que vous avez fait une chirurgie plastique parce que vous voulez faire croire que vous êtes belles naturellement » constate *une récente opérée.* (*Marie Claire* 541, sep. 1997)

(323) (Overskrift)
Un dur métier (L'Express 2247. 1994:43)

(324) Je ne vois pas de différence fondamentale entre *un grand brûlé* et une femme qui désire un lifting. (*Marie Claire* 526, juni 1996)

(325) Tout en évitant les pièges d'*une trop libre interprétation* qui transforme souvent les personnages en héros de roman-photos, l'auteur s'autorise juste assez de liberté pour nous donner envie de découvrir les textes de Colette Peignot, alias Laure. (*Elle* 2674, marts 1997)

(326) Je considérais mes visions comme des hallucinations, des manifestations d'*une possible folie* dont je ne pouvais parler à personne. (*Marie Claire* 540, august 1997)

(327) Le printemps nouveau est arrivé ! La nature se pare de *fraîches couleurs*, l'air est plus léger et l'on se sent pousser des ailes. (*Cosmopolitain* 257. 1995:61)

I sidste eksempel fremhæves det adverbielle ('couleurs fraîchement peintes') af efterstillingen af *nouveau* i sætningen før. Der er tale om noget nyt, ikke bare om en gang til (se 6.5.). Nogle eksempler er ganske subtile:

(328) Un jour, en passant sur les Champs-Elysées, j'ai aperçu sa voiture. A l'intérieur, il y avait *son inséparable chien.* (*Marie Claire* No 406. 1986:49)

Inséparable ligner her *éternel*, så anvendelsen er klart adverbiel; men betydningen er langt mere subtil. Man fornemmer også klart en nuance af 'iboende egenskab's læsning. Dette eksempel illustrerer, hvor raffinerede nuancer foranstilling kan medføre.

Fokaliseringsteorien tilbyder ikke nogen egentlig forklaring på denne gennemgribende adverbielle effekt[110]; men den forudser, at den i alle tilfælde indeholder et element af graduering, og at denne værdi kun er mulig i foranstilling. Den adverbielle værdi, man får i disse eksempler, ligger nemlig ikke inhærent i adjektivet. I efter-

110. Forklaringen er formentlig at finde i en semantisk analyse af adjektiverne som klasse. Man kan forestille sig, at de generiske semer, der "bliver tilbage" i foranstilling, i en eller anden forstand er af adverbiel karakter. Det gælder jo fx kvantifikation og generel kvalifikation. Forklaringen skal altså søges i det modul, der tager sig af referentiel semantik.

stilling fremhæves adjektivets specifikke semer (pga. fokaliseringen), så efterstilling ville umuliggøre fremkomsten af den entydigt adverbielle værdi. I visse tilfælde er efterstilling ligefrem umulig, netop fordi adjektivet her ikke har adgang til at kvantificere substantivets verbale indhold. Det gælder fx i eksempel (322). Således vil syntagmet:

(322') * *une opérée récente*

næppe kunne forekomme.

6.3.9. Varia

I foranstilling er adjektivets betydning dybt afhængig af omgivelserne - kotekstuelle såvel som kontekstuelle. Sammenlign følgende to eksempler med foranstillet *impossible*:

(329) a. L'impossible accident (*Libération*, 25.12.1987:1, citeret efter Kjærsgaard 1995:177)
b. Pontoise : impossible mission (*Le monde de l'éducation*, marts 1995:34)

(329a.) er en avisoverskrift om en togulykke i Paris dagen før. Kjærsgaard taler her om, at "foranstillingen af adjektivet så at sige modaliserer dets betydning", og værdien er, "at man markerer, at indtil ulykken skete, anså man den for at være et 'cas impossible' i virkelighedens verden, men efter at ulykken faktisk indtraf, må man ændre (opfattelse af) virkeligheden". Men som (329b.) illustrerer, er dette ikke den eneste mulige effekt af en foranstilling af *impossible*. Denne tekst er en manchet, og her er der tale om noget, der skal gennemføres, men som på forhånd vurderes som umuligt. Altså sådan set den modsatte effekt af foranstillingen i (329a.). Vi står her over for en særlig tolkning af adjektivet. I begge tilfælde fornemmer man, at adjektivet så at sige står i anførselstegn; det betyder "såkaldt umulig". Afsender står ikke selv inde for vurderingen. Dermed holder han alle muligheder åbne, og vi kan få de iagttagne modsatrettede resultater. Denne effekt er kun mulig, fordi adjektivet kan blive uden for fokaliseringen. Afsender er nemlig altid ansvarlig for de fokaliserede elementer (Nølke 1994:183). Denne særlige **lecture énonciative**, det foranstillede adjektiv kan blive genstand for, er os bekendt ikke tidligere blevet afdækket.

Få steder i sprogbrugen kan et grammatisk valg medføre så subtile betydningsnuancer. Den dygtige skribent udnytter naturligvis disse muligheder. Lad os derfor slutte dette krydstogt gennem de semantiske faktorer af med kort at se på de så ofte nævnte stilistiske effekter, forfatteren kan opnå. Især chiasmefænomenet er ofte nævnt i denne forbindelse. Det er kun ret og rimeligt at slutte af med et citat af Blinkenberg:

> "[...] la liberté relative de la place de l'adjectif permet à l'écrivain d'employer les deux ordres dans le seul but d'obtenir une variation dans la forme, et nulle part le chiasme n'est d'un emploi plus étendu qu'avec les adjectifs" (1933:106)

Hvorefter han citerer en halv side eksempler. Som vi så ovenfor i afsnit 6.3.3., bygger chiasmen på den anaforiske værdi, adjektivet kan få, når det undslipper fokaliseringen. På lignende vis finder formentlig alle de andre stilistiske "årsager" til foranstilling deres forklaring i nogle rent sproglige mekanismer. Men det gør naturligvis ikke den fascination mindre, det er at studere dygtige forfatteres virtuose brug af de muligheder for subtile betydningsnuancer, foranstilling af det attributive adjektiv giver på moderne fransk.

6.4. Faktorer i konflikt

Fokaliseringshypotesen har altså bidraget til at give en præcisere karakteristik af de to positioners værdi. De traditionelle beskrivelser er ret intuitive og bygger på upræcist definerede begreber; men dette er faktisk naturligt, hvis de beskrevne egenskaber er resultater af forskellige fokaliseringshandlinger, som jo er yderst følsomme over for hele den omgivende kontekst.

I de fleste tilfælde er der flere af de opremsede faktorer, der støtter hinanden; men det kan også forekomme, at nogle faktorer er i indbyrdes konflikt. Vi har allerede set mange eksempler på dette, bl.a eksemplet med *la très officielle conférence* (se ovenfor). Endnu et morsomt eksempel har vi i følgende lille tekst fra Charles Perraults *Contes* (p.88):

(330) *Je suis avec un très profond respect,*
MADEMOISELLE,
De Votre Altesse Royale,
Le très humble et très obéissant serviteur,
P. DARMANCOUR

De formelle faktorer trækker her kraftigt mod efterstilling; men en fokalisering af adjektiverne *profond, humble* og *obéissant* (der endda er et verbaladjektiv) ville være katastrofalt for afsenderens hensigt. Det ville nemlig henlede opmærksomheden på, at det overhovedet kunne tænkes, at han ikke havde dyb respekt og var ydmyg og lydig. Dette eksempel afslører også, hvorfor så mange har talt om særlige stilistiske effekter i forbindelse med foranstilling.

6.5. Adjektiver med forskellig betydning i for- og efterstilling

Grammatikerne plejer at opstille en liste over adjektiver med "klart forskellig betydning" i AS og SA. Nogle taler ligefrem om homonymer, medens andre som fx Kjærsgaard mere forsigtigt taler om "leksikaliseret betydningsforskel mellem for- og efterstilling" (1995:175). Indholdet i listerne varierer stærkt fra grammatiker til grammatiker og antallet ligeledes. Det kan gå fra 7-8 stykker helt op til 53 hos Damourette & Pichon. Lad os se på nogle enkelte af de tilfælde, der går igen i de fleste værker.

Adjektivet *nouveau* hører til disse. *Du nouveau vin* er vin, man lige har fået og (evt.) lige er begyndt at drikke; *du vin nouveau* er vin, der for nylig er blevet til vin. Parallelt er *une nouvelle robe* en kjole, man lige har taget på i stedet for den forrige, medens *une robe nouvelle* er en kjole, der er efter nyeste mode. Foranstillet har vi ny over for tidligere, efterstillet ny over for gammel. Foranstillet får *nouveau* altså en numeral værdi, efterstillet en beskrivende/klassificerende. En lignende forklaring synes at kunne appliceres på *ancien*. *Un ancien roi* er en tidligere konge, *un roi ancien* er en konge fra den tid, man kalder *ancien*[111].

Andre adjektiver er vanskeligere. *Un pauvre homme* er en stakkels mand; *un homme pauvre* en fattig mand. En forklaring på dette spil kræver en nærmere semanalyse af *pauvre*. Man kunne forestille sig, at dette adjektiv indeholder et mindre specifikt sem, der angiver noget med mangel, og et mere specifikt sem, der angiver, at

111. Der er ingen tvivl om, at den afgørende forskel mellem for- og efterstillet *ancien* er numeral over for klassificerende. Den nøjagtige værdi af *ancien* kan det derimod ofte være vanskeligt at forudse. *Ancien* indgår nemlig i et subtilt samspil med sit substantiv. Således er *une ancienne maison* noget, der eksisterer, men som næppe mere fortjener betegnelsen 'hus'; det er måske en ruin. Til gengæld er *une maison ancienne* stadig et hus og endda et hus, der har en særlig værdi netop pga. sin alder. Samme spil på en positiv værditilskrivning genfinder vi i *un meuble ancien*, *une famille ancienne* osv. Men det er ikke et hvilket som helst substantiv, der accepterer begge anvendelser af *ancien*. For eksempel er *un ancien voisin* godt nok som forudsagt en, der ikke mere er nabo; men man kan næppe tale om *un voisin ancien*. Og endelig: Hvorfor hedder det *ancien français* og ikke *français ancien*? *Ancien* er et godt eksempel på hele problemstillingens kompleksitet.

temaet for manglen er jordisk gods. I foranstilling forsvinder den specifikke angivelse, der kun kan komme frem i en fokaliseret kontekst, og tilbage bliver en helt generel mangelsituation. En stakkels mand, er faktisk en mand, der generelt mangler. Det kan være venner, helbred, intelligens osv. Og det kan selvfølgelig også være penge. Efter vore normer er en fattig mand alt andet lige også en stakkels mand; men alt andet er ofte ikke lige. Han er måske lykkelig, fordi han uden penge har færre problemer. Tilbage står at undersøge, om alle de adjektiver, litteraturen har nævnt som tvetydige, kan forklares efter samme model. Det vil i alle tilfælde kræve en grundig semanalyse af hvert enkelt adjektiv, så det må vi lade ligge her.

7. Konklusion vedr. AS vs SA

Et særlig attraktivt træk ved fokaliseringsforklaringen er, at den gør rede for, at placeringen på en gang afhænger af *langue*- og af *parole*fænomener. Fokalisering er netop en mekanisme, der involverer begge niveauer. Den er markeret på *langue*-niveau og manifesterer sig inden for de *langue*-afstukne grænser på *parole*-niveau. Det er derfor klart, at afsender kan spille på placeringen, men vel at mærke kun inden for de afstukne rammer. Derfor kan *parole*-fænomener som stilistiske og rytmiske hensyn, analogi, geografiske forskelle m.m. spille en rolle for valget.

Fokaliseringsteorien har vist sig i stand til at forklare hovedparten af de fænomener og regler, der er knyttet til adjektivets placering. Den yder dog ingen egentlig forklaring på enkelte af de iagttagelser, man finder i litteraturen[112]. Vi har kun kunnet antyde en forklaring på, hvorfor præfikset *in-* trækker kraftigt mod foranstilling[113], medens adjektiver med suffikset *-el, -al* samt sammensatte adjektiver af typen *bleu clair* altid er efterstillede (se 6.2.). Ligeledes kan vi ikke forklare, hvorfor det er af betydning, om ekstra komplementer i syntagmet hører til substantivet eller til adjektivet. Vi har blot henvist til tyngdeprincippet. Det er dog muligt, man kan finde en forklaring i det faktum, at en tung kerne favoriserer domænestruktur b. (i (229) og (230), afsnit 4.2.) og dermed altid selvstændig fokalisering af både kerne og et eventuelt efterstillet adjektiv. Endelig skal det endnu engang præciseres, at applikationen af fokaliseringsforklaringen forudsætter en leksikalsk semantisk (sem)analyse af de enkelte adjektiver og substantiver. Kun efter en sådan analyse vil man også kunne

112. Disse er os bekendt heller ikke forklaret af andre eksisterende teorier.

113. Som nævnt (se note 95.) er forskerne er dog ikke enige om denne tendens.

komme nærmere ind på det helt afgørende problem vedrørende den indbyrdes vægtning af alle de faktorer, der spiller ind på fokaliseringen i selve ytringssituationen.

8. Flere adjektiver ved samme substantiv

Medens valget mellem foran- og efterstilling af det attributive adjektiv har været genstand for en omfattende forskningsindsats, er den indbyrdes placering af flere adjektiver ved samme substantiv kun ret nødtørftigt behandlet i litteraturen. Forsgren (1978) har viet et kapitel til problemstillingen; men det eneste større arbejde er, så vidt vi ved, Jesus Lagos afhandling fra 1986, der tydeligt afslører, at der også her er tale om et ret så komplekst spil mellem forskelligartede faktorer. Vores fremstilling bygger i et vist omfang på disse to arbejder[114].

Valget af position følger grundlæggende de samme principper ved flere adjektiver som ved et adjektiv[115]; men fokaliseringsteorien, der havde så afgørende betydning for forståelsen af valget mellem for- og efterstilling, spiller en mindre rolle for den indbyrdes placering af flere adjektiver ved samme substantiv. Her kommer til gengæld en række kombinatorikbetragtninger ind i billedet. Det drejer sig først og fremmest om strukturelle forhold - sideordning vs underordning - men dette skel hænger også sammen med forskellige semantiske betragtninger.

Vi skal her begrænse os til kort at se på nogle af de væsentligste principper, der styrer placeringen og den indbyrdes rækkefølge af flere adjektiver ved samme substantiv. Da forskellige forhold gør sig gældende i præ- og postfelt, behandler vi hvert felt for sig for til sidst at se på sammenhænge mellem de to felter.

8.1. Nominalsyntagmets struktur

Talrige studier har afsløret, at adjektivernes rækkefølge på engelsk hænger sammen med deres (semantiske) kategori. Rækkefølgen for de jo normalt foranstillede engelske adjektiver er 'specificerende - beskrivende - klassificerende' (Bache 1978[116]). Trods

---

114. Dertil inddrages lejlighedsvis to ældre artikler: Spang-Hanssen (1967) og Jenkins (1972).

115. Dog kan man tilsyneladende undertiden konstatere en vis tiltrækningskraft mellem flere adjektiver, således at de sideordnes på samme side af substantivet, jf. Blinkenberg (1933:129): " [...] si un adjectif normalement postposé attire souvent derrière le substantif un adjectif normalement antéposé, l'action en sens inverse se laisse constater aussi, surtout si des raisons particulières (e.g. le sens impliqué des adjectifs en question) entrent en jeu".

116. Baches analyse genfindes i Quirk et al. (1972:922ff). Se også Bache (1996; 1997), der uddyber analysen og sætter den i et funktionelt perspektiv.

visse paralleller synes adjektivets type at spille en langt mindre rolle på fransk, hvilket hænger sammen med forskellen i strukturelle og prosodiske forhold på de to sprog. Til gengæld er nominalsyntagmets interne struktur her afgørende; og det gælder både den hierarkiske og den syntaktisk-funktionelle strukturering, der i øvrigt begge hænger sammen med den bidimensionale (prosodo-lineære) struktur (jf. Kap.IX.I.2.4.).

Den hierarkiske struktur spiller en rolle i både præ- og postfelt, hvor flere adjektiver kan være såvel indbyrdes underordnede som sideordnede. Ved underordning karakteriserer de yderste adjektiver ikke direkte substantivet, men hele den gruppe, der består af substantivet plus de inderste adjektiver. Ved sideordning karakteriserer hvert enkelt adjektiv derimod substantivet direkte og uafhængigt af de andre adjektiver. Sammenlign følgende to eksempler fra Damourette & Pichon (Tome second: 105):

(331) Un bon vieux petit homme.

(332) Cette étroite, montueuse, raboteuse, sale et vénérable rue Saint-Jacques.

I (331) har vi underordning. Der er tale om en mand, der er en lille mand, om en lille mand, der er gammel, og om en lille gammel mand, der er god. I (332) er adjektiverne derimod sideordnede. Der er tale om en snæver gade, om en bakket gade, om en hullet gade, om en beskidt gade og om en ærværdig gade. De to eksempler har altså strukturerne:

(331') (A (A (A (S))))

(332') (A, A, A, A et A) (S)

Det hierarkiske forhold mellem flere adjektiver i samme felt afspejler sig i den bidimensionale struktur. Ved underordning tilhører alle adjektiver (normalt) samme intonem, og det hierarkisk højst placerede stilles tættest på substantivet. Dette er en direkte følge af kohæsionsprincippet (jf. Kap.IX.I.4.2.). Ved sideordning "forbindes" adjektiverne med en lille pause (et s-komma, se nedenfor) eller med en (sideordnende) konjunktion. Hierarkibetragtninger spiller også ind mellem adjektiver i hvert sit felt. Vi har således både muligheden (A S A) med sideordning (eller gensidig underordning!) af de to adjektiver og (A (S A)) eller ((A S) A) med underordning. På denne måde kan tilstedeværelsen af flere adjektiver influere på valget mellem foran- og efterstilling for det enkelte adjektiv (se 8.4.).

Medens præfeltet så godt som altid udgør ét intonem sammen med determinativ og substantiv, er forholdene mere komplicerede i postfeltet. Det har nogle konsekvenser for den syntaktisk-funktionelle struktur. Det kan således undertiden være vanskeligt at afgøre, hvor nominalsyntagmet slutter. Hvis et efterstillet adjektiv ikke tilhører samme intonem som substantivet, kan det nemlig skifte syntaktisk status fra attributiv til apposition, hvorved det ikke længere hører med til syntagmet. Det er altså væsentligt at skelne mellem **s-kommaer**, der etablerer sideordningsforbindelser inden for syntagmet, og **i-kommaer**, der etablerer funktionsskift (jf. Kap.IX.I.2.2.). Dette ser vi nærmere på i 8.3.

En yderligere komplikation hænger sammen med, at postfeltet til forskel fra præfeltet kan indeholde flere forskellige typer underordnede led. Foruden egentlige attributiver, der typisk består af adjektiver, kan der være tale om præpositionssyntagmer, relativsætninger osv. Alle disse andre typer er udelukkede fra præfeltet. Syntaktisk kan man skelne mellem to hovedtyper af underordnede led i nominalsyntagmet, nemlig argumenter og modifikatorer. Argumenter kan kun forekomme i postfeltet, hvilket er grunden til, at fx præpositionelle komplementer, der altid fungerer som argument, ikke kan foranstilles i fransk. I Kap.III.9.1.5. har vi vist, at visse attributive adjektiver syntaktisk minder om præpositionelle komplementer med referentiel styrelse. Det drejer sig specielt om de såkaldte relationelle adjektiver, der kan påtage sig både Objekt-relationen og Adjekt-relationen inden for nominalsyntagmet. Det ser altså ud til, at der bør skelnes mellem to attributivtyper: **argumentattributiv**, forkortet **A-attributiv** (prototypisk de relationelle adjektiver) og **modifikatorattributiv**, forkortet **M-attributiv** (prototypisk de andre adjektiver). Der er faktisk adskillige argumenter for denne analyse. Adjektiver, der står som A-attributiv har nemlig en lang række særlige karakteristika, som Inge Bartning (1980) viser det i sin analyse af de relationelle adjektiver, som hun kalder pseudo-adjektiver, netop fordi de på en række punkter opfører sig anderledes end "rigtige" adjektiver. For eksempel kan de ikke gradueres, og derfor ikke modificeres af fx *très*. At disse egenskaber skyldes adjektivets funktion i syntagmet snarere end dets leksikalske type, illustreres imidlertid af, at de relationelle adjektiver faktisk kan gradueres, når de foranstilles. Men så mister de, som vi så i afsnit 6.2., netop deres fundamentale relationelle (arguments-)egenskaber. Noget andet er så, at de pga. deres semantik er særlig velegnede som A-attributiver. Også andre adjektiver synes imidlertid undertiden at kunne have denne funktion:

(333) *L'invasion alliée*
La condition noire

I (333)[117] er *alliée* og *noire* A-attributiver, hvilket man bl.a. kan vise ved en koordineringstest. Da A-attributiver og M-attributiver er forskellige syntaktiske funktioner, kan de nemlig ikke koordineres indbyrdes:

(334) * *L'invasion alliée et rapide*
* *La condition noire et merveilleuse*

Semantisk er A-attributiver karakteriseret ved ligesom præpositionelle komplementer at etablere en relation mellem to nominale koncepter. Resultatet er et nyt koncept. Vi skal se nedenfor, at denne funktion har betydning for A-attributivets placering i nominalsyntagmet. Det er også A-attributivets eksklusive valg af den relationelle betydning, der forklarer, at det umuligt kan forekomme i præfeltet (jf. 6.2.). Det, vi her foreslår at kalde A-attributiver, er altså en særlig kompleks grammatisk funktion, der "i et kondenseret udtryk kan dække mange forskellige relationer" (se Kap.III.9.1.5.), og som altså kun kan forekomme i postfeltet.

8.2. Præfelt

Som vi har set, er præfeltet karakteriseret ved normalt at udgøre ét intonem sammen med determinativ og substantiv. Det kan (men sjældent) indeholde s-komma(er), men aldrig i-kommaer, der jo markerer en syntaktisk grænse. De adjektiver, der klemmer sig ind her, får en afsvækket mere eller mindre generel betydning, og der er ofte tale om en slags sammensmeltning semantisk og prosodisk (evt. liaison) med substantivet. Disse forhold gør, at man langt lettere har underordning end sideordning ved flere adjektiver i præfeltet. Samler vi disse betragtninger får vi følgende "regler":

- A-attributiver kan ikke forekomme i præfelt;
- underordning er hyppig i præfelt;
- sideordning er sjælden i præfelt.

117. Det er Mats Forsgren, der har foreslået disse to eksempler.

8.2.1. Underordning

Der er principielt ingen grænser for, hvor mange adjektiver der kan underordnes i præfeltet. Der er dog en kognitiv begrænsning. Jo flere adjektiver der er, jo sværere bliver interpretationen af syntagmet nemlig[118], og faktisk er allerede eksempler med tre adjektiver sjældne:

(335) Il était là dans son grand manteau, comme un chasseur, à demi penché, prêtant l'oreille, lorsqu'un *extraordinaire petit jeune* homme sortit du bâtiment voisin, qu'on aurait cru désert. (Fournier *Meaulnes*, 82; cit. Lago 161)

(336) [...] ce *charmant petit jeune* homme que les imbéciles qui ont eu l'avantage de connaître feu le baron Du Bergh disent ressembler prodigieusement à monsieur son père. (Soulié *Mémoires*, 309)

(337) Le travail de Mme Poulain, *bonne grosse petite* vieille, avait, pendant les premiers temps, suffi à toutes les dépenses de ce pauvre ménage. (Balzac *Cousin Pons*, 162)

(338) Mon *pauvre joli petit rouge*-gorge qui mettait sa tête à ma fenêtre et qui me regardait ! (Hugo *Misérables*, 729)

Sidste eksempel er det eneste i vort korpus, hvor vi nærmer os mere end tre adjektiver i denne struktur. Togeby har følgende eksempler (1985:171):

(339) a. maintenant que tu es un *grand beau jeune* homme (Anouilh, *Tu étais* 24)
b. Le faux mâle costaud sportif Pierre Lenoir, le *faux bon jeune* homme velléitaire Bernard Ancelot sont faits pour s'opposer[119] (Cathelin, *Aymé* 82)
c. *sale petit bon* élève pour toute la vie (Butor, *Passage* 77)
d. *Pauvre petite jeune* femme ! (*NO* 4-9-67, 25)

Til gengæld synes der at gælde visse principper for rækkefølgen inden for underordningskonstruktionen. Man finder især de såkaldte elementære adjektiver nærmest substantivet. I konstruktioner med tre (eller flere?) adjektiver er dette nærmest en

---

118. Der er muligvis også en begrænsning af mere formel natur; et intonem kan næppe strækkes ud i det uendelige.

119. Analysen af syntagmet *Le faux mâle costaud sportif Pierre Lenoir* er ikke oplagt. En mulighed er at opfatte *le faux mâle costaud sportif* som et nominalsyntagme sidestillet med propriet *Pierre Lenoir*. I så fald har vi et spændende eksempel på en underordningskonstruktion i præfeltet med tre adjektiver, hvoraf det sidste *ikke* er et "elementært".

regel[120]; men det er også det hyppigste i konstruktioner med kun to adjektiver som i følgende eksempler:

(340) a. Pour ces milliers de fanas de la musique, cela fait bien longtemps qu'Austin ne rime plus avec *l'élégante petite voiture* qui fit les beaux jours de Sloane Street et des rues sages de Neuilly. (*Elle* 2676, april 1997)
b. Car *le véritable grand homme* n'exclut rien : il se sert de tout en dépassant le reste. (Villiers de l'Isle-Adam *Contes cruels* 83)

Det er interessant at bemærke, at det er den samme rækkefølge som den, man finder på engelsk, hvor man ifølge Baches undersøgelser (fx 1978) har rækkefølgen specificerende-beskrivende-klassificerende. De klassificerende adjektiver svarer til de franske A-attributiver, der er efterstillet og derefter ikke kommer ind i billedet her. De elementære adjektiver er beskrivende og står altså både på fransk og engelsk nærmere kernen end de specificerende. På fransk er dette dog kun en stærk tendens, som følgende eksempel illustrerer:

(341) Il a laissé le souvenir d'*un grand honnête homme*. (*Figaro litt.* 1-1-68, 29; citeret efter Togeby 1985:170)

Ser man nærmere på dette eksempel, bemærker man, at det nærmeste adjektiv betydningsmæssigt så at sige smelter sammen med substantivet, så gruppen klart kommer til at denotere et enkelt (nyt) begreb[121]. Dette er da også, som man skal forvente det. Underordningsmekanismen betyder jo netop, at de indre adjektiver behandles en bloc med substantivet.

Bemærk, at fokusdomænestrukturen her går hånd i hånd med underordningsstrukturen. I denne forstand bidrager vores generelle forklaringsmodel altså også til forklaring af underordning af flere adjektiver i præfeltet.

120. Vi har ikke fundet andre typer eksempler. I øvrigt har omkring 90% af eksemplerne med tre adjektiver i vort korpus *jeune* nærmest substantivet.
121. Sammensmeltningen er total i vort eneste eksempel med "næsten fire" adjektiver, nemlig (338).

8.2.2. Sideordning

Som nævnt er sideordning relativt sjælden i præfeltet. Det gælder i særdeleshed sideordning ved hjælp af s-komma, da den lille pause, kommaet afspejler, giver problemer for opfattelsen af hele præfeltet som konstituerende ét intonem. Sideordning findes i praksis næsten kun med konjunktionerne *et* og *ou*:

(342) Alors qu'Eluard cherche à s'oublier, à se détruire, subit la tentation d'un silence qui serait la fin de tout, alors que la stérilité menace sa poésie, Max Ernst donne la preuve d'*une inaltérable et féconde énergie*. (Bona *Gala* 161)

(343) Il s'engage dans la poésie comme on prend une arme. Elle sera son couteau, son fusil, *son seul et dangereux combat*. (Bona *Gala* 331)

(344) Mais je ne puis accepter qu'Israël, ..., s'enferme dans *une confortable et illusoire inaction*. (cit. Forsgren 1978:183)

(345) La gauche y dispose en effet d'*une forte ou assez forte avance*. (cit. Forsgren 1978:185)

(346) Comme dans ces *pathétiques et misérables liaisons* qui se survivent quelques fois longtemps [...] (Camus *L'homme révolté*, 313)

(347) A minuit, seul, dans la rue déserte, je me demande ce que me veut *cette nouvelle et bizarre histoire*. (Fournier *Meaulnes*, 82; cit. Lago 145)

(348) J'ai alors la *sinistre et atroce* surprise de constater qu'il ne respire plus du tout. (*Paris Match* 6)

I sidste eksempel kan det lange efterstillede komplement have spillet ind for valget af foranstilling. Eksempler med tre sideordnede adjektiver forekommer også:

(349) a. Oui, cette *jeune et belle et vertueuse* veuve lui avait avoué qu'un jour, ayant mené son petit garçon à l'hippodrome, elle s'était trouvée à côté d'un homme aux grosses moustaches [...] (Goncourt *Journal* t.4 829)

b. Chez un vieux comme moi, ça remue tout de même, de recevoir d'une *jeune, jolie et blonde* fille des lettres pareilles à celles-ci. (Goncourt *Journal* t.3 666)

c. Mais quel *bon, grand et noble* cœur ! (Renan *Souvenirs* 324)

Som det ses, er der både eksempler af typen 'A, A *et* A' og af typen 'A *et* A *et* A'. Togeby (1985:196) giver bl.a. følgende eksempler:

(350) a. Dans un visage du nord le forgeron avait deux *chaudes et subtiles et toujours soutillantes* prunelles méridionales
b. la *haute et large et nerveuse silhouette* de sa mère
c. Malagar en résume l'*humble et triste et éternel* visage

I afsnit 8.3.2. ser vi nærmere på forskellen mellem disse to typer sideordning. Nogle sideordninger er ligefrem vokset sammen til faste udtryk:

(351) Il fallait arriver à un principe tel que l'amour de Dieu, l'amour de nous-mêmes, et l'amour des autres créatures, ne fussent qu'un *seul et même* amour. (Leroux *De l'Humanité,* 209)

Eksempler med konjunktionen *mais* er sjældnere:

(352) Si Gala avait tenu Amanda Lear pour une rivale, elle aurait tenu à assister à chacune de ses sorties ou de ses fêtes qui semblent tellement rapprocher, dans une complicité amoureuse, *son vieillissant mais infatigable époux* et la Libellule. (Bona *Gala* 393)

(353) On notera, par exemple, *le très méritoire mais subit intérêt* de l'administration des Affaires culturelles pour conserver la façade dix-neuvième siècle du 30 de la rue de Paradis, ... (cit. Forsgren 1978:185)

At *mais* er forholdsvis sjælden i denne position hænger sammen med *mais*'s semantik. *Mais* indfører nemlig en opposition, der uvilkårligt antyder, at der er to tanker på spil, og det karambolerer med præfeltets stærke tendens til kun at præsentere én tanke. Det er formentlig også derfor, man finder eksempler med kommaer omkring *mais*-adjektivet:

(354) La critique impitoyable de l'Etat se concilie ensuite avec la *nécessaire, mais provisoire,* dictature du prolétariat, en la personne de ses chefs. (Camus *L'homme révolté,* 277; cit. Lago:164)

Ved at præsentere *mais provisoire* som et frivilligt indskud angiver forfatteren, at der er tale om en slags ekstra tanke, der semantisk er lavere hierarkiseret, modsat hvad der normalt gælder et udtryk indledt med *mais*. Der er altså tale om en anvendelse af den særlige form for ytringsintonation, vi omtaler i Kap.IX.I.2.2.

Sideordning i præfelt ved hjælp af komma er ekstremt sjælden. Det er måske ikke tilfældigt, at Damourette & Pichon ikke angiver kilde for det eksempel vi citerede ovenfor:

(332) Cette étroite, montueuse, raboteuse, sale et vénérable rue Saint-Jacques.

Forsgren har kun tre eksempler i sit korpus, og de er alle lidt uldne, idet de alle indeholder en gentagelse af determinativet, hvilket man ellers normalt ikke støder på i disse strukturer (Forsgren 1978:186-187). Forsgren siger, at konstruktionen er ekstremt sjælden uden deltagelse af de såkaldte elementære adjektiver. Følgende eksempler viser dog, at den findes:

(355) Elle le gronde, lui fait changer ses vêtements, avaler une série de médicaments qu'elle lui préscrit et puise dans *son inséparable, inépuisable pharmacopée,* puis elle le remet au travail. (Bona *Gala* 401)

(356) Je néglige mes sommeils, mes absences, *mes profondes, longues, insensibles variations.* (Valéry; cit. Lago:154)

Medens der altså synes at være ret strenge restriktioner på forekomsten af sideordningskonstruktion i præfeltet i almindelighed, synes der - modsat hvad der gælder for underordningen - ikke at være nogen begrænsninger vedrørende rækkefølgen af de involverede adjektiver. Det er tydeligt i følgende eksempel med hele fire sideordnede adjektiver:

(357) Mlle Montgolfier me conta l'assiduité de Mme Belloc au catéchisme de son fils, aux instructions du *beau, éloquent, riche et jeune* M. De Coussy, qui s'est fait prêtre, qui prêche à merveille, languissant, poitrinaire. (Michelet *Journal,* 397)

(358) J'étais bien dans cette ferme ignorée, loin de tout, près de la terre, de la *bonne, saine, belle et verte* terre que nous engraisserons nous-mêmes de notre corps, un jour. (Maupassant *Contes et Nouvelles,* 867)

Her kunne adjektiverne byttes om uden synderlig betydningsændring.

Til gengæld gælder den generelle regel om, at elementerne i en sideordning skal være af samme type. Denne egenskab ved sideordningen kan ligefrem udnyttes - nok kun i "bevidst" skriftsprog - til at opnå en særlig effekt ved sideordning af adjektiver, der normalt ville fordeles på hver sin side af substantivet. Blinkenberg (1933:130) giver bl.a. følgende eksempler:

(359) a. En son *propre et privé* nom.
b. Sur ce sujet on lira avec fruit le *petit mais substantiel* livre de M. Gustave Kaas.

c. une *étroite et sincère* union d'esprit
d. Une *large et droite* avenue mène de la forêt au château.
e. Monaco (Vieux Monaco) sur un haut promontoire, *curieuse et pittoresque* ville, où se trouve le palais ducal.
f. L'héritier du trône, le *scrofuleux et dégénéré* Charles II, avait cinq ans.
g. Napoléon ne put remporter qu'une *difficile et peu décisive* victoire à Borodino ou la Moscowa.
h. Quels *bons et forts et retentissants et renouvelés* baisers sur les joues.

Som det fremgår af eksemplerne, er det ikke ganske oplagt, hvad der i denne sammenhæng skal forstås ved "adjektiver af samme type". Der er jo i alle tilfælde tale om M-attributiver, så det må dreje sig om rent semantisk lighed, modsat hvad vi skal se gælder i postfeltet, jf. 8.3.2..

8.2.3. Kombination af side- og underordning i præfeltet

Side- og underordning kan kombineres; men kun således at et af elementerne i en underordningsforbindelse kan bestå af en sideordningsforbindelse:

(360) Ce n'était plus la *fraîche et belle jeune* femme dont le visage rayonnait d'un calme bonheur, dont le sourire trahissait les joies multiples de l'épouse aimée et de la mère heureuse et pleine d'un noble orgueil... (Ponson du Terrail *Rocambole* t.2., 293)

(361) Il n'avoit qu'un *nouveau et méchant petit* régiment d'infanterie. (Saint-Simon *Mémoires*, 444; cit. Damourette & Pichon: 105)

(362) C'était un *grand et vieux jeune* homme (Sagan, *Profil* 68; cit. Togeby 1985:196)

Den modsatte kombination, hvori et af elementerne i en sideordningsforbindelse består af en underordning, er derimod umulig, fordi underordningen direkte involverer substantivet (jf. 8.1.) i modsætning til sideordning, der etablerer en selvstændig konstituent. Det virker sandsynligt, at kun kombinationer, hvor sideordningen er yderst, er acceptable, og at kohæsionskravet til gruppen dannet af nærmeste adjektiv og substantivet er særlig stort.

8.3. Postfelt

Postfeltet har en langt mere kompliceret prosodo-syntaktisk struktur end præfeltet. Det kan være en del af samme intonem som substantivet; men det kan også udgøre sit eget intonem. Som følge af de generelle regler for dannelsen af intonemer er dette især hyppigt, når gruppen 'Det+Præfelt+Substantiv' er lang eller når postfeltet selv er langt. Dertil kommer, at postfeltet udover adjektiver også kan indeholde en række andre konstituenttyper, som kan have indflydelse på adjektivernes placering.

Et særligt problem hænger sammen med, at postfeltet kan indeholde både sideordningskommaer (s-kommaer) og intonationsbrudskommaer (i-kommaer). Betragt følgende eksempel:

(363) Il avait une femme jeune encore, *charmante de figure, d'esprit et de manières*, et une fille unique âgée de quinze ans. (Chateaubriand *Mémoires* t.1., 455)

Kommaerne, der omkranser den kursiverede streng, er i-kommaer og angiver, at strengen står som apposition (se nedenfor). Kommaerne inde i strengen er derimod s-kommaer og angiver altså, at der er tale om en sideordningsforbindelse. Ikke alle forskere har holdt de to anvendelser af komma ude fra hinanden i behandlingen af de efterstillede adjektiver. Således taler Spang-Hanssen (1967:62-63) om apposition i eksempler som:

(364) ...des boules neigeuses, opaques, ...
...le point précis, mystérieux, ...

Forsgren (1978:182) bemærker i en kommentar til Spang-Hanssen, at denne konstruktion minder langt mere om en sideordning med *et* end om den funktion, man har fx i:

(365) Le chat, satisfait, ronronne.

hvor der klart er tale om en "détachement" af adjektivet. Faktisk kan man da også - omend med en lille betydningsændring - erstatte kommaet med konjunktionen *et* (eller *ou*) i Spang-Hanssens eksempler. Der er altså tale om s-kommaer. Denne operation er helt umulig i (365).

Et i-komma markerer et grammatisk funktionsskift. Et adjektiv eller en gruppe adjektiver adskilt fra substantivet af et i-komma udtales med parentesintonemet og kommer til at fungere som en særlig slags skud (Kap.IX.II.4.). Det fungerer således

ikke længere som attributiv, men derimod som apposition[122]. Appositioner er ikke konstituenter i nominalsyntagmet, og vi regner dem derfor ikke med til postfeltet, omend de som en særlig type skud kan bryde ind i dette.

Med hensyn til adjektivernes placering medfører postfeltets løsere struktur, at underordning vanskeliggøres, medens sideordning favoriseres. Eksistensen af to typer attributiv (A-attributiver og M-attributiver) spiller imidlertid også ind, og vi skal se, at alt i alt synes følgende tendenser at gøre sig gældende:

- underordning er begrænset i postfelt; der kan kun forekomme kombinationer med et M-attributiv underordnet et A-attributiv eller sjældnere med to M-attributiver;
- sideordning er udbredt i postfelt, også sideordning med andre konstituenttyper. Kun attributiv af samme type kan sideordnes.

Dertil kommer, at tilstedeværelsen af andre konstituentyper kan influere på adjektivernes placering.

8.3.1. Underordning

En underordningstruktur er karakteriseret ved stor kohæsion, og hele strukturen hører derfor nødvendigvis til samme intonem og dermed til samme fokusdomæne. På den anden side set er en underordningsstruktur i postfeltet per definition højreforgrenet, og den kommer derfor i karambolage med fokusdomænestruktureringen, der pga. akcentueringsmønstret på fransk er venstreforgrenet (jf. 4.2.):

(366) Underordning: (((S) A) A)
Fokusdomæne: (S (A (A)))

Ifølge fokusteorien må der således skulle specielt stærke grunde til at underordne flere adjektiver i postfeltet. En grammatiker som Bonnard har da også ligefrem hævdet, at denne struktur er udelukket fra postfeltet (se Forsgren 1978:188-89), og Damourette & Pichon (Tome 2:106) nævner, at man kun kan have strukturen med højst to adjektiver og da kun, hvis det første er restriktivt. Hovedparten af de eksempler, man finder, er da også med et A-attributiv nærmest substantivet. Disse attributiver er jo per definition restriktive. Det gælder således hovedparten af Lagos og Forsgrens belæg. Fx:

---

122. Eller som frit prædikativ. Forskellen på disse to grammatiske funktioner opretholdes ikke af alle forskere og er under alle omstændigheder uvæsentlig for diskussionen af det attributive adjektivs stilling.

(367) a. Guermantes, lui, ne m'est apparu que comme le terme, plutôt idéal que réel, de son propre « côté », une sorte d'*expression géographique abstraite* comme la ligne de l'équateur, comme le pôle, comme l'orient (Lago 205)

b. Le rêve de *l'empire slave révolutionnaire*, d'ailleurs tel qu'il est évoqué par Bakounine devant le tsar, est celui-là même, jusque dans les détails de frontière, qui a été réalisé par Staline. (Lago 211-12)

c. Grâce aux règles bizarres, dans *la poésie française classique*, la distance entre la « pensée » initiale et l'« expression » finale est la plus grande possible. (Lago 213)

d. La présence chinoise en Afrique revêt cependant *un aspect politique essentiel* : la lutte d'influence avec l'U.R.S.S. (Forsgren 189)

e. Il faut ... retrouver *des parités monétaires stables*. (ibid.)

f. La moitié *du corps préfectoral actuel* est passée par l'Algérie. (ibid.)

Begge forfattere har dog eksempler med andre adjektiver nærmest subjektet:

(368) a. Elle avait *des souliers noirs très découverts*. (Lago 208)

b. M. Brandt : nous sommes favorables à *une solution commune européenne*. (Forsgren 189)

d. Le gouvernement de Washington ... n'avait cependant pas caché à ses alliés qu'il espérait de leur part *une réponse positive rapide*. (ibid.)

I sidste sætning ser vi sidestillet et eksempel uden og et med relationelt adjektiv forrest. Det er klart, at der derved opnås en særlig stilistisk effekt; men som Forsgren understreger, er det afgørende i alle tilfælde den restriktive værdi, Damourette & Pichon nævner. Det første adjektiv indgår i en så tæt forbindelse med substantivet, at der så at sige dannes et nyt substantiv, adjektiv nummer to kan kvalificere. Kohæsionen er så stærk, at der opstår en egentlig subkategoriseringsgruppe (Forsgren 1978:189). Det er derfor kun adjektiver, hvis semantik egner sig til denne funktion, der kan placeres her[123].

Efter denne analyse kunne man forestille sig eksempler, hvor en underordningsforbindelse af to adjektiver får så stærke subkategoriseringsegenskaber, at de kan tillade tilføjelsen af et tredje adjektiv. Togeby (1985:201) har et sådant eksempel:

(369) Voyez l'art *grec classique tant adoré*. (Sarraute *Fruits* 170)

123. Ligesom på engelsk er de klassificerende adjektiver altså dem, der er tættest forbundet med kernen. Blot står disse adjektiver på fransk altid efter kernen; men vi skal se, at man alligevel kan argumentere for, at de er tættere knyttet til kernen end et evt. foranstillet adjektiv i samme syntagme, se afsnit 8.4.

Eksemplet med to A-attributiver virker ganske naturligt. At typen imidlertid synes at være ekstremt sjælden, kan hænge sammen med, at underordning i postfeltet er underkastet endnu et princip. I forbindelse med følgende eksempler:

(370) a. M. Brandt : nous sommes favorables à *une solution commune européenne*. (Forsgren 189)
b. Le 25 mai, *la coopération directe franco-belge* s'est retrouvée au centre de trois manifestations simultanées. (Forsgren 190)
c. Ce geste est considéré comme un appui à *la position « dure » panaméenne*. (ibid.)
d. ... les producteurs et les travailleurs n'ont jamais été plus près de réaliser *la vision classique marxiste* quant au pouvoir de disposer des fruits de leur travail (ibid.)

nævner Forsgren "le principe de la précision croissante" som forklaring på, at vi her modsat vore umiddelbare forventninger finder et relationelt adjektiv (dvs. et A-attributiv) yderst. Eksistensen af dette princip forudsiges direkte af fokaliseringsteorien; det yderste adjektiv vil nemlig altid blive fokaliseret, fordi det står sidst i strengen. Det ser altså ud til, at vi kan konkludere, at der er to regler, der styrer muligheden for at danne underordningsstrukturer i postfeltet:

- Kohæsionen mellem substantivet og det første adjektiv skal være så stærk, at der dannes en egentlig subkategoriseringsforbindelse (krav fra underordningsstrukturen).
- Adjektiv nummer to skal have/tillægges en præcisere betydning end adjektiv nummer ét (krav fra fokusdomænestrukturen).

De to principper vil ofte komme i konflikt, og det er nok forklaringen på, at underordning af adjektiver i postfeltet stort set kun forekommer med et klart subkategoriserende A-attributiv nærmest subjektet og kun et yderligere adjektiv. Denne restriktion betyder formentlig, at underordning i postfeltet er hyppigere (eller mindre sjælden) i visse teksttyper end i andre. Således kan man forestille sig, at den er relativt almindelig i tekniske tekster, der typisk har mange A-attributiver, der tjener til dannelse af termer bestående af 'substantiv + A-attributiv', såkaldte termkollokationer.

8.3.2. Sideordning

Er underordning underkastet flere restriktioner i postfelt end i præfelt, så forekommer sideordning til gengæld langt friere, igen netop pga. af de forskellige prosodosyntaktiske forhold. En sideordningsforbindelse danner en syntaktisk konstituent, og får denne en vis størrelse, vil man være tilbøjelig til at markere enheden ved at udtale den som et selvstændigt intonem, og det er jo netop muligt i postfeltet.

Sideordning kan grundlæggende markeres på to måder, nemlig ved hjælp af en sideordnende konjunktion *et, ou* eller *mais*, **analytisk sideordning**:

(371) a. C'était un homme *petit et vigoureux*, à grosse tête alsacienne, et dont la face épaisse s'éclairait d'une flamme d'intelligence, au moindre pli de la bouche, au plus léger clignement des paupières. (Zola *Bonheur* 454)

b. [...] qui seulement prenait dans leur esprit ces formes fausses, ne pouvant venir à la lumière autrement, ni revêtir une expression *plus solide ou plus vraisemblable*. (Leroux *De l'Humanité* 295)

c. Les quantités de chaleur qui passe de l'état *solide ou liquide* à l'état *liquide ou gazeux*, ou réciproquement, ont aussi une signification mécanique (Renouvier *Essais* 61)

d. cette jeune femme avait une croupe trop proéminente, presque ridicule, et une voix *jolie mais trop menue*, encore affaiblie par l'émotion et qui contrastait avec cette puissante musculature. (Proust *Recherche* 173)

e. Un produit développé par cette société va permettre d'écourter cette période *psychologiquement difficile pour le patient et coûteuse pour la société*. (*Industrie et Techniques* 736 (1993), 82)

eller ved hjælp af et s-komma, svarende til en særlig melodisk top, **asyndetisk sideordning**:

(372) Elle devient d'une mystérieuse source *sacrée, primitive*. (*Le Point* 1225, p.63)

Ved mere end to adjektiver benyttes oftest komma mellem de første og en af konjunktionerne *et* eller *ou* mellem de to sidste:

(373) La première personne que Rocambole rencontra et à qui il demanda l'explication de cette rumeur inaccoutumée, était un jeune homme *blond, grand et mince*, enveloppé dans un caban de matelot, mais portant à sa casquette de toile cirée un petit liseré d'argent, qui semblait indiquer un officier de marine. (Ponson de Terrail *Rocambole* 12)

En særlig variant af denne konstruktion har vi i eksempler som:

(374) Je songeais à des actions plus ou moins délicates, à des actions *fines, difficiles, etc.*, pour écarter ce vernis de républicanisme et ce mot fatal : élève chassé de l'école polytechnique. (Stendhal *Leuwen* 110)

Konjunktionen *mais* er udelukket fra denne kombinerede konstruktion på grund af sin særlige semantik, der i almindelighed udelukker denne konjunktion fra sideordninger med mere end to elementer. I følgende eksempler er *mais*-adjektivet tilføjet, i a. som "after thought" og i b. og c. som apposition:

(375) a. puis on traverse l'eau sur un petit pont, et on s'élève par une pente *tournoyante, mais rapide*, vers des masures couvertes de tuiles rouges, qu'on voit groupées au-dessus de soi, sur un petit plateau. (Lamartine *Confidences* 63)

b. Le manufacturier était absent, nous fûmes conduits par le directeur des travaux, homme lourd, simple ouvrier *gradé, mais intelligent et ferme*. (Michelet *Journal* t.1 475)

c. Le reste de la maison se composait d'une femme *déjà âgée, mais belle et gracieuse toujours*. (Lamartine *Confidences* 95)

Ren asyndetisk sideordning er også almindelig ved flere adjektiver:

(376) a. A mon âge, une fille *jeune, belle, spirituelle*, où peut-elle trouver des sensations, si ce n'est dans l'amour ? (Stendhal *Rouge et noir*, 309)

b. Madame Magloire était une petite vieille, *blanche, grasse, replète, affairée, toujours haletante*, à cause de son activité d'abord, ensuite à cause d'un asthme. (Hugo *Misérables*, 10)

c. « Sur la balance de Job » est un livre *beau, grand, enrichissant, consolant* (Cl. Mauriac *Figaro* 3-9-71, 13; cit. Togeby 1985:V.181)

Rent analytisk konstruktion med mere end to adjektiver er til gengæld sjælden:

(377) [...] je trouve cette lettre de ma mère, qui me rapporte à un morceaux *ennuyeux et triste et douloureux* de ma vie passée, qu'on poussait à des choses pour lesquelles j'étais bien peu fait. (Goncourt *Journal* t.3 401)

Det er ikke helt let at afgøre, hvad der styrer valget mellem asyndetisk og analytisk sideordning; men der fornemmes klart en mindre betydningsforskel mellem de to typer. De rent distributionelle iagttagelser kunne tyde på, at analytisk sideordning skaber en slags tosidigt forhold, således at man dårligt kan fortsætte efter det adjektiv, der indledes med en konjunktion[124]. Dette hænger sikkert sammen med, at

124. Med mindre man ordner hele konstruktionen hierarkisk, se eksempel (382).

den eksplicitte markering af sideordningen skaber større kohæsion; der insisteres i en vis forstand på selve sideordningen. Brugen af s-komma giver derimod mere et indtryk af opremsning. Man kan altså sige, at asyndetisk sideordning er "åben", for så vidt som den altid lægger op til en mulig fortsættelse, medens analytisk sideordning er "lukket" og markerer afslutning af sideordningskonstruktionen.

Et særligt problem ved brug af asyndetisk sideordning er, at komma også kan bruges til andre formål som i:

(378) Les coussins, le samovar et les livres — inséparables objets familiers de Gala — réchauffent *une atmosphère trop sévère, trop médiévale pour le commun des mortels*. (Bona *Gala* 399)

Her er der ikke tale om sideordning i normal forstand. Kommaet tjener snarere til at markere en særlig anvendelse af ytringsintonationen; det andet adjektivsyntagme er tilføjet som en præcisering, en slags "after thought". Den samme effekt ville det formentlig have at erstatte *et* med et komma i:

(379) [...] je me sens aise d'aborder *mon sujet le plus cher et le plus sympathique*. (Baudelaire *Salon* 111)

Så i den forstand er analytisk sideordning obligatorisk i eksempler som (379), hvor der er parallellitet mellem adjektivsyntagmernes betydning.

I testen, hvor man erstatter et komma med *et* (eller *ou*) for at afsløre, om det drejer sig om et s-komma, skal man altså se bort fra denne betydningsforskel mellem de to sideordningsmekanismer:

(380) a. A mon âge, une fille *jeune, belle, spirituelle*, où peut-elle trouver des sensations, si ce n'est dans l'amour ? (Stendhal *Rouge et noir*, 309)
b. A mon âge, une fille *jeune, belle et spirituelle*, où peut-elle trouver des sensations, si ce n'est dans l'amour ?
c. A mon âge, une fille *jeune et belle et spirituelle*, où peut-elle trouver des sensations, si ce n'est dans l'amour ?

Testen viser, at der er (asyndetisk) sideordning i (380a.). Det afgørende er, at de tre adjektiver i alle tre tilfælde er på samme semantiske niveau i forhold til substantivet. Forskellen er, at a. lægger op til, at fortælleren (her pigen selv!) havde kunnet fortsætte opremsningen af pigens kvaliteter, medens b. lægger op til, at hun har netop disse tre. (380c.) er en mere markeret struktur. Hver enkelt egenskab fremhæves så at sige

med den virkning, at det præsenteres som noget særligt, at hun kan have alle de tre egenskaber på én gang. (380b.) afslører i øvrigt et særligt problem ved analysen af skriftlige belæg. Her kan kommaet nemlig principielt også læses som et i-komma, hvorved *belle et spirituelle* bliver en apposition og *jeune* dermed eneste attributiv. Da *jeune* imidlertid har en kraftig tendens til foranstilling - specielt når det er eneste attributiv[125] - er denne læsning mindre nærliggende i (380b.), end den ville være, hvis vi erstattede *jeune* med fx *élégante*:

(381) A mon âge, une fille *élégante, belle et spirituelle*, où peut-elle trouver des sensations, si ce n'est dans l'amour ?

I sjældne tilfælde kan man ligefrem finde hierarkiserede sideordningsforbindelser:

(382) [...], je tombe dans cette eau *stygienne épaisse et noire comme encre, verdie de plantes visqueuses, fourmillantes de grenouilles et de crapauds*. (Gautier *Capitaine* 411)

Her fungerer den analytiske sideordningsforbindelse *épaisse et noire comme encre* som første led i den treleddede asyndetiske sideordningsforbindelse *épaisse ... crapauds*[126].

Det fremhæves normalt som et generelt træk ved analytiske sideordningsforbindelser, at de sideordnede elementer skal være af samme type. Det viser sig da også, at A-attributiver og M-attributiver ikke kan sideordnes analytisk:

(383) *une crise *ministérielle et grave* (Forsgren 1978:181)
*un parc *municipal et immense* (Riegel et al. 1994:357)

En ombytning af rækkefølgen hjælper ikke. Netop denne egenskab kan benyttes til at afgøre, om der i konkrete tilfælde er tale om A-attributiver eller M-attributiver, jf. 8.1. Der er nemlig intet til hinder for, at to eller flere attributiver af samme type sideordnes. Eksempler med to A-attributiver til et substantiv i singularis er dog forholdsvis sjældne, men findes:

125. Se også nedenfor i afsnit 8.4., hvor dette eksempel tages op igen.
126. Hele sideordningsforbindelsen er igen andet led i en underordningsforbindelse, se 8.3.1.

(384) [...] prêt à entrer en scène, imprévu, fatal, tout comme tel dreyfusisme, tel cléricalisme, tel héroïsme *national et féodal*, soudainement issus, à l'appel des circonstances, d'une nature antérieure à l'individu lui-même, par laquelle il pense, vit, évolue, se fortifie ou meurt, sans qu'il puisse la distinguer des mobiles particuliers qu'il prend pour elle. (Proust *Recherche : A l'ombre*, 892)

Togeby (1985:200) giver følgende eksempler:

(385) a. Ainsi le centre américain d'étudiants et d'artistes contribue-t-il, dans un esprit de parfaite liberté, à confronter les cultures *française et américaine*.
b. À lire la presse *française et étrangère*, le commentateur a le sentiment que ...

Deres sjældenhed skyldes A-attributivets særlige syntaks. En sideordningsforbindelse opfører sig som en konstituent, og som vi har set, danner A-attributivet sammen med substantivet en tosidig, stærkt kohærent enhed, som denoterer ét nyt koncept. De to adjektiver i sideordningsforbindelsen skal derfor være ganske særligt kompatible. Så snart substantivet er i pluralis, forsvinder denne begrænsning, idet hvert enkelt A-attributiv nu kan vælge en delmængde af substantivets referenter ud:

(386) Dans les ombres du beau décor se distinguent vaguement toutes les richesses de la circonstance, les mystères de la génération, les enfers de la jalousie, tous les malheurs classiques des amants, et une foule de monstres *sociaux, juridiques, pécuniaires, religieux, gynécologiques*, terriblement conséquents avec eux-mêmes, et d'ailleurs fort bien liés entre eux. (Valéry *Tel Quel II*, 151; cit. Lago, 210)

Der kan her evt. være tale om nogle *monstres sociaux*, nogle *monstres juridiques* osv., selv om overlap mellem mængderne naturligvis heller ikke kan udelukkes.

Alle andre typer adjektiver kombineres helt frit indbyrdes, som det fremgår af eksemplerne tidligere i dette afsnit. (387) illustrerer i øvrigt klart, at restriktionerne på sideordning ikke har noget med betydningen at gøre:

(387) [...] il était de la sagesse divine de les lui donner en la constituant, de les lui donner par grâce *prompte et spéciale*. (d'Aurevilly *Memorandum* 80)

At mulighed for sideordning hænger sammen med grammatisk funktionstype og ikke med ordklasse eller betydning, illustreres også af adjektivernes mulighed for at sidestilles med andre konstituenttyper:

(388) C'était une femme *jeune encore et qui disait avoir vingt-huit ans*. (Champfleury *Aventures* 241)

Eksempler som disse tyder på, at også visse andre konstituenttyper i postfeltet funktionsmæssigt fordeler sig på (mindst) to typer attributiver.

8.3.3. Kombination af side- og underordning i postfeltet

Side- og underordning kan kombineres, idet et af elementerne i en underordningsforbindelse kan bestå af en sideordningsforbindelse[127]:

(390) Cette pratique *gestionnaire sociale et gouvernementale*. (cit. Togeby 1985:V.200)

(391) Depuis Bâle jusqu'au-delà de Lausanne, j'ai voyagé avec une famille *suisse excellente et charmante*. (cit. Damourette & Pichon 106)

(392) Et surnageait invinciblement sa robe rouge ou sa figure *pâle toujours aussi noble et aussi mélancolique*, mais qui ne laissait paraître aucun trouble de cette transvertébration. (cit. Lago 209)

På grund af de særlige egenskaber ved underordningsforbindelsen i postfeltet - nemlig at første element skal subkategorisere og andet element være det præciseste - er det naturligt, at det normalt er element nummer to, der indeholder en sideordningsforbindelse. Denne struktur må ikke forveksles med den treledede sideordning vi så i (380b.):

(380b.) A mon âge, une fille *jeune, belle et spirituelle*, où peut-elle trouver des sensations, si ce n'est dans l'amour ?

eller med underordningsstruktur fulgt af apposition[128]:

(393) Qui étourdissait au passage de son bruit *ferrugineux, intarissable et glacé*. (Lago 208)

---

127. Lige som i præfeltet synes det modsatte umuligt.

128. Lago opererer ikke med adjektiver som appositioner og må derfor analysere (393) som en kombination af under- og sideordning.

Disse forvekslingsmuligheder forklarer måske, hvorfor den kombinerede struktur er forholdsvis sjælden og især forekommer med elaborerede sideordningsforbindelser:

(382) Je tombe dans cette eau *stygienne épaisse et noire comme encre, verdie de plantes visqueuses, fourmillantes de grenouilles et de crapauds*[129]. (D&P 106)

Som vi skulle forvente, er det endnu mere sjældent, at det første element i underordningskonstruktionen udgøres af en sideordningsforbindelse. Togeby (1985:201-2) har et eksempel:

(394) une base *populaire et sociale puissante*

Som Togeby bemærker, vil man ofte i sådanne tilfælde være tilbøjelig til at foranstille andet led af underordningen, så man får:

(395) une *puissante* base *populaire et sociale*

Se også 8.4. nedenfor.

8.3.4. Andre konstituenttyper

I modsætning til præfeltet kan postfeltet indeholde mange andre konstituenttyper end adjektiver. Tilstedeværelsen af andre konstituenttyper kan have indflydelse på adjektivets placering. Da det stort set er de samme mekanismer, der er på spil, som når man har flere adjektiver, ser vi kort på sådanne eksempler her, også selv om de ofte kun indeholder ét adjektiv.

Det hyppigste tilfælde drejer sig om sideordning af et adjektiv med en anden konstituenttype:

(388) C'était une femme *jeune encore et qui disait avoir vingt-huit ans.* (Champfleury *Aventures* 241)

(396) c'est un acte *de grand courage et d'autant plus estimable* qu'il n'est pas fréquent (Merle *Jour* 220)

---

129. Dette eksempel er omtalt ovenfor.

I disse eksempler har sideordningen med et andet komplement næppe haft indflydelse på adjektivets stilling i præ- eller postfelt; men der er andre eksempler, hvor det kan virke som om ønsket om sideordning er den væsentligste grund til efterstilling af et adjektiv:

(397) Peu à peu son œil discerna un soulier, un grand soulier d'homme, et côte à côte un soulier *plus petit et de satin blanc*, à ne pouvoir s'y méprendre. (Boylesve *Leçon d'amour* 232)

(398) Vous avez le courage de la mort *prompte et en plein soleil* ; (Soulié *Mémoires* t.1., 218)

Adjektivet *prompte* er så godt som altid foranstillet, når det står alene.

Tilstedeværelsen af andre komplementer kan også have indflydelse på adjektivernes placering, uden at der er tale om sideordning:

(399) [...] ce n'était guère plus d'une heure de marche, pour une fille *jeune et solide* comme Silvine. (Zola *Débâcle* 164)

Sammenligningskonstruktionen gør her efterstillingen af *jeune et solide* næsten obligatorisk, for så vidt som sammenligningen ikke ville gå entydigt på adjektiverne ved en anden placering af disse.

8.4. Samspil mellem præ- og postfelt

Ifølge Forsgrens statistiske undersøgelser er konstruktionen, hvor flere adjektiver fordeles i præ- og postfelt, omkring dobbelt så hyppig som den, hvor de samles på den ene side af substantivet. Det kan være vanskeligt at afgøre i konkrete tilfælde, om sprogbrugeren skulle have særlige grunde til at benytte denne konstruktion. Nogle forfattere taler om en form for balance- eller harmoniprincip. Således siger Pedersen et al. (1980:172):

> "Meget ofte kombineres et normalt efterstillet adjektiv med et adjektiv, der kan foranstilles, hvorved man får en harmonisk fordeling omkring substantivet: *une grande fille brune - son petit chapeau rond - un large fleuve triste - la nouvelle génération allemande - de merveilleuses perspectives économiques*"

Forfatterne antyder, at foranstilling i sådanne tilfælde kan fremmes af et harmoniprincip. Desværre præsenteres eksemplerne uden kontekst; men foranstillingen synes i alle

tilfælde at kunne forklares direkte ud fra fokusreglen. Det vil sige, at der i alle tilfælde blot er tale om anvendelse af de normale regler.

Det samme gælder umiddelbart de fleste eksempler i vores korpus som fx:

(400) *Un jeune fransiscain flamand*, ému par leur vulnérabilité, les prend en pitié malgré leur hérésie et les place sous sa très paradoxale protection.

(401) On pourra déplorer évidemment la valeur d'exemple de cette paumée de luxe, *le relatif intérêt intellectuel* de ses propos et de ceux des témoins de sa vie, la contestable qualité de ses prestations musicales ... (*Elle* 2620, marts 1996)

(402) [...] l'imperceptible fraîcheur de l'aube tropicale se mêlait sur mon visage à *l'éternelle résurrection hindoue*. (Malraux *Antimémoires* 371)

Man støder dog på eksempler, hvor man fornemmer, at foranstilling af det ene adjektiv ikke ville have fundet sted, hvis det havde stået alene i syntagmet. Det er særlig klart i tilfælde, hvor postfeltet er udfyldt af en sideordningsforbindelse:

(403) Il a ... *un indéniable courage intellectuel et physique*. (cit. Forsgren 192)

(395) *une puissante base populaire et sociale* (cit. Togeby 202)

Det er nærliggende at forklare foranstillingen her som et middel til at undslippe et strukturproblem. Ved at foranstille det ene adjektiv slipper man for at skulle foretage et eksplicit valg mellem underordnings- og sideordningsstruktur. Også i følgende eksempler synes den særlige udfyldning af postfeltet at have indvirket på foranstillingen af det ene adjektiv:

(404) Qu'importe, il y a dans ce film le portrait chinois d'une génération que les images d'époque, d'*une spectaculaire pauvreté visuelle*, reflètent avec une férocité qui ne manque pas de nostalgie ambiguë pour toutes les jeunesses perdues... (*Elle* 2620, marts 1996)

(405) ... provoquer l'anéantissement total de la France par *une écrasante riposte atomique* (cit. Forsgren 191)

(406) Est-ce *une intime communauté zodiacale* ... qui rend si proches Mozart et Arthur Rubinstein ... (ibid.)

(407) M. Houari Boumédienne, *l'austère président algérien* ... (ibid.)

(408) Pour rien au monde ils ne veulent manquer la mise à mort de *la dédaigneuse insularité britannique* (ibid.)

I disse eksempler forekommer det, at det foranstillede adjektiv snarere ville være blevet efterstillet, hvis man fjernede adjektivet i postfeltet. Det er imidlertid bemærkelsesværdigt, at det efterstillede adjektiv er et A-attributiv i alle de eksempler i vort korpus, hvor vi har denne fornemmelse. Efterstilling af det kvalificerende adjektiv ville følgelig kun kunne forekomme i en underordningsforbindelse (jf. 8.3.2.), og en sådan er der stærke begrænsninger på, har vi set. I modsætning til eksemplerne i (395) og (403) ovenfor, hvor det er vanskeligt at afgøre, om der er tale om et underordnings- et sideordnings eller et helt tredje type forhold mellem det foranstillede og det efterstillede adjektiv, kan man argumentere for, at et foranstillet adjektiv altid er underordnet et efterstillet, når dette er et A-attributiv som i ovenstående eksempler. Følgende eksempel (som vi allerede har betragtet i anden sammenhæng) er afslørende:

(378) Les coussins, le samovar et les livres — *inséparables objets familiers* de Gala — réchauffent une atmosphère trop sévère, trop médiévale pour le commun des mortels. (Bona *Gala* 399)

Foranstillingen er her helt klart af typen 'iboende egenskab'; men dette betyder, at *inséparables* må være underordnet *objets familiers* og ikke blot substantivet *objet*[130].

Ikke blot A-attributiver, men også andre komplementtyper i postfeltet kan favorisere foranstilling af et adjektiv:

(409) Et Chandigarh, *cette étrange cité rêvée par le Corbusier*, qui suinte l'ennui. (*L'Express* 2247. p.45)

(402) [...] l'imperceptible fraîcheur de l'aube tropicale se mêlait sur mon visage à *l'éternelle résurrection hindoue*. (Malraux *Antimémoires* 371)

Endelig er der tilfælde med tre eller flere adjektiver, hvor man tenderer til at samle de adjektiver, der hører sammen:

(410) *Le gentil et jeune médecin italien*, qui a pour nom Barbavera, nous faisait hier soir un dramatique récit. (Goncourt *Journal* 118)

---

130. På fransk som på engelsk er det kategoriserende adjektiv altså det, der er nærmest knyttet til kernen, også selv om de to adjektiver befinder sig på hver sin side af substantivet.

Det er her vigtigt for forståelsen, at *gentil et jeune* sidestilles. Strukturen i (410) er således en variant til den struktur, vi så på i 8.3.3. (*Cette pratique gestionnaire sociale et gouvernementale*).

Disse iagttagelser giver anledning til at anlægge visse strukturbetragtninger. Nogle forfattere har skelnet mellem flere mulige strukturer for strengen 'ASA'. Damourette & Pichon (t.II:107) taler om ensidig underordning således, at det foranstillede adjektiv er det tættest tilknyttede, og om gensidig underordning således, at hvert enkelt adjektiv er underordnet det andet. De giver bl.a. følgende eksempler (p.108):

(411) On eut lieu de supposer que la vue d'*une jeune femme jolie* lui était agréable et l'adoucissait. (**ensidig underordning**)

(412) Le reste de mon rêve se perd dans l'angoisse croissante d'*une infinie recherche inutile*. (**gensidig underordning**)

I (411) har vi strukturen ((AS) A) og i (412) strukturen (A (S) A). To andre strukturer er logisk mulige og foreslås af andre forfattere. Lago taler om underordning med det efterstillede adjektiv som det tættest tilknyttede i eksempler som:

(413) L'ignorance où nous étions de *cette brillante vie mondaine* que menait Swann tenait évidemment en partie à la réserve et à la discretion de son caractère. (cit. Lago 225)

Denne struktur - (A (SA)) - genfinder vi i alle de eksempler, hvor det efterstillede adjektiv er et A-attributiv. Endelig taler bl.a. Forsgren om sideordning i eksempler som:

(414) Tout cela en *brèves séquences désinvoltes*, précédées de textes sarcastiques. (cit. Forsgren 192)

Hvorom alting er, må man konstatere at den strukturelle forbindelse, der måtte være mellem adjektiverne, ikke er markeret formelt i nogen af disse eksempler, så det er vanskeligt at opstille nogen regler eller principper på dette grundlag.

Man finder dog eksempler, hvor en sideordning er eksplicit angivet ved hjælp af en konjunktion:

(415) Cela exige *un très long travail et original*. (cit. Blinkenberg 132)

(416) C'était en effet *un étrange animal* que cette belle boulangère *et tout à fait indomptable*. (ibid.)

(417) Et voilà Picasso et Strawinsky collaborant pour *une toute petite chose, mais exquise* : c'est Pulcinella. (ibid.)

Ifølge Grevisse (1986:404) er der tale om en elegant, litterær form. I (417), og måske også i (416), udtales det efterstillede adjektiv med den særlige ytringsintonation, vi har kaldt "after thought". Konstruktionen findes også med andre konstituenttyper i postfelt:

(418) C'était *une jolie robe, et qui lui allait bien.* (Sagan *Merveilleux nuages* 89)

Ved kombination af de forskellige strukturelle muligheder i præ- og postfelt kan der opnås nogle ret komplekse strukturer. Lago opstiller et inventarium over de kombinatoriske muligheder. Vi skal her blot se på et par eksempler:

(419) Madame Magloire était *une petite vieille, blanche, grasse, replète, affairée*, toujours haletante, à cause de son activité d'abord, ensuite à cause d'un asthme. (Hugo *Misérables* 10)

Foranstillet adjektiv plus asyndetisk sideordningsforbindelse i postfeltet. Det er vanskeligt at afgøre, om kommaet efter *vieille* er et i-komma, således at sideordningsforbindelsen i virkeligheden står som apposition. Netop den store kompleksitet i disse strukturer fører til, at man ofte veksler fra attributiv til apposition, således at grænserne mellem de to grammatiske funktioner bliver flydende. Også i (420) kan funktionen af de efterstillede adjektiver være vanskelig at afgøre:

(420) - et vous, homme puissant et savant, dit-elle en se tournant vers Sanréal, de qui tenez-vous cette calomnie, d'une chute de *ce pauvre petit jeune homme, si mince et si joli* ? (Stendhal *Leuwen* 93)

Attributiv eller apposition? Prosodien taler for apposition. I følgende eksempel er der dog klart tale om en apposition:

(421) Le hasard fit que M Creton épousa *une jeune fille sans fortune, belle à rendre jalouses toutes les femmes de Molinchart*. (Champfleury *Les Bourgeois de Molinchart* 67)

Udvidelsen af adjektivet *belle* med et præpositionelt komplement gør, at det placeres efter det (selvstændige) præpositionelle komplement *sans fortune* (pga. tyngdeprincippet, jf. Kap.IX.I.4.3.). Tilstedeværelsen af dette har så nødvendiggjort et intonationsbrud.

Når det efterstillede adjektiv er relationelt, kan forfeltet blive ret så komplekst:

(422) Dans un visage du nord le forgeron avait deux *chaudes et subtiles et toujours soutillantes* prunelles méridionales. (cit. Togeby 196)

Vi må konkludere, at placeringen af adjektiverne i præ- eller postfelt først og fremmest styres af de generelle regler, i særdeleshed fokusreglen. De særlige strukturelle forhold, der opstår ved tilstedeværelsen af flere adjektiver, har imidlertid betydning for interpretationen af relationen mellem disse og deres substantiv. Der opstår derved et samspil mellem strukturprincipper og de generelle principper, som den bevidste sprogbruger - ikke mindst i de litterære genrer - kan spille på og opnå en stribe af mere eller mindre subtile virkninger.

9. Adjektivets stilling ved sammensatte substantiver

Særlige problemer kan opstå i komplekse nominalsyntagmer, hvori der indgår flere substantiver, og hvor vi derfor får flere præ- og postfelter. Det drejer sig først og fremmest om strukturen 'S *de/à* S'. Denne struktur er blevet grundigt undersøgt af Lennart Carlsson (1966), og vi har ikke megen ny indsigt at føje til hans beskrivelse. Vi vil derfor begrænse os til at gengive hovedlinjerne og søge at vise, at de tendenser og regler, Carlsson har afdækket svarer til, hvad vi skal forvente ud fra vore generelle teoretiske overvejelser[131].

Som hovedregel følges kohæsionsprincippet kombineret med fokusreglen. Adjektivet placeres op ad det substantiv, det modificerer, og valget mellem præ- og postfelt styres af fokusreglen:

(423) [...] les prostituées locales vivent un enfer, dans *l'angoisse permanente des agressions meurtrières*, des attaques au couteau.

131. Også Mats Forsgren har studeret denne struktur, jf. Forsgren (1978:97ff).

(424) On pourra déplorer évidemment la valeur d'exemple de cette paumée de luxe, le relatif intérêt intellectuel de ses propos et de ceux des témoins de sa vie, *la contestable qualité de ses préstations musicales* ... (*Elle* 2620, marts 1996)

(425) *La doctrine bonne, pure et première du communisme* (cit. Togeby 181)

(426) Mais moi, pendant ce temps-là, j'ai plongé — je me suis enfoncé dans *cette mer houleuse de la vie*.

(427) Pendant qu'ils prenaient *des leçons de beau langage* et d'art de parler sans rien dire à l'Athénée ou à l'académie française, moi je visitais des chaumières dans la montagne couverte de neige, et j'apprenais à connaître le besoin et les vœux du peuple. (Stendhal *Leuwen* t.3. 242)

(378) Les coussins, le samovar et les livres — *inséparables objets familiers de Gala* — réchauffent une atmosphère trop sévère, trop médiévale pour le commun des mortels. (Bona *Gala* 399)

(294) Depuis des années, notre magazine traite, sans voyeurisme, avec tact et fermeté, *du douloureux sujet de l'enfance maltraitée*[132]. (*Elle* 2676, avril 1997)

Der er intet i vejen for at have ret komplekse adjektivforbindelser mellem de to substantiver:

(428) Si j'imagine danser, c'est un schéma de mouvements à peine ressentis à côté de *mon idée visuelle très nette d'un personnage dansant* (Valéry *Tel Quel II*, 171; cit. Lago:208)

I tilfælde hvor S_2 står uden determinativ, kan kohæsionen mellem de to substantiver imidlertid være så stærk, at forbindelsen 'S *de/à* S' kommer til at fungere som ét substantiv; det bliver til et kompositum. Det karakteristiske for et kompositum er, at dets enkelte dele ikke kan modificeres selvstændigt (jf. Kap.I.5.2.). Ved komposita har man derfor blot valget mellem placering i det sammensatte substantivs præfelt eller i dets postfelt:

(429) *des vieilles boîtes de conserves vides* (cit. Carlsson 1966:276)
les chaussures à talon habituelles
un bon verre de vin
les chemins de fer anglais

132. Jf. diskussionen af dette eksempel i afsnit 6.3.4.

Som det fremgår af eksemplerne i (429), følger dette valg de generelle principper. Visse adjektiver synes kun vanskeligt at acceptere efterstilling ved sammensatte substantiver. Som nævnt tidligere (6.1., note 91) udgør disse nemlig oftest deres egen akcentgruppe. Det betyder, at et adjektiv i slutfelt ligeledes kommer til at udgøre sin egen akcentgruppe, hvorved det fremhæves yderligere; noget formentlig kun adjektiver med klart specifikke semer kan acceptere. Denne betragtning harmonerer med Carlssons undersøgelser, der klart viser, at 'prædikative' adjektiver har stærk tendens til at stå i postfelt.

Det store problem ved strukturen 'S *de/à* S' er, at det undertiden kan være vanskeligt at afgøre, om den svarer til et egentligt kompositum. Man kan komme ud for, at kohæsionen i gruppen er for stærk til, at de generelle regler for adjektivets placering ved hvert enkelt substantiv uden videre kan anvendes, men ikke stærk nok til at udelukke placeringen af et adjektiv efter det første substantiv. Det er vanskeligt at opstille klare regler på dette område. Det afgørende er graden af kohæsion på den ene side mellem de to substantiver, på den anden side mellem det første substantiv og et givet adjektiv. Med hensyn til S_2s postfelt gælder dog under alle omstændigheder tendensen nævnt ovenfor; kun adjektiver med klart specifikke semer synes at acceptere denne plads. I tilfælde hvor gruppens kohæsion er tilstrækkelig svag til, at S_1s postfelt åbnes, vil adjektiver med mindre specialiseret betydning ofte "gemme" sig der. Carlsson (1966:81) giver bl.a. følgende eksempler:

(430) un avis aux importeurs de *raisins frais de table*
un distributeur automatique de cigarettes
une école technique du soir
une revue féminine de poche
en *match amical de foot*
le français qui est déjà *la premiere langue étrangere d'enseignement* en Grande-Bretagne.

Skal adjektivet bevare sin fulde værdi, må det sevfølgelig placeres sidst i syntagmet. Det ser vi i følgende eksempler hentet fra Carlsson (1966:78):

(431) Ils cèdent maintenant à *un mouvement de découragement compréhensible*.
un recensement effectué, semble-t-il, dans *des conditions d'objectivité acceptables*.
Il est apparu que ce procédé constitue *un moyen de pression injustifiable*.

Konkluderende kan bemærkes, at også ved sammensatte substantiver anvendes de generelle regler og principper for foran- og efterstilling. Det subtile kohæsive spil inden for syntagmet kan dog påvirke fokusreglens applikationsmuligheder.

10. Opsamling og restproblemer

Som afrunding af undersøgelserne af det attributive adjektivs placering inden for det franske nominalsyntagme vil vi kort opsummere de væsentligste af de regler og principper, vi har afdækket. Som udgangspunkt kan et hvilket som helst attributivt adjektiv placeres både før og efter sit substantiv. Valget har nogle konsekvenser for betydningsdannelsen, der først og fremmest afhænger af et samspil mellem på den ene side adjektivets og substantivets semantik og på den anden side de fokaliseringseffekter, der er knyttet til placeringen inden for syntagmet. Dette fokaliseringsmønster er en direkte konsekvens af nominalsyntagmets prosodosyntaktiske struktur. I foranstilling kan adjektivet aldrig fokaliseres alene med neutral (bi)fokalisering; enten undslipper det helt fokaliseringen, eller også fokaliseres det sammen med sit substantiv. I efterstilling er adjektivet derimod altid fokaliseret, enten alene eller sammen med sit substantiv. Det medfører, at adjektivets specifikke semer (betydning) fremhæves i efterstilling, hvorimod det bliver de generiske semer, der kommer i centrum i foranstilling. Dette betyder, at nogle adjektiver (især de elementære) pga. deres semantik oftest foranstilles, medens andre oftest eller næsten altid efterstilles. Ved adjektiver med klare "medfødte" tendenser kan opnås særlige betydningsnuancer, når mønstret brydes. Især bemærkes, at foranstilling af normalt efterstillede adjektiver kan give anledning til en kvantitativ/kvalitativ læsning (de generiske semer er prototypisk knyttet til graduering), en 'iboende egenskab's læsning (*épithète de nature*), en særlig konnotativ læsning (specielt ved foranstilling af relationelle adjektiver) og en adverbiel læsning. Alle disse nuancer skyldes særlige kombinationer af substantivet og adjektivets semantiske struktur og manglende (selvstændig) fokalisering af adjektivet.

I nominalsyntagmer med kun et adjektiv er fokusreglen den afgørende faktor for rækkefølgen. I syntagmer med flere adjektiver kommer syntagmets interne struktur til at spille en væsentlig rolle, idet adjektiverne indbyrdes kan være sideordnet, underordnet eller endda indgå i kombinerede strukturer. Endvidere må der her skelnes mellem to typer attributiver, nemlig A(rgument)-attributiver og M(odifikator)-attributiver. A-attributiverne findes kun i postfeltet og svarer syntaktisk til præposi-

tionskomplementer med referentiel styrelse. De kan påtage sig både objekt- og adjektrelationen og er prototypisk udfyldt af relationelle adjektiver. Følgende hovedregler gælder for kombination og placering af flere adjektiver i ét nominalsyntagme:

I **præfelt**:

- A-attributiver er udelukkede.
- Underordning er hyppig.
- Sideordning er sjælden.

I **postfelt**:

- Underordning er begrænset. Der kan kun forekomme kombinationer med et M-attributiv underordnet et A-attributiv eller sjældnere med to M-attributiver.
- Sideordning er udbredt, også sideordning med andre konstituenttyper. Kun samme type attributiv kan sideordnes.

Kombination af **præfelt** og **postfelt**:

- De generelle regler gælder, idet sideordning og underordning også kan forekomme i kombinationer af foran- og efterstillede adjektiver.

Adjektivets stilling ved sammensatte substantiver følger som udgangspunkt de generelle regler, idet adjektivet knyttes syntaktisk til det substantiv, det er semantisk forbundet med. Kohæsionsgraden mellem de involverede substativer kan dog vanskeliggøre eller udelukke placering af adjektiver midt i syntagmet. Vi har ikke behandlet placering af ét adjektiv knyttet til flere substantiver. I sådanne tilfælde synes adjektivet altid at stå allersidst.

Et par problemer har vi kun strejfet; således har vi taget selve afgrænsningen af ordklassen adjektiv for givet. I tilfælde hvor samme ordform kan fungere både som adjektiv og som substantiv, kan denne afgrænsning imidlertid volde problemer. Det gælder bl.a. i eksempler som:

(432) a. *une primitive sémantique - une sémantique primitive*
b. *un savant aveugle - un aveugle savant*
c. *un géant irlandais - un Irlandais géant* (jf. afsnit 6.2.)

I sådanne tilfælde synes kun efterstilling af adjektivet mulig, hvilket normalt forklares ved, at man ved denne regel undgår tvetydighed. Således er der fx klar betydningsforskel på *une primitive sémantique*, der betyder en semantisk primitiv, og *une sémanti-*

que primitive, der betyder en primitiv semantik (fx en primitiv semantisk teori). Forskellen er nok mindre, men anes stadig i b., som er det eksempel, der typisk citeres i lærebøgerne. Endelig er der ligefrem en ortografisk forskel i c., hvor *Irlandais* som substantiv staves med stort begyndelsesbogstav. I alle tilfælde synes der dog at være tale om A-attributiver, der jo altid efterstilles. Der er altså ikke brug for den nævnte ad hoc regel om mulig tvetydighed.

Andre emner kunne have fortjent at blive grundigere belyst inden for den opstillede forklaringsmodel. For eksempel:

- Hvilken vægt har og hvilken rolle spiller idiosynkrasier og régionale forskelle?
- Kan vi forudse den moderne øgede tendens til foranstiling især i visse genrer, som fx Björn Larsson (1994:92) omtaler som en mulig "effet d'usure"?
- Kan vi uddybe sammenhængen mellem bifokalisering og hovedfokalisering og derved bedre forklare sammenhængen mellem adjektivets placering i nominalsyntagmet og dettes placering i sætningen (og i teksten)?

Sammenfattende kan vi konstatere, at det attributive adjektivs placering inden for nominalsyntagmet i moderne fransk afhænger af en række faktorer af såvel prosodisk som syntaktisk og semantisk art. Derimod synes stilistiske og andre hensyn at spille en langt mindre rolle end den, de normalt tildeles af grammatikerne. Dybest set er der tale om de samme principper som dem, der gælder på sætningsstrukturniveau, og undersøgelsen af det attributive adjektivs placering har illustreret det ofte subtile samspil mellem mange faktorer, som give sprogbrugeren et væld af muligheder for at fremkalde en lang række af ofte subtile betydningsnuancer.

Man kan fundere over, hvad der gør, at de romanske sprog adskiller sig så markant fra fx de germanske på dette punkt. I betragtning af hvilken central rolle det prosodiske mønster har vist sig at have, er det nærliggende at antage, at denne typologiske forskel hænger snævert sammen med den systematiske forskel i prosodiske strukturer, som vi har omtalt i Kap.I.3. Studiet af adjektivernes placering er således endnu et eksempel på, hvorledes alle niveauer af sprogbeskrivelsen hænger uløseligt sammen.

BIBLIOGRAFI KAPITEL V

Bach, E. 1968. Nouns and Noun Phrases. E. Bach & R.T. Harms, eds. *Universals in Linguistic Theory*. New York: Holt, Rinehart & Winston. 91-122.

Bache, Carl. 1978. The Order of Premodifying Adjectives in Present-Day English. Odense: Odense University Press.

Bache, Carl. 1996. Adjektivers funktionelt betingede rækkefølge i engelsk. *Ny forskning i Grammatik* 4. 7-25.

Bache, Carl. 1997. Another Look at the Order of Premodifying Adjectives in English. In: Carl Bache & Alex Klinge red. : *Sounds, Structures and Senses*. 9-28. Odense: Odense University Press.

Bally, Charles. 1965[4]. *Linguistique générale et linguistique française*. Bern: Francke.

Bartning, Inge. 1980. *Remarques sur la syntaxe et la sémantique des pseudo-adjectifs dénominaux en français*. Stockholm: Almquist & Wisell.

Bartning, Inge & Michèle Noailly. 1993. Du relationnel au qualificatif : flux et reflux. *L'information grammaticale* 58. 27-32.

Béchade, Hervé-D. 1994. *Grammaire française*. Paris: PUF.

Bellert, Irena. 1977. On Semantic and Distributional Properties of Sentential Adverbs. *Linguistic Inquiry* 8. 337-351.

Blinkenberg, Andreas. 1928. *L'ordre des mots en français moderne. Première partie*. Det Kgl. Danske Videnskabernes Selskab. Historisk-filologiske Meddelelser. **XVII,** 1. København: Høst & Søn.

Blinkenberg, Andreas. 1933. *L'ordre des mots en français moderne. Deuxième partie*. København: Levin & Munksgaard.

Blumenthal, Peter. 1980. *La syntaxe du message. Application au français moderne*. Beihefte für Romanische Philologie, Band 180. Tübingen: Niemeyer.

Bollinger, Dwight. 1967. Adjectives in English: Attribution and Predication. *Lingua* 18. 1-34.

Boons, Jean-Paul, Alain Guillet & Christian Leclère 1976. *La structure des phrases simples en français. Constructions intransitives*. Genève: Droz.

Borillo, Andrée. 1976. Les adverbes et la modalisation de l'assertion. *Langue française* 30. 74-89.

Borillo, Andrée. 1990. A propos de la localisation spatiale. *La langue Française* 86. 75-84.

Bossong, George. 1980. Compte rendu de Waugh (1977). *Zeitschrift für Romanische Philologie* 96,3-4. 432-439.

Boulikia, Georges. 1995. Prosodie linguistique. In: Ducrot & Schaeffer, red.

Boysen, Gerhard. 1992. *Fransk grammatik.* København: Munksgaard.

Carlsson, Lennart. 1966. *Le degré de cohésion des groupes subst. + de + subst. en français contemporain étudié d'après la place accordée à l'adjectif épithète*. Uppsala: Almquist & Wiksells.

Chai-Sōng, Hong. 1975. Les adverbes de temps en *-ment* en tête de la phrase. *Français moderne* 43. 148-157.

Chafe, W. & J. Nichols, red. 1986. *Evidentiality: The linguistic coding of epistemology*. Norwood: N.J. Ablex.

Clédat, L. 1901-1902. La place de l'adjectif en français. *Revue de philologie française* XV-XVI. 83-100.

Damourette, Jacques & Edouard Pichon. 1911-1930/1940. *Des mots à la pensée. Essai de grammaire de la langue française*. Tome second. Paris: Éditions d'Artrey.

Danon-Boileau, Laurent, André Meunier, Mary-Annick Morel, Nicolas Tournadre. 1991. Intégration discursive et intégration syntaxique. *Langages* 104. 111-128.

Delbecque, Nicole. 1990. Word order as a reflection of alternate conceptual construals in French and Spanish. Similarities and divergencies in adjective position. *Cognitive Linguistics* 1-4. 349-416.

Delomier, Dominique & Mary-Annick Morel. 1986. Caractéristiques intonatives et syntaxiques des incises. In: *DRLAV* 34-35. 141-160.

Dendale, Patrick & Liliane Tasmowski. 1994. *Les sources du savoir et leurs marques linguistiques*. *Langue Française* 102.

Ducrot, Oswald. 1972. *Dire et ne pas dire*. Paris: Hermann.

Ducrot, Oswald et al. 1980. *Les mots du discours*. Paris. Les Editions de Minuit.

Ducrot, Oswald & Jean-Marie Schaeffer. 1995. *Nouveau dictionnaire encyclopédique des sciences du langage*. Seuil.

Forsgren, Mats. 1978. *La place de l'adjectif épithète en français contemporain. Etude quantitative et sémantique*, Acta Universitatis Upsaliensis. Uppsala: Almqvist & Wiksell Tryckeri AB.

Forsgren, Mats. 1983. Compte rendu de Waugh (1977). *Studia Neophololologica* 55,2. 222-240.

Forsgren, Mats. 1997. Un classique révisité. La place de l'adjectif épithète. In: Kleiber, G. & Riegel M., red.: *Les formes du sens*. Louvain-la-Neuve: Duculot. 115-126.

Frederiksen, Anne Mette Sloth. 1996. *Vurderende adjektivers stilling. Belyst med eksempler fra debatartikler, sportsartikler og satiriske artikler*. Handelshøjskolen i København: Speciale.

Garde, Paul. 1968. *L'accent*. Paris: P.U.F.

Gettrup, Harald & Henning Nølke. 1984. Stratégies concessives : Une étude de six adverbes français. *Revue Romane* 19. 3-47.

Gettrup, Harald, Michael Herslund, John Pedersen & Arne Schnack. 1986. *Sprog og Tekst*. Københavns Universitet: Romansk Institut.

Gil, Alberto. 1995. *Textadverbiale in den romanischen Sprachen*. Bonner Romanistische Arbeiten 53. Frankfurt am Main et al.: Peter Lang.

Goyvaerts, D.L. 1968. An Introductory Study of the Ordering of a String of Adjectives in Present-Day English. *Philologica Pragensia* 11,1. 12-28.

Greenbaum, Sidney. 1969. *Studies in English Adverbial Usage*. London.

Grevisse, Maurice. 1986. *Le bon usage*. Douzième édition refondue par André Goose. Paris-Louvain-la-Neuve: Duculot.

Grundt, Lars Otto. 1972. *Etudes sur l'adjectif invarié en français*. Bergen-Oslo-Tromsø: Universitetsforlaget.

Hansen, Maj-Britt Mosegaard. 1998. *The function of Discourse Particles*. Amsterdam/ Philadelphia: John Benjamins.

Herslund et al. red. 1983. *Analyses grammaticales du français. Etudes publiées à l'occasion du 50e anniversaire de Carl Vikner*. Revue Romane Numéro spécial 24. København: Akademisk Forlag.<<<MÆRKE>>>

Jenkins, Fred M. 1972. Encore le cas de deux ou plusieurs adjectifs épithètes potsposés. *Revue Romane* VII, 248-153.

Kjærsgaard, Poul Søren. 1995. *Fransk grammatik i hovedtræk*. Odense: Odense Universitetsforlag.

Korzen, Hanne. 1983. Réflexions sur l'inversion dans les propositions interrogatives en français. In Herslund *et al.* eds. 50-85.

Korzen, Hanne. 1985. *POURQUOI et l'inversion finale en français : étude sur le statut de l'adverbial de cause et l'anatomie de la construction tripartite*. Revue Romane numéro supplémentaire 30. København: Munksgaard.

Korzen, Hanne. 1987. *Final inversion og elementærsætningens struktur. En studie over subjektets plads i to- og treledskonstruktioner på moderne fransk*. *ARK* 38, Handelshøjskolen i København.

Korzen, Hanne. 1992. The Predicative Unit and Subject-Verb Inversion in Modern French. *Word Order. Copenhagen Studies in Language* 15.65-123.

Korzen, Hanne. 1996. L'unité prédicative et la place du sujet dans les constructions inversées. In: *L'ordre des mots*. Henning Nølke og Hanne Korzen éds. *Langue Française* 111, 59-82. Paris: Larousse.

Korzen, Hanne, Henrik Prebensen, Henning Nølke, Finn Sørensen. 1983. PC-Grammar: An Alternative? *Acta Hafniensia* 18.5-53.

Kronning, Hans. 1996. *Modalité, cognition et polysémie : sémantique du verbe modal* devoir. Studia Romanica Upsaliensa 54. Uppsala: Acta Universitatis Upsaliensis.

Lago Garabatos, Jesus. 1986. *La acumulacion de adjetivos calificativos en la frase nominal del francesncontemporaneo*. Santiago del Compostela: Servicio de Publicacions.

Lang, Ewald. 1979. Zum Status der Satzadverbiale. *Slovo a Slovesnost*, R. XL. 200-213.

Larsson, Björn. 1994. *La place et le sens des adjectifs épithètes de valorisation positive*. Lund: Lund University Press.

Leischner, Susanne. 1990. *Die Stellung des attributiven Adjektivs im Französischen*. Tübingen: Gunter Narr Verlag.

Martin, Philippe. 1981. Pour une théorie de l'intonation : l'intonation est-elle une structure congruente à la syntaxe ? M. Rossi, eds. *L'intonation. De l'acoustique à la sémantique*. Paris.

Martin, Robert. 1980. « Déja » et « encore » : de la présupposition à l'aspect. In: J. David & R. Martin: *La notion d'aspect* Metz. 167-181.

Martin, Robert. 1990. Pour une approche vériconditionnelle de l'adverbe *bien. Langue Française* 88. 80-89.

Martin, Robert 1992[2]. *Pour une logique du sens.* Paris, PUF.

Melis, Ludo. 1983. *Les circonstants et la phrase*. Presses Universitaires de Louvain.

Menot, Le Fransiscain. 1517-1518. Carêmes de Paris. In: A. J. Kralsheimer 1963: *Rabelais and the Fransiscains*. Oxford.

Molinier, Christian. 1984. *Étude syntaxique et sémantique des adverbes de manière en -MENT*. Université de Toulouse le Mirail: disputats.

Muller, Claude. 1975. Remarques sémantico-pragmatiques. *Le Français Moderne* 43-1. 12-38.

Mørdrup, Ole. 1976. *Une analyse non-transformationnelle des adverbes en* -ment. Revue Romane numéro spécial 11. København: Akademisk Forlag.

Nef, Frédéric. 1980. Maintenant$_1$ et maintenant$_2$: sémantique et pragmatique de « maintenant » temporel et non-temporel. In: J. David & R. Martin, red.: *La notion d'aspect*. Metz: 145-167.

Nef, Frédéric. 1981. Encore. *Langages* 64. 93-107.

Nielsen, Anne Ellerup. 1992. *Argumentationsstrategier i franske præsentationsbrochurer*. Handelshøjskolen i Århus. Ph.d.-afhandling.

Nillson-Ehle. 1941. *Les adverbes en MENT complément d'un verbe en français moderne, étude de classement syntaxique et sémantique*. Lund.

Nøjgaard, Morten. 1992-94-95. *Les adverbes français. Essai de descriptin fonctionnelle*. Tomes I., II., III. Historisk-filosofiske meddelelser **66**:3. Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab. København: Munksgaard.

Nølke, Henning. 1978. *De Franske Adverbialer*. Københavns Universitet: ms.

Nølke, Henning. 1983a. *Les adverbes paradigmatisants : fonction et analyse*. Revue Romane Numéro Spécial 23. København: Akademisk Forlag.

Nølke, Henning. 1983b. Quelques réflexions sur la structure sémantique des phrases clivées en français moderne. *Modèles linguistiques* V. 117-140.

Nølke, Henning. 1987. Les adverbes contextuels et la focalisation. Stanisłas Karolak ed. *Structure thème-rhème dans les langues romanes et slaves*. Université de Silésie. 79-104.

Nølke, Henning. 1988. Où placer un adverbe de phrase ? Et pourquoi ? In *Traditions et tendances nouvelles des études romanes au Danemark*. København: Munksgaard.131-141.

Nølke, Henning. 1990a. Les adverbiaux contextuels : problèmes de classification. *Langue française* 88. 12-27.

Nølke, Henning 1990b. Recherches sur les adverbes : bref aperçu historique des travaux de classification. *Langue française* 88. 117-123.

Nølke, Henning. 1992. *Ne... pas*: négation descriptive ou polémique? Contraintes formelles sur son interprétation. *Langue française* 94.48-67.

Nølke, Henning. 1993. *Le regard du locuteur*. Paris: Kimé.

Nølke, Henning. 1994a. *Linguistique modulaire : de la forme au sens.* Louvain-Paris: Peeters.

Nølke, Henning. 1994b. Informationsstruktur. Med fokus på fokus. *HERMES 13*, 251-279.

Nølke, Henning. 1996a. Les adverbes paradigmatisants révisés : non sur tout mais surtout sur *surtout*. *RASK* 4. 3-33.

Nølke, Henning. 1996b. A contrastive and argumentative analysis of the French connectors *donc* and *car*. *Leuvense Bijdragen* 85. 313-328.

Nølke, Henning. 1996c. Où placer l'adjectif épithète ? Modularité et focalisation. *Langue française* 111. 38-58.

Nølke, Henning. 1996d. Une parenthèse sur les incises. un cas de non-intégration et de non-dépendance syntaxique. In: Muller, red.: *Dépendance et intégration syntaxique. Subordination, coordination, connexion*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag. 317-325.

Nølke, Henning. 1997a. Les adverbes spatio-temporels dans le système adverbial. In: Bogacki & Giermak-Zielinska, red.: *Espace et temps dans les langues romanes*

et slaves. Actes du 8e Colloque de Linguistique Slavo-Romane. Warschawa. 151-168.

Nølke, Henning. 1997b. *Fransk grammatik og sprogproduktion*. København: Kaleidoscope (Gyldendal).

Nølke, Henning. 1997c. Anaphoricité et focalisation : le cas du pronom personnel disjoint. In: Mulder, Tasmowski, Vetters, red.: *Relations anaphoriques et (in)cohérence*. 55-67.

Nølke, Henning. 1998. L'adverbe de phrase : focalisation, position et cohérence textuelle. In: Patrick Dendale & Walter De Muller, red.: *Hommage à Liliane Tasmowki-De Ryck*. 139-154.

Nølke, Henning red. 1990. *La classification des adverbes*. Langue française 88. Paris: Larousse.

Palsgrave, John. 1852. *L'éclaircissement de la langue française*. Paris: Édition par F. Génin. (Original udgave, London 1530)

PSV: Pedersen, John, Ebbe Spang-Hanssen, Carl Vikner. 1980. *Fransk Grammatik*. København: Akademisk Forlag.

Pustejovsky, James. 1995. *The Generative Lexicon*. The MIT Press. Cambridge, Massachusetts, London.

Quirk, Randolph, Sidney Greebaum, Geoffrey Leech, Jan Svartvik. 1972. *A Grammar of Contemporary English*. London: Longman.

Rastier, François. 1987. *Sémantique interprétative*. Paris: PUF.

Reiner, Erwin. 1968. *La place de l'adjectif épithète en français. Théories traditionnelles et essai de solution*. Wien/Stuttgart: Wilhelm Braumüller.

Riegel, Martin. 1985. *L'adjectif attribut*, Linguistique nouvelle. Paris: PUF.

Riegel, Martin, Jean-Christophe Pellat & René Rioul. 1994. *Grammaire méthodique du français*. Collection linguistique nouvelle. Paris: PUF.

Rossi, M., A. di Cristo, D. Hirst, P. Martin & Y. Nishinuma. 1981. *L'intonation. De l'acoustique à la sémantique*. Paris: Klincksieck.

Rossi, Mario. 1985. L'intonation et l'organisation de l'énoncé. *Phonetica* 42. 135-153.

Rossi, Mario. 1987. Peut-on prédire l'organisation prosodique du langage spontané ? *Études de Linguistique Appliquée* 66. 20-48.

Roulet, Eddy et al. 1985. *L'articulation du discours en français contemporain*. Bern/-Frankfurt/New York: Peter Lang.

Ruwet, Nicolas 1968. *Introduction à la grammaire générative*. Paris: Plon.

Sabourin, Conrad & John Chandioux 1977. *L'adverbe français, essai de catégorisation*. Saint-Sulpice de Favrières: Jean-Favard.

Schlyter, Suzanne. 1977. *La place des adverbes en* -ment *en français*. Konstanz: Disputats.

Sciaroni, B. 1967. Sur la place de l'adjectif en français moderne. *Zeitschrift für Romanische Philologie* 83. 583-598.

Spang-Hanssen, Ebbe. 1967. Le cas de deux ou plusieurs adjectifs postposés. *Revue Romane* 6. 61-68.

Steinitz, Renate 1969. *Adverbialsyntax*. Studia Grammatica X. Berlin.

Togeby, Knud. 1965. *Fransk Grammatik*. Københavns Universitet.

Togeby, Knud. 1982-1985. *Grammaire française. Volume I: Le nom, Volume II: Les Formes Personnelles du Verbe, Volume III: Les Formes Impersonnelles du Verbe et la construction des verbes, Volume IV: Les mots invariables, Volume V: La Structure de la Proposition*. Edité par Magnus Berg, Ghani Merad & Ebbe Spang-Hanssen. Etudes Romanes de l'Université de Copenhague. København: Akademisk Forlag.

Valentin, Paul. 1997. Les épithètes en français et en allemand. In: Kleiber & Riegel 1997:397-404.

Van Raemdonck, Dan. 1996. *L'adverbe français. Nature et fonctions*. Université libre de Bruxelles: Disputats.

Vaugelas, Claude Favre de. 1647. *Remarques sur la langue françoise*, fac-similé de l'édition originale, publié par Jeanne Streicher, Paris 1934.

Wagner, R. L. & J. Pinchon. 1962. *Grammaire du français classique et moderne*. Paris: Hachette.

Waugh, Linda R. 1977. *A Semantic Analysis of Word Order*. Leiden: E. J. Brill.

Weinrich, Harald. 1966. La place de l'adjectif en francais. *Vox Romanica* 25. 82-89.

Weinrich, Harald. 1970. Über Regel und Ausnahme bei der Stellung des Adjektivs in der Französischen Sprache. *Romanische Forschung* 82. 242-252.

Wilmet, Marc. 1980. Antéposition et postposition de l'épithète qualificative en français contemporain : matériaux. *Travaux de linguistique* 7. 179-202.

Wilmet, Marc. 1986. *La détermination nominale, quantification et caractérisation*. Collection linguistique nouvelle. Paris: PUF.

Wilmet, Marc. 1993. Sur l'antéposition et la postposition de l'épithète qualificative en francais, apologie linguistique. *Revue de Linguistique Romane* 57. 5-25.

Wilmet, Marc. 1997. *Grammaire critique du français*. Louvain-la-neuve: Duculot.

Wittgenstein, Ludwig. 1961. *Tractatus Logico-philosophicus*. London: Routledge & Kegan Paul. (Første tyske udgave i *Annalen der Naturphilosophie*. 1921.)

Zuber, Ryszard. 1973. La catégorémacité et les adjectifs en polonais. *Langages* 30. 125-131.